

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

**«Διεπιστημονικότητα ως επιστημολογικό ζήτημα της Εγκληματολογίας. Ζητήματα
της συνομιλίας της με την Κοινωνική Ανθρωπολογία»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Αντώνιος Χάνος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Γεώργιος Νικολόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Κωνσταντίνος Ριζόπουλος, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον ίδιο τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	7
Μέρος 1^ο Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και στην Εγκληματολογία ειδικότερα. Παρουσίαση των επιστημών της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.....	14
Κεφάλαιο 1. Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και στην Εγκληματολογία ειδικότερα.....	14
1.1 Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και η διάκριση της από παρόμοιες έννοιες.....	14
1.2 Η έννοια της διεπιστημονικότητας στην Εγκληματολογία.....	17
Κεφάλαιο 2. Οι επιστημονικοί κλάδοι της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.....	21
2.1 Η επιστήμη της Εγκληματολογίας.....	22
2.2 Η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.....	30
Μέρος 2^ο Η συνομιλία Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό και στο μεθοδολογικό επίπεδο.....	38
Κεφάλαιο 1. Το θεωρητικό επίπεδο.....	38
1.1 Ο ρόλος της θεωρίας στην επιστήμη γενικά.....	38
1.2 Ο ρόλος της θεωρίας στην Εγκληματολογία.....	40
1.3 Ο ρόλος της θεωρίας στην Κοινωνική Ανθρωπολογία.....	42
1.4 Η συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία στο θεωρητικό επίπεδο.....	45
1.5 Ενδεικτικά διεπιστημονικής συνομιλίας Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό επίπεδο.....	64
1.5.α Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη.....	65
1.5.β Η Εγκληματολογία του Νότου.....	70

1.5.γ Η Φεμινιστική Εγκληματολογία.....	75
Κεφάλαιο 2. Το μεθοδολογικό επίπεδο.....	79
2.1 Ο ρόλος της μεθόδου σε μία επιστήμη γενικά.....	79
2.2 Ο ρόλος της μεθόδου στην Εγκληματολογία.....	81
2.3 Ο ρόλος της μεθόδου στην Ανθρωπολογία.....	83
2.4 Η συμβολή της Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία στο μεθοδολογικό επίπεδο.....	87
2.4.α Η Πολιτισμική Εγκληματολογία.....	87
2.4.β Η ένταξη της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία.....	92
2.4.γ Παραδείγματα εφαρμογής της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία.....	101
Αντί επιλόγου, συμπεράσματα.....	104
Βιβλιογραφία.....	111

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Α. Χάνο, για την σκέψη και την παρακίνηση του, να αναπτύξω την έννοια της διεπιστημονικότητας στην Εγκληματολογία, μέσα από το παράδειγμα των προπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Παντείου, δίνοντας μου την ευκαιρία, να συνδέσω τις προπτυχιακές, με τις μεταπτυχιακές μου σπουδές. Η σύνδεση αυτή, ήταν πολύ σημαντική για εμένα, απαντώντας σε βαθύτερα εσωτερικά ερωτήματα, σχετικά με το πώς οι γνώσεις ενός Κοινωνικού Ανθρωπολόγου, μπορούν να αξιοποιηθούν στην Εγκληματολογία, καθιστώντας έτσι την πορεία των σπουδών μου από το προπτυχιακό στο μεταπτυχιακό επίπεδο, όχι μία αποσπασματική διαδικασία, αλλά μία ενιαία πορεία συνεχούς πνευματικής εξέλιξης. Θα ήθελα όμως να ευχαριστήσω θερμά και τα άλλα δύο μέλη της Τριμελούς Επιτροπής κ. Χ. Ζαραφονίτου και κ. Γ. Νικολόπουλο, για τις πολύτιμες συμβουλές τους και τις γνώσεις τους στην επιστήμη της Εγκληματολογίας. Οι συμβουλές τους, οι γνώσεις τους και κυρίως το πραγματικό ενδιαφέρον για τον φοιτητή, είναι τα στοιχεία, τα οποία θα θυμάμαι από την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Τους ευχαριστώ όλους θερμά, τον επιβλέποντα και τα άλλα δύο μέλη, για αυτά τα διδάγματα που έλαβα, και θα ήθελα και εγώ με τη σειρά μου να τους εκφράσω την εκτίμηση και την ευγνωμοσύνη μου.

«Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί -εν όλω ή εν μέρει- προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολο της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής»

Περίληψη

Η εργασία αυτή, η οποία ασχολείται με τα επιστημολογικά ζητήματα της Εγκληματολογίας, εξετάζει την έννοια της διεπιστημονικότητας όπως εμφανίζεται στην επιστήμη αυτή. Αφού λοιπόν παρουσιαστεί η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά, στην συνέχεια λαμβάνοντας υπόψη τον «αυτόνομο» και «διεπιστημονικό χαρακτήρα» της Εγκληματολογίας, το ενδιαφέρον εστιάζεται στο ζήτημα της συνομιλίας της επιστήμης της Εγκληματολογίας με άλλες επιστήμες (Αλεξιάδης, 2011. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984. Ζαραφωνίτου, 2011. Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014 . Τσουραμάνης, 2011 . Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005 . Ericson, 1996. Wellford, 2009. Barak, 2010. Barak, 2013. Lindgren, 2005. Miller, 2009. Wellford, 2009). Για να παρουσιαστεί το ζήτημα αυτό με τον πιο σαφή τρόπο, μέσα από τις πολλές επιστήμες με τις οποίες μπορεί να συνομιλήσει η επιστήμη της Εγκληματολογίας, επιλέχθηκε ο κλάδος της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Γι' αυτόν τον λόγο λοιπόν, η εργασία, ακολουθώντας την δομή του τίτλου της, αποτελείται από δύο μέρη, όπου στο πρώτο παρουσιάζεται η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και στην Εγκληματολογία ειδικότερα και στο δεύτερο μέρος ακολουθεί η συνομιλία της Εγκληματολογίας με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, στο επίπεδο της θεωρίας και της μεθόδου, με σκοπό να αναδειχθεί η συνεισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία, αναδεικνύοντας έτσι τον διεπιστημονικό της χαρακτήρα και την διαδικασία της σύνθεσης που πραγματοποιείται στην επιστήμη της Εγκληματολογίας (Φαρσεδάκης, 2005, σ.78).

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία, εξετάζεται το ζήτημα της διεπιστημονικότητας αναφορικά με την επιστήμη της Εγκληματολογίας, γι' αυτό και η ανάλυση αναπτύσσεται σε δύο μέρη τα οποία διαμορφώνονται με βάση τον τίτλο της. Έτσι λοιπόν το πρώτο μέρος της ασχολείται με το τμήμα του τίτλου «Διεπιστημονικότητα ως επιστημολογικό ζήτημα της Εγκληματολογίας». Η έννοια της διεπιστημονικότητας, η οποία ουσιαστικά αποτελεί την κεντρική έννοια της εργασίας αυτής, έχει ιδιαίτερη σημασία στις συζητήσεις που γίνονται τον 21^ο αιώνα σχετικά με τις επιστήμες και την ανθρώπινη γνώση, καθώς όπως φαίνεται η πραγματικότητα αποτελείται από συστήματα που εξαρτώνται το ένα από το άλλο, καθώς και από προβλήματα που χαρακτηρίζονται από συνθετότητα (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.14). Αν και ανάγεται σε μεγάλο βάθος χρόνου, η εμφάνιση της διεπιστημονικότητας τοποθετείται σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της εξέλιξης των επιστημών και της ανθρώπινης γνώσης, του οποίου η ιστορία περιγράφεται στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988). Η ιδέα όμως της διεπιστημονικότητας συνδέεται, όπως προαναφέρθηκε και με μία συγκεκριμένη αντίληψη του κόσμου, καθώς αναδεικνύει «την ενότητα της φυσικής και κοινωνικής πραγματικότητας» και ανάγεται στην «δομή του κυττάρου της γνωστικής λειτουργίας, δηλαδή στην «δομή της έννοιας», η οποία έχει ενιαίο χαρακτήρα (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.15. Μανωλεδάκης, 1980, σ.72). Η διεπιστημονικότητα όμως αποτελεί ένα ζήτημα πάνω στο οποίο έχουν γίνει αρκετές συζητήσεις και έχουν εκφραστεί αντιθέσεις, διαφωνίες, με μερικούς να υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της και άλλους να είναι επιφυλακτικοί ως προς την δυνατότητα της πρακτικής εφαρμογής της (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Παπαδημητρίου, 1988). Όπως θα δείξουμε παρακάτω όμως, η πορεία και εξέλιξη της ανθρώπινης γνώσης σταδιακά οδήγησε στην αναγκαιότητα της διεπιστημονικότητας και στην προώθηση της στο θεσμικό επίπεδο και την διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών με βάση τις αρχές της (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988). Έτσι λοιπόν η ανάλυση της διεπιστημονικότητας ιστορικά και εννοιολογικά, καθώς και η διάκριση της από άλλες σχετικές έννοιες με τις οποίες έχει παρόμοια σημασία καλύπτει ένα τμήμα του πρώτου μέρους της διπλωματικής εργασίας. Με βάση επομένως τα όσα αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, η ανάλυση αυτών των θεμάτων εμπίπτει στα ενδιαφέροντα της Επιστημολογίας, η οποία ως «φιλοσοφία της επιστήμης» αποτελεί εκείνον τον «επιστημονικό κλάδο» που ασχολείται με τα

ζητήματα που αφορούν την «επιστημονική γνώση και την επιστημονική έρευνα γενικότερα» και η σημασία της είναι αρκετά μεγάλη καθώς μας διαφωτίζει σχετικά με τους «εσωτερικούς μηχανισμούς της επιστημονικής παραγωγής, τις δομές και τους τρόπους λειτουργίας της επιστημονικής κοινότητας, και των προϊόντων της επιστήμης, κατανοώντας με τον τρόπο αυτό την ίδια την κοινωνία, την οποία διαμορφώνει, αλλά και διαμορφώνεται παράλληλα από αυτήν» (Παπαδημητρίου, 1988, σ.31,32).

Η εργασία όμως εντάσσεται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Π.Μ.Σ Εγκληματολογία» του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, γι' αυτό και η επιστήμη στην οποία το ενδιαφέρον εστιάζεται είναι αυτή της Εγκληματολογίας. Επομένως όπως γίνεται αντιληπτό, στην εργασία αυτή και ειδικότερα στο πρώτο μέρος της, η διεπιστημονικότητα δεν εξετάζεται γενικά, αλλά ειδικά ως επιστημολογικό ζήτημα της Εγκληματολογίας. Με τον όρο «επιστημολογικά ζητήματα»¹ εννοούνται όλα εκείνα «τα ερωτήματα που σχετίζονται με το «είδος της γνώσης που γίνεται αποδεκτό από μία επιστήμη» (Bryman, 2017, σ. 52). Καθώς λοιπόν το ενδιαφέρον επικεντρώνεται, όπως είναι φυσικό στην επιστήμη της Εγκληματολογίας, θεωρείται απαραίτητο στο σημείο αυτό, να ξεκινήσουμε από μερικά βασικά στοιχεία του ορισμού της για να τεκμηριώσουμε την σύνδεση της διεπιστημονικότητας με την Εγκληματολογία. Ξεκινώντας λοιπόν από μερικά χαρακτηριστικά στοιχεία του ορισμού της Εγκληματολογίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Εγκληματολογία είναι η επιστήμη που μελετάει το εγκληματικό φαινόμενο συνολικά και προσδιορίζεται από την «αυτονομία» της, την «διεπιστημονικότητα» και τον «ενωτικό» της χαρακτήρα (Ζαραφωνίτου, 2011 σ.100). Η Εγκληματολογία είναι ένας «αυτόνομος» και «αυτοτελής» επιστημονικός κλάδος, καθώς έχει τις δικές της ερευνητικές μεθόδους και «κανένας άλλος κλάδος δεν μελετά το αντικείμενο της από την ίδια σκοπιά με αυτήν» (Αλεξιάδης, 2011, σ.15). Το αντικείμενο της

¹ Στις κοινωνικές επιστήμες, ειδικότερα τα δύο κυρίαρχα επιστημολογικά παραδείγματα είναι ο «Θετικισμός», που υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές επιστήμες πρέπει να εφαρμόζουν τις μεθόδους των φυσικών επιστημών και η «Ερμηνειοκρατία», όπου η κοινωνική δράση γίνεται αντικείμενο ερμηνείας και κατανόησης (Bryman, 2017, σ.53). Σκοπός, με άλλα λόγια είναι να κατανοηθεί το «υποκειμενικό νόημα της κοινωνικής δράσης» (Bryman, 2017, σ. 55). Τα επιστημολογικά ζητήματα δεν θα πρέπει να συγχέονται με τα οντολογικά, τα οποία ασχολούνται με την «φύση των κοινωνικών οντοτήτων» (Bryman, 2017, σ.57), αν δηλαδή είναι «αντικειμενικές» και «εξωτερικές προς τα κοινωνικά υποκείμενα» (αντικειμενισμός), ή «κοινωνικές κατασκευές» που διαμορφώνουν τα ίδια τα άτομα μέσω των «αντιλήψεων και των πράξεων τους» (κονστрукτιβισμός) (Bryman, 2017, σ. 57).

Εγκληματολογίας λοιπόν αποτελεί κάτι που είναι «πραγματικό», έχει ένα χαρακτηριστικό που το ξεχωρίζει από άλλα κοινωνικά φαινόμενα και υπόκειται σε ανάλυση επιστημονικού χαρακτήρα (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 48- 50). Εκτός όμως από την αυτονομία της, η επιστήμη της Εγκληματολογίας διακρίνεται για τον «ενωτικό της χαρακτήρα» και την «διεπιστημονικότητα» της (Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100. Σπινέλλη, 2014, σ.8 Φαρσεδάκης, 2005, σ.78), τα οποία δύο αυτά στοιχεία είναι και τα σημαντικότερα για τα θέματα που εξετάζει η εργασία αυτή. Με βάση λοιπόν την διαπίστωση αυτή, η ανάλυση, όπως γίνεται κατανοητό, επικεντρώνεται στην ανάλυση του διεπιστημονικού χαρακτήρα της Εγκληματολογίας (Ζαραφωνίτου, 2011. Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Barak, 2013. Ericson, 1996. Lindgren, 2005. Miller, 2009. Wellford, 2009).

Καθώς λοιπόν, η επιστήμη της Εγκληματολογίας, διακρίνεται όπως προαναφέρθηκε για τον διεπιστημονικό της χαρακτήρα, χρησιμοποιεί στοιχεία και γνώσεις που προέρχονται από άλλες επιστήμες (Barak, 2010. Barak, 2013. Miller, 2009. Wellford, 2009. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984. Κρανιδιώτη, 2007. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005). Λαμβάνοντας υπόψη την διαπίστωση αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός ότι βασική προϋπόθεση της διεπιστημονικότητας αποτελεί η «επαρκής γνώση των εννοιών των εμπλεκόμενων επιστημών» (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ. 16), με άλλα λόγια είναι απαραίτητο να υπάρχουν γνώσεις από τους επιστημονικούς κλάδους που εξετάζονται (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16. Παπαδημητρίου, 1988, σ.257), οδηγούμαστε στην επιλογή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας ως το παράδειγμα που θα χρησιμοποιηθεί για την παρουσίαση της συνομιλίας της Εγκληματολογίας με άλλες επιστήμες, που αποτελεί το βασικό γνωστικό υπόβαθρο του γράφοντος. Δεν θα πρέπει επίσης να ξεχνάμε πως το γνωστικό υπόβαθρο του κάθε εγκληματολόγου παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο αναφορικά με την προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου της Εγκληματολογίας (Δημόπουλος, 2008, σ.35. Σπινέλλη, 2014, σ.6).

Έτσι λοιπόν για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας στο δεύτερο μέρος επιλέχθηκε να παρουσιαστεί η συνομιλία της Εγκληματολογίας με την επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, η οποία θα ακολουθήσει την αναλυτική παρουσίαση της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Η παρουσίαση των δύο αυτών επιστημών θα ξεκινά αρχικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό της επιστήμης γενικά, και των κοινωνικών επιστημών ειδικότερα, και στο τέλος θα ακολουθεί ξεχωριστά η

ανάλυση της κάθε μίας επιστήμης . Η σημασία της ανάλυσης των επιστημών, των γνωστικών αντικειμένων, καθώς και των ιστορικών αναδρομών τους, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, καθώς αποτελεί το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετείται η ανάλυση της εργασίας αυτής, δίνοντας μία σαφή εικόνα των δύο επιστημών για τις οποίες γίνεται λόγος, αποτελώντας με τον τρόπο αυτόν μία πηγή άντλησης πληροφοριών και απάντησης πιθανών ερωτημάτων που ενδέχεται να προκύψουν κατά την ανάγνωση του δεύτερου μέρους της εργασίας που αφορά την συνομιλία της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό και μεθοδολογικό επίπεδο, καθώς και την συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας σε κάθε ένα από τα επίπεδα αυτά.

Προτού όμως προχωρήσουμε σε μία συνοπτική παρουσίαση του δεύτερου μέρους της εργασίας, είναι απαραίτητο να διευκρινίσουμε την έννοια της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας που αναφέρεται στον τίτλο. Μία πρώτη ανάγνωση του τίτλου της εργασίας, ενδεχομένως να προκαλέσει ερωτήματα, καθώς αναφέρεται στα ζητήματα της συνομιλίας του κλάδου της Εγκληματολογίας με την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, καθώς ο τίτλος σπουδών που απονέμεται θεσμικά και το αντίστοιχο τμήμα Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, φέρει την ονομασία « Κοινωνική Ανθρωπολογία». Επομένως ο επιθετικός προσδιορισμός «κοινωνική», στην εργασία αυτή δεν αναφέρεται απόλυτα στην αντίστοιχη Βρετανική παράδοση, όπως την εννοούσε ο Evans Prichard, ως την «μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς των ανθρώπων μέσα σε θεσμοποιημένες μορφές όπως η οικογένεια, τα συστήματα συγγένειας, η πολιτική οργάνωση, οι νομικές διαδικασίες και οι θρησκευτικές λατρείες», ούτε στρεφόμαστε αποκλειστικά σε πρωτόγονες κοινωνίες και πολιτισμούς, παρά το γεγονός βέβαια ότι θεωρητικά αν και η Κοινωνική Ανθρωπολογία ενδιαφέρεται για τις κοινωνίες όλου του κόσμου, η μελέτη ωστόσο στόχευε αρχικά στις πιο απλές κοινωνίες της εποχής που θεωρούνταν «πρωτόγονες» (Παγκάκης, 2001, σ.33,46. Evans-Prichard,1998, σ.16, 22). Επίσης το ενδιαφέρον δεν περιορίζεται στις αντίστοιχες βρετανικές παραδόσεις του Λειτουργισμού και του Δομολειτουργισμού (Κούπερ, 1989. Eriksen, 2007. Hendry, 2011) που θα δούμε παρακάτω. Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις εξελίξεις και τους μετασχηματισμούς που έλαβαν χώρα στο εσωτερικό του κλάδου, υπό την επίδραση των ρευμάτων του «Μεταμοντερνισμού» στα τέλη της δεκαετίας του 1970, και της Πολιτισμικής Κριτικής τη δεκαετία του 1980, καθώς και της συνομιλίας της Ανθρωπολογίας με άλλα

θεωρητικά ρεύματα την εποχή εκείνη, αλλά και την επίδραση που μπορεί να είχαν άλλες σχολές στην Ανθρωπολογία, όπως η Πολιτισμική Ανθρωπολογία, ή ο Δομισμός (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.11-27. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρής, 2011, σ.107. Colleyn, 2005, σ.83-90. Eriksen, 2007. Hendry, 2011. Loizos, 2016, σ.281-284. Marcus, 2016, σ.78-106), γίνεται αντιληπτό ότι ο επιθετικός προσδιορισμός «κοινωνική», λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε, η ανάγνωση του τίτλου, να δίνει μια εικόνα του κλάδου, με τον οποίο πραγματοποιείται η συνομιλία της Εγκληματολογίας, χρησιμοποιώντας την επίσημη ονομασία του, ως τίτλος σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Οι επιμέρους επιθετικοί προσδιορισμοί λοιπόν, σχετίζονται με την ιστορική διαδρομή που ακολούθησε ο κλάδος, τα θεωρητικά ενδιαφέροντα αυτών που τους διαμόρφωσαν και τον γεωγραφικό τόπο που αναπτύχθηκαν (Hendry, 2011, σ.42). Άλλωστε δεδομένων όλων αυτών των μετασχηματισμών, που θα αναλύσουμε εκτενώς παρακάτω, έχει προκύψει μια «νέα», «αναθεωρημένη» και «πλουραλιστική ανθρωπολογία», που είναι περισσότερο μία σύγκλιση των επιμέρους κατευθύνσεων της, σε μία «ενιαία, πλατιά, κριτική και αναστοχαστική» ανθρωπολογία, «πολυφωνική», «συμπεριληπτική», και περισσότερο ευαισθητοποιημένη (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.29-32, 48-57. Γκέφου – Μαδιανού, 2016 β, σ.18. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ. 37. Μακρής, 2011, σ.107. Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016). Ωστόσο θα πρέπει να γίνει σαφές ότι και ο δεύτερος κλάδος που εξετάζουμε, αποτελεί και αυτός με την σειρά του έναν αυτόνομο επιστημονικό κλάδο², που έχει τα δικά του «ευδιάκριτα χαρακτηριστικά», με διεπιστημονικό χαρακτήρα, που ανήκει όπως και η Εγκληματολογία, στην ευρύτερη κατηγορία των κοινωνικών επιστημών (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.29, 55. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.24-36. Παγκάκης, 2001, σ.31. Eriksen, 2007, σ.26-27). Έτσι λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε γενικά ότι η Ανθρωπολογία είναι η «συγκριτική μελέτη της πολιτισμικής και κοινωνικής ζωής των ανθρώπων με σημαντικότερη μέθοδο της, την συμμετοχική παρατήρηση, η οποία γίνεται με την επιτόπια έρευνα στο πεδίο» (Eriksen, 2007, σ. 25).

² Παρόλο που η ανθρωπολογία θεωρείται αυτοτελής επιστήμη ήδη από τον 19^ο αιώνα (Παγκάκης, 2001, σ.31), με το αντικείμενο της να καθορίζεται με σαφήνεια στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Κούπερ, 1989, σ. 34), οι μεταγενέστεροι «μεθοδολογικοί αναπροσανατολισμοί», οι οποίοι προκύπτουν από διάφορα νέα διεπιστημονικά πεδία, δημιούργησαν πολλά ερωτήματα για την «συνολική της ανθρωπολογίας ως ενός διακριτού κλάδου», ο οποίος για αρκετά χρόνια είχε ταυτιστεί με την εθνογραφία (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ. 30). Ωστόσο το ζήτημα της μεθόδου στην Ανθρωπολογία αναπτύσσεται εκτενώς σε ξεχωριστό κεφάλαιο.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας αυτής, θα παρουσιάσουμε αυτή την συνομιλία, όπως ακριβώς αναφέρεται και στο δεύτερο τμήμα του τίτλου «Ζητήματα της συνομιλίας της (Εγκληματολογίας) με την Κοινωνική Ανθρωπολογία». Το μέρος αυτό λοιπόν, το οποίο αντιπροσωπεύει όπως προαναφέρθηκε, το δεύτερο τμήμα του τίτλου, πραγματεύεται αυτήν ακριβώς την συνομιλία των δύο επιστημών στο θεωρητικό και στο μεθοδολογικό επίπεδο. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη την σημασία της θεωρίας και της μεθόδου σε έναν επιστημονικό κλάδο, όπως και της μεταξύ τους σχέσης (Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Ζαραφονίτου, 2004. Λάζος, 1998. Λαμπίρη-Δημάκη, 1995. Bryman, 2017. Eriksen, 2007. Miller, 2009. Nachmias, 1987. Turner, 1978), στα κεφάλαια που ακολουθούν θα παρουσιαστεί η σημασία και ο ρόλος της θεωρίας και της μεθόδου σε μία επιστήμη γενικά και στην συνέχεια αφού αναλυθούν, η παρουσίαση θα προχωρήσει στην ανάλυση των δύο αυτών επιπέδων στην κάθε μία επιστήμη ξεχωριστά. Θεωρώντας λοιπόν δεδομένο τον συνθετικό χαρακτήρα της διεπιστημονικότητας στην Εγκληματολογία (Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Barak, 2013. Miller, 2009. Moore, 1993. Wellford, 2009), θα παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε δυνητικά να εισφέρει η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία σε κάθε ένα από τα δύο αυτά επίπεδα της θεωρίας και της μεθόδου αντίστοιχα. Ξεκινώντας λοιπόν από το επίπεδο της θεωρίας, στο οποίο πραγματοποιείται ο διεπιστημονικός διάλογος, το αντικείμενο της Εγκληματολογίας δηλαδή το «εγκληματικό φαινόμενο» διακρίνεται στα τρία βασικά του στοιχεία, τον «κανόνα», την «παράβαση» και την «κύρωση» (Ζαραφονίτου, 2011, σ.100. Ζαραφονίτου, 2022 β, σ.1. Σπινέλλη, 2014, σ.1,5. Φαρσεδάκης, 2005, σ.13,14, 75), και σε κάθε ένα από αυτά τα στοιχεία, παρουσιάζεται η συνομιλία και η εισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Αφού λοιπόν ολοκληρωθεί η παρουσίαση αυτή, στην συνέχεια ακολουθούν μερικά ενδεικτικά παραδείγματα διεπιστημονικού διαλόγου ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Έτσι λοιπόν επιλέχθηκαν τρία αντιπροσωπευτικά παραδείγματα τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα σημείο στο οποίο θα μπορούσαν να συναντηθούν οι δύο επιστήμες και να αναπτύξουν έναν αρκετά γόνιμο και διεπιστημονικό εποικοδομητικό διάλογο. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας επιλέχθηκαν οι θεματικές της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης (Restorative Justice), της Εγκληματολογίας του Νότου (South Criminology) και της Φεμινιστικής Εγκληματολογίας (Feminist Criminology).

Από την άλλη πλευρά η συνομιλία των δύο επιστημών και η εισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία, πραγματοποιείται στο επίπεδο της μεθοδολογίας, όπου αναλύεται το ζήτημα που σχετίζεται με την εισαγωγή και εφαρμογή της ανθρωπολογικής μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης στην Εγκληματολογία, για την μελέτη εγκληματολογικών θεμάτων, καθώς και τα ζητήματα που προκύπτουν όταν εισάγεται η μέθοδος αυτή στην Εγκληματολογία (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Κούπερ, 1989. Eriksen, 2007. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hendry, 2011. Moore, 1993. Sidoti. 2023. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Προτού όμως πραγματοποιηθεί η παρουσίαση της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία, κρίνεται σημαντικό να αναλυθεί το εγκληματολογικό ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, το οποίο λόγω της μεθόδου που προτείνει και της σχέσης του με την Ανθρωπολογία, εμπίπτει στις θεματικές των κεφαλαίων αυτών (Γιαννακοπούλου, 2018. Βιδάλη, 2022. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Sidoti, 2023). Στο τέλος των κεφαλαίων που αφορούν το επίπεδο της μεθοδολογίας, θα παρουσιαστούν μερικά παραδείγματα εισαγωγής της συμμετοχικής παρατήρησης στην Εγκληματολογία, αρχικά στην έρευνα πεδίου και στην συνέχεια στο ψηφιακό κόσμο και στο διαδίκτυο.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν λοιπόν περιλαμβάνονται εκείνα τα σημεία στα οποία θα μπορούσαν να συναντηθούν οι δύο επιστημονικοί κλάδοι και να συνομιλήσουν, γι' αυτό και η χρήση όλων αυτών των παραδειγμάτων σχετίζεται ακριβώς με τον σκοπό αυτόν. Προτού λοιπόν ξεκινήσει η παρουσίαση όλων αυτών των θεμάτων, κρίνεται απαραίτητο, να σημειωθεί πώς η συγκεκριμένη εργασία δεν έχει σκοπό να απαντήσει στο ερώτημα ποια από αυτές τις θέσεις, τις απόψεις, τις κατευθύνσεις, τα ρεύματα, τις θεωρητικές προσεγγίσεις και της μεθόδους, είναι καλύτερη ή το αντίθετο, ούτε να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με κάποια ή κάποιες από αυτές. Η επίκληση σε μία σειρά από θέσεις, θεωρίες, ρεύματα, κατευθύνσεις, και μεθόδους, χρησιμεύει ως τον τόπο εκείνο στον οποίο μπορούν να συναντηθούν οι δύο κλάδοι που εξετάζουμε και να συνομιλήσουν, με σκοπό την σύνθεση της ανθρωπολογικής και εγκληματολογικής γνώσης και της δυνατής συνεισφοράς της πρώτης στην τελευταία.

Μέρος 1^ο Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και στην Εγκληματολογία ειδικότερα. Παρουσίαση των επιστημών της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Κεφάλαιο 1. Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και στην Εγκληματολογία ειδικότερα

1.1 Η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και η διάκριση της από παρόμοιες έννοιες

Στο κεφάλαιο αυτό, με το οποίο ουσιαστικά αρχίζει η εργασία αυτή, κρίνεται απαραίτητο προτού αναλυθούν οι επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και η συνομιλία τους, να παρουσιαστεί η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά, και να γίνει η διάκρισή της από άλλες έννοιες που έχουν παρόμοια σημασία. Η διεπιστημονικότητα (interdisciplinarity) λοιπόν είναι η πρώτη λέξη με την οποία αρχίζει ο τίτλος της παρούσας διπλωματικής εργασίας και γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η «συνδυασμένη συνεργασία επιστημόνων με διαφορετικές μεθοδολογίες ή και σχολές σκέψης και από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού» (Κουράκης, 2011, σ.13). Προτού όμως αναλυθεί η έννοια της διεπιστημονικότητας, και προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητό το νόημα της, κρίνεται απαραίτητο, να γίνει λόγος για το τι δεν αποτελεί διεπιστημονικότητα.

Έτσι λοιπόν, η πρώτη έννοια που δεν ταυτίζεται με την διεπιστημονικότητα είναι αυτής της «πολυεπιστημονικότητας» (multidisciplinarity), η οποία αναφέρεται ουσιαστικά στην «απλή παράθεση» των επιστημονικών δεδομένων που προέρχονται από κάθε επιστήμη για ένα πρόβλημα, χωρίς όμως να υπάρχει κάποια σύνδεση μεταξύ τους (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16). Έτσι λοιπόν, όπως γίνεται κατανοητό, σε μία έρευνα, η οποία βασίζεται στην «πολυεπιστημονικότητα», προσέρχονται επιστήμονες από διάφορες ειδικότητες, στους οποίους κατανέμεται η εργασία ανάλογα με την ειδικότητα του καθενός, προσεγγίζοντας έτσι το ερευνητικό αντικείμενο, κάθε φορά και από διαφορετική επιστημονική οπτική γωνία (Ζαραφωνίτου, 2023, σ.7). Για να γίνει περισσότερο σαφής η έννοια της «πολυεπιστημονικότητας», με τρόπο ώστε να μπορεί να διακριθεί καλύτερα από την έννοια της διεπιστημονικότητας, θα φέρουμε το παράδειγμα της επιστήμης της Εγκληματολογίας. Στην Εγκληματολογία λοιπόν, η «πολυεπιστημονικότητα», θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι οι πολλαπλές επιρροές

που δέχεται από άλλες επιστήμες, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτόν ένα μεγάλο εύρος ερευνητικών ερωτημάτων, καθώς το έγκλημα, προσεγγίζεται από πολλές οπτικές (Miller, 2009, σ.2). Έτσι λοιπόν, στις πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις στην Εγκληματολογία³, περιλαμβάνονται, λαμβάνοντας υπόψη ότι και άλλοι επιστημονικοί κλάδοι προσπάθησαν να εξηγήσουν το έγκλημα, όλες οι εξηγήσεις των επιμέρους επιστημών, για την κατανόηση της εγκληματικής συμπεριφοράς (Wellford, 2009, σ.13).

Άλλες έννοιες που έχουν παρόμοια σημασία με την διεπιστημονικότητα είναι η έννοια της «διεταρξικότητας», της «διαθεματικότητας» και της «δια-επιστημονικότητας». Η πρώτη λοιπόν έννοια, της οποίας η σημασία συγχέεται με την διεπιστημονικότητα είναι αυτή της «διεταρξικότητας», όπου ως «διεταρξικότητα» νοείται « η κατόπιν συμφωνίας συντονισμένη σύμπραξη περισσότερων ατομικών ή και συλλογικών φορέων από τον δημόσιο ή και τον ιδιωτικό τομέα, για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού» (Κουράκης, 2011, σ.13). Από την άλλη η έννοια της «δια-επιστημονικότητας» παραπέμπει στην «διαθεματικότητα», η οποία συνδέεται αλλά και προϋποθέτει την διεπιστημονική προσέγγιση, παραπέμποντας στην «εγνωσιολογική ενοποίηση» μεταξύ των επιστημών (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16). Οι παραπάνω έννοιες που μόλις παρουσιάστηκαν αποτελούν, όπως και η έννοια της πολυεπιστημονικότητας που προαναφέρθηκαν, μερικές έννοιες που συχνά συγχέονται με την έννοια της διεπιστημονικότητας (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016), γι' αυτό και η παρουσίαση τους κρίθηκε απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας της διεπιστημονικότητας που αναλύεται σε αυτήν την εργασία. Καθώς λοιπόν παρουσιάστηκε τι δεν είναι διεπιστημονικότητα, στις παραγράφους που ακολουθούν θα αναλυθεί η έννοια της διεπιστημονικότητας γενικά και έπειτα ειδικότερα αναφορικά με την επιστήμη της Εγκληματολογίας.

Η έννοια της «διεπιστημονικότητας», με την οποία αρχίζει ο τίτλος της εργασίας αυτής, ανάγεται ως ιδέα σε μεγάλο βάθος χρόνου, καθώς στην Αρχαία Ελλάδα ο Πλάτωνας υποστήριζε την «ενότητα της γνώσης» (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.15). Παρόλο όμως που ανάγεται, όπως είδαμε σε τόσο μεγάλο βάθος χρόνου, η σημασία της άρχιζε

³ Ένα αρκετά αντιπροσωπευτικό παράδειγμα πολυεπιστημονικής προσέγγισης στην επιστήμη της Εγκληματολογίας είναι η ερευνητική προσπάθεια των Sheldon & Eleanor Glueck, σχετικά με την παραβίαση του ποινικού νόμου από εφήβους και ενήλικες (Wellford, 2009, σ.13). Οι ερευνητές αυτοί είχαν σκοπό να βρουν τους παράγοντες που συνδέονται με την εκδήλωση παραβατικής και εγκληματικής συμπεριφοράς, με σκοπό να την εξηγήσουν και να την προβλέψουν, όμως παρόλα αυτά δεν κατόρθωσαν να συγκροτήσουν μία ενιαία θεωρία, που να υπερβαίνει τα εμπειρικά τους πορίσματα (Wellford, 2009, σ.13).

να αναγνωρίζεται σχετικά πρόσφατα (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988). Έτσι λοιπόν η διεπιστημονικότητα εμφανίζεται μία συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, ακολουθώντας όπως γίνεται κατανοητό, άλλα προηγούμενα στάδια στην ιστορία της εξέλιξης των επιστημών (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988). Η ανάπτυξη και η διάκριση των επιστημών αποτελεί προϊόν του 19^{ου} αιώνα, καθώς πριν από την περίοδο αυτή όλες οι επιστήμες υπάγονταν στην Φιλοσοφία (Wellford, 2009, σ.11. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988). Η διαδικασία εξέλιξης της ανθρώπινης γνώσης, της φιλοσοφίας, της επιστήμης, της διάκρισης και ταξινόμησης των επιστημών, τα κριτήρια της ταξινόμησης αυτής ανά εποχή και ιστορική περίοδο, οι αλληλεπιδράσεις και οι σχέσεις ανάμεσα στους επιμέρους επιστημονικούς κλάδους αποτελούν θέματα ευρείας ιστορικής αναδρομής που χαρακτηρίζονται από μεγάλη συνθετότητα και πολυπλοκότητα (Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988), γι' αυτό και μία εκτενής παρουσίαση των θεμάτων αυτών ίσως να ξεπερνούσε τις ανάγκες της παρούσας εργασίας. Το σημαντικό είναι ότι η διεπιστημονικότητα, και συγκεκριμένα η αναγκαιότητα της αποτελεί ιστορικό προϊόν που διαδέχεται την «ταξινόμηση των επιστημονικών κλάδων» και την αυξανόμενη «εξειδίκευση» και τον «καταμερισμό» (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.14. Μανωλεδάκης, 1980, σ.70-73 Παπαδημητρίου, 1988, σ.119-154). Στα πλαίσια λοιπόν της διεπιστημονικότητας ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι θέσεις του J. Piaget σχετικά με τις «αλληλεπιδράσεις των επιμέρους επιστημονικών κλάδων» (Παπαδημητρίου, 1988, σ.149). Έτσι λοιπόν, την εποχή του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα που χαρακτηρίζεται από όλες αυτές τις προσπάθειες «κατάταξης» και «ταξινόμησης» των επιστημών, διαδέχεται η «κριτική στην ταξινόμηση» αυτή και η ανάδειξη της σημασίας της «ενοποίησης των επιστημών» (Μανωλεδάκης, 1980, σ.68). Αυτό που παρατηρείται επομένως είναι η αντικατάσταση της ιδέας της «εξειδίκευσης» και του «καταμερισμού» από την ιδέα της «συμπληρωματικότητας των επιστημών» που συνδέεται με τον «πολύπλοκο» χαρακτήρα της πραγματικότητας και των «σύνθετων προβλημάτων» της (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.14). Η συνεργασία λοιπόν των επιμέρους επιστημών συμπληρώνει η μία την άλλη, οδηγώντας στην «ολοκλήρωση» τους (Μανωλεδάκης, 1980, σ.69). Το σημαντικό ωστόσο είναι ότι η διεπιστημονική αυτή συνεργασία δεν αποσκοπεί στην ενσωμάτωση των διαφόρων επιμέρους επιστημονικών κλάδων σε «μία και μοναδική οικουμενική επιστήμη», ούτε αντιπροσωπεύει την επιστροφή στην αρχική απλοϊκή μορφή που υπήρχε πριν τον καταμερισμό της γνώσης σε επιστημονικούς κλάδους, με βάση διάφορα κριτήρια

(Μανωλεδάκης, 1980, σ.68-73. Παπαδημητρίου, 1988, σ.261). Η διεπιστημονικότητα επομένως δεν ταυτίζεται με την κατάργηση των επιμέρους επιστημονικών κλάδων, αναγνωρίζοντας πως ο χωρισμός της ανθρώπινης γνώσης σε επιμέρους επιστημονικούς κλάδους, αποτελεί ένα συγκεκριμένο ιστορικό στάδιο στην εξελικτική πορεία των επιστημών, γι' αυτό και σέβεται την αυτονομία των επιστημών, οι οποίες συνεχίζουν να διακρίνονται με βάση το αντικείμενο τους και τους τρόπους παρατήρησης και περιγραφής που διαθέτει ο καθένας (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16. Μανωλεδάκης, 1980, σ.71,72. Παπαδημητρίου, 1988, σ.261).

Στο σημείο αυτό λοιπόν εντοπίζεται η πρώτη διαφορά ανάμεσα στην «διεπιστημονικότητα» και στην «δια-επιστημονικότητα» και «διαθεματικότητα», όπου οι επιστήμες ενοποιούνται στο εννοιολογικό επίπεδο, με την συνακόλυθη κατάργηση της αυτοτέλειας των επιμέρους επιστημονικών κλάδων (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16). Η διεπιστημονικότητα από την άλλη αποτελεί όπως είδαμε μία «ενότητα στην διαφορετικότητα» (Παπαδημητρίου, 1988, σ.261), όπου το συγκεκριμένο δεν καταργείται αλλά συμπεριλαμβάνεται σε μία «ολοκληρωμένη διαλλεκτικά έννοια» (Μανωλεδάκης, 1980, σ.72). Έτσι λοιπόν, σε μία έρευνα, η οποία βασίζεται στις αρχές της «διεπιστημονικότητας», συμμετέχουν επιστήμονες από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, οι οποίοι αποδέχονται κοινές ερευνητικές μεθόδους και υποθέσεις εργασίας, καταλήγοντας έτσι στην παρουσίαση κοινών ερευνητικών πορισμάτων (Ζαραφωνίτου, 2023, σ.7). Η έρευνα επομένως που διαθέτει το χαρακτηριστικό της «διεπιστημονικότητας», με το οποίο ασχολούμαστε στην εργασία αυτή έχει έναν περισσότερο σφαιρικό χαρακτήρα, καθώς προϋποθέτει περισσότερο διευρυμένες γνώσεις και μεγαλύτερο βαθμό συνεργασίας ανάμεσα στους επιστήμονες, γι' αυτό και η σημασία της αναδεικνύεται μεγάλη, λόγω αυτής της εμβάθυνσης που πραγματοποιείται (Ζαραφωνίτου, 2023, σ.7). Όπως επισημαίνει λοιπόν ο Barthes, μία διεπιστημονική προσπάθεια δεν σημαίνει την συγκέντρωση γύρω από ένα ζήτημα διαφόρων επιστημών, αλλά την δημιουργία ενός νέου αντικειμένου που να μην ανήκει σε καμία από τις επιμέρους επιστήμες (Moore, 1993, σ.18).

1.2 Η έννοια της διεπιστημονικότητας στην Εγκληματολογία

Έχοντας λοιπόν παρουσιάσει την έννοια της «διεπιστημονικότητας» γενικά, όπως και την διάκριση της από άλλες παρόμοιες έννοιες, στις επόμενες παραγράφους που ακολουθούν θα αναλυθεί η έννοια της διεπιστημονικότητας στον χώρο της

Εγκληματολογίας, το οποίο είναι και το ζήτημα της εργασίας αυτής. Προτού όμως αναλύσουμε την διεπιστημονικότητα στην Εγκληματολογία, θα παρουσιάσουμε τον τρόπο που εμφανίστηκε η έννοια αυτή στον επιστημονικό κλάδο με τον οποίο ασχολούμαστε. Σύμφωνα λοιπόν με τον Garland, η δημιουργία της Εγκληματολογίας βασίστηκε στην ανάπτυξη των στατιστικών δεδομένων, στην ανάπτυξη της ψυχιατρικής και στην ύπαρξη της φυλακής (Garland, 1985, σ.112). Παρόλο όμως που σύμφωνα με πολλούς η αφετηρία της Εγκληματολογίας τοποθετείται τον 19^ο αιώνα, την εποχή που κυριαρχούσαν οι εγκληματολογικές στατιστικές των Quetelet & Guerry, οι προσεγγίσεις που είχαν έναν περισσότερο ιατρικό χαρακτήρα και εστίαζαν στην προσωπικότητα του εγκληματία επικράτησαν περισσότερο (Αλεξιάδης, 2011. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984. Ζαραφονίτου, 2004. Ζαραφονίτου, 2022 α. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Χάιδου, 2018. Χάιδου, 2020. Binder, 1987. Garland, 1985). Ιδιαίτερη σημασία έχουν εκείνες οι προσεγγίσεις, οι οποίες έκαναν την εμφάνιση τους πριν την συγκρότηση της Εγκληματολογίας, τον 18^ο αιώνα και την βοήθησαν να δημιουργηθεί (Πανούσης, 1988. Φαρσεδάκης, 2005. Garland, 1985). Ενδεικτικά παραδείγματα εδώ είναι η «Φυσιογνωμική» του Lavater, η «Φρενολογία» του Gall, η μελέτη των κρανίων από τον Broca, η σχέση «εγκληματικότητας» και «εκφυλισμού» και άλλες προσεγγίσεις που ουσιαστικά συσχέτιζαν την «φυσική και την ηθική πλευρά του ανθρώπου» και τα «βιολογικά» με τα «ηθικά» χαρακτηριστικά (Πανούσης, 1988, σ.29,34,42,133-137. Φαρσεδάκης, 2005, σ.81). Οι προσεγγίσεις αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς προετοίμασαν το έδαφος για τον «Εγκληματιομορφισμό» πατέρα του οποίου θεωρείται ο Λομπρόζο, που αποτελεί εκείνη την τάση η οποία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στον «εγκληματικό τύπο ανθρώπου» που έχει τα δικά του συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (Πανούσης, 1988, σ.35,134).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, η Ψυχιατρική άρχισε να κατέχει μία πολύ σημαντική θέση στην Εγκληματολογία (Binder, 1987. Garland, 1985). Η Ψυχιατρική λοιπόν, καθώς επικράτησε έναντι των ιδεών της Κλασικής Σχολής του Ποινικού Δικαίου, έκανε εμφανή την ανάγκη για ένα «εξειδικευμένο μη νομικό προσωπικό» που προέρχεται από άλλους επιστημονικούς κλάδους στην ποινική δικαιοσύνη, όπως στελέχη φυλακών, ψυχολόγοι, γιατροί, ιατροδικαστές και ψυχίατροι (Garland, 1985, σ.114, 126). Η σχέση όμως ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Ψυχιατρική δεν ήταν μονόπλευρη αλλά αμφίδρομη, καθώς η Ψυχιατρική παρείχε

έννοιες για την συγκρότηση της επιστήμης της Εγκληματολογίας, και η Εγκληματολογία με τη σειρά της, προώθησε την ψυχιατρική γνώση και την εξειδίκευσε στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης (Garland, 1985, σ.114). Όπως προαναφέρθηκε η «σύγκρουση ελεύθερης θέλησης και ντετερμινισμού» μέσα από την οποία αναδείχθηκε η Ψυχιατρική στην Εγκληματολογία δεν είναι η μοναδική (Binder, 1987. Garland, 1985, σ.114,122,123). Η επόμενη σύγκρουση, η οποία χαρακτήρισε τον υπόλοιπο 20 αιώνα ήταν αυτή ανάμεσα στις ψυχολογικές προσεγγίσεις και στις κοινωνιολογικές, με άλλα λόγια η σύγκρουση ανάμεσα στην σημασία των κοινωνικών και στους ατομικών παραγόντων, που ευθύνονται για την εγκληματική συμπεριφορά (Binder, 1987). Έτσι λοιπόν κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η Κοινωνιολογία καταλαμβάνει σημαντική ισχύ στην Εγκληματολογία, με πλήθος κοινωνιολογικών-εγκληματολογικών θεωριών να κάνουν την εμφάνιση τους (Binder, 1987. Αλεξιάδης, 2011. Βιδάλη, 2013. Φαρσεδάκης, 2005).

Οι εξελίξεις αυτές όμως δεν αναιρούν την πορεία της Εγκληματολογίας προς την διεπιστημονικότητα (Binder, 1987). Η Εγκληματολογία όπως προαναφέρθηκε διακρίνεται για τον «ενωτικό» και «διεπιστημονικό» της χαρακτήρα (Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100. Φαρσεδάκης, 2005, σ.78). Ο «ενωτικός χαρακτήρας», επιβεβαιώνεται εν πολλοίς από τις διάφορες «εγκληματολογικές συνθέσεις» μέσα στον κλάδο (Φαρσεδάκης, 2005, σ. 78). Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα εδώ είναι η σύνθεση του Ferri, για τους εγκληματογόνους παράγοντες, αυτή του De Greeff που εστιάζει στο ατομικό επίπεδο και το λεγόμενο «πέραςμα στην πράξη» και τέλος η «σύνθεση κοινωνιολογικών και κλινικών προσεγγίσεων» των Wolfgang & Ferracuti» (Φαρσεδάκης, 1990, σ.388-389). Πολύ σημαντικό είναι επίσης το ζήτημα, που συνδέεται με το λεγόμενο ζήτημα της «ολοκλήρωσης», δηλαδή της προσέγγισης και ανάλυσης του αντικειμένου, όπου μέσα από την προώθηση της διεπιστημονικής έρευνας και θεωρίας, υποστηρίζεται ότι στην εγκληματολογική γνώση θα πρέπει να ενταχθούν αναλύσεις και άλλων γνωστικών πεδίων ή κλάδων (Βιδάλη, 2013, σ. 256). Το εγχείρημα αυτό λοιπόν συνδέεται με τις προσπάθειες ανάπτυξης μιας «ενιαίας και ενοποιημένης θεωρίας» στην Εγκληματολογία, στην οποία θα είναι κυρίαρχα τα χαρακτηριστικά του «συγκερασμού», της «σύνθεσης», της «ενοποίησης» και της «ολοκλήρωσης» (Κρανιδιώτη, 2007, σ. 48-56), μέσα από την ενοποίηση των προγενέστερων θεωριών της , καθώς και αφομοίωσης γνώσεων που προέρχονται από άλλους επιστημονικούς κλάδους (Κρανιδιώτη, 2007, σ.22, 51-56. Φαρσεδάκης, 1990,

σ.385. Barak, 2010, σ. 175-179. Barak, 2013, σ.237). Με άλλα λόγια λοιπόν, μέσα από την διεπιστημονικότητα, η «ενοποίηση» προτείνεται να γίνει σε επίπεδο θεωριών, γνώσεων, εμπειρικών δεδομένων στο εσωτερικό της, αλλά και από άλλους επιστημονικούς κλάδους, με απώτερο στόχο να γίνει ευρύτερος ο ορίζοντας του γνωστικού της αντικειμένου (Κρανιδιώτη, 2007, σ.17-60. Σπινέλλη, 2014, σ.55-59. Φαρσεδάκης, 1990, σ.385. Barak, 2010, σ. 175- 190. Barak, 2013, σ.237). Στην κατεύθυνση αυτή λοιπόν εντάσσονται οι λεγόμενες «θεωρίες της ολοκλήρωσης» που εξετάζουν το εγκληματικό φαινόμενο μέσα από την σύνθεση των εγκληματογόνων παραγόντων, καθώς και η λεγόμενη «Ενοποιούσα Εγκληματολογία» ή «Εγκληματολογία της Ολοκλήρωσης», στα πλαίσια της οποίας η εγκληματικότητα και ο έλεγχος της προσεγγίζεται μέσα από την ενσωμάτωση θεωριών και θεωρητικών προσεγγίσεων από την ίδια την επιστήμη της Εγκληματολογίας ή από γνωστικά αντικείμενα άλλων κλάδων (Κουράκης, 2018 α, σ. 396). Το παράδειγμα της ενσωμάτωσης στην Εγκληματολογία υποστηρίζει ότι η εγκληματολογική γνώση θα πρέπει να αφομοιώσει όλες τις θεωρήσεις που αφορούν τους παράγοντες που συνδέονται με το έγκλημα και τον έλεγχο του, συνδυάζοντας ουσιαστικά αυτά τα δύο με έναν ολιστικό τρόπο, όπου εκτός από τις επιμέρους εγκληματολογικές κατευθύνσεις θα πραγματοποιείται και μία σύνθεση στοιχείων που προέρχονται από άλλες επιστήμες (Barak, 2013, σ.236. Κρανιδιώτη, 2007) Η εγκληματολογική αυτή κατεύθυνση λοιπόν, η οποία χαρακτηρίζεται αρχικά από έναν μεγάλο βαθμό συμπερίληψης και ενσωμάτωσης σε όλα αυτά τα επίπεδα που προαναφέρθηκαν, λειτουργεί ουσιαστικά σαν ένα ενοποιητικό ρεύμα όλων των επιμέρους ρευμάτων και κατευθύνσεων στον κλάδο της Εγκληματολογίας (Barak, 2010, σ.175-179, 186- 190). Έτσι όπως γίνεται αντιληπτό η Εγκληματολογία θα είναι σε θέση να εξηγήσει την ανθρώπινη συμπεριφορά σε όλο το σύνολο της και όχι μόνο εκείνες τις πράξεις που απαγορεύονται από τον νόμο (Barak, 2010, σ.177) . Αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς το ίδιο το αντικείμενο της Εγκληματολογίας, το «εγκληματικό φαινόμενο», παρουσιάζει μεγάλη «πολυπλοκότητα», μεγάλη «ποικιλία θεμάτων προς διερεύνηση» και έχει έναν «διακλαδικό χαρακτήρα» (Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100. Σπινέλλη, 2014, σ.5,70. Φαρσεδάκης, 2005, σ.75). Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Εγκληματολογίας, επομένως αποτελεί ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του κλάδου, καθώς πρόκειται ουσιαστικά για μια πορεία του κλάδου προς την κατεύθυνση της διεπιστημονικότητας (Φαρσεδάκης, 2005, σ.77-78). Στο σημείο αυτό ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η γεωμετρική αναπαράσταση του Correa, την οποία χρησιμοποίησε ο

Pinatel, όπου η εγκληματική πράξη αποσυντίθεται στα βασικά της στοιχεία, και περιλαμβάνει τους βιολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, την προσωπικότητα του εγκληματία, την κατάσταση πριν το έγκλημα καθώς και το φυσικό περιβάλλον (Φαρσεδάκης, 1990, σ.385,387). Η Εγκληματολογία όμως δεν αποτελεί απλά ένα «πολυεπιστημονικό πεδίο στο οποίο απλώς συγκεντρώνονται όλα τα πορίσματα των επιστημονικών κλάδων που την βοήθησαν να δημιουργηθεί, αλλά ως επιστήμη σχετίζεται με τους στόχους και τα ερωτήματα που θέτει, όπου για να τα απαντήσει, τα υπερβαίνει πραγματοποιώντας ουσιαστικά μια σύνθεση, όπως ακριβώς τα επιμέρους χρώματα της ίριδας συνθέτουν το λευκό φως» (Φαρσεδάκης, 2005, σ.77-78).

Κεφάλαιο 2. Οι επιστημονικοί κλάδοι της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Η Εγκληματολογία και Ανθρωπολογία, είναι αυτοί οι επιστημονικοί κλάδοι, που θα μας απασχολήσουν εδώ, η φύση και οι ιδιαιτερότητες των οποίων, θα αναπτυχθούν στα υποκεφάλαια που ακολουθούν. Έτσι λοιπόν όπως γίνεται αντιληπτό, για να μπορεί να γίνει λόγος για την ύπαρξη ενός ξεχωριστού επιστημονικού κλάδου, θα πρέπει να υπάρχει μία ομάδα από ολοκληρωμένες γνώσεις που να αναφέρονται στην ίδια κατηγορία αντικειμένων ή σε παρόμοια και σχετικά μεταξύ τους αντικείμενα που να σχετίζονται με κάποιο τρόπο (Μανωλεδάκης, 1980, σ.54). Κάθε επιστημονικός κλάδος διαθέτει το δικό του αντικείμενο γνώσης, και χρησιμοποιεί παραπάνω από μία μεθόδους για να το μελετήσει και να το προσεγγίσει (Μανωλεδάκης, 1980, σ.60). Το ενδιαφέρον, στο σημείο αυτό είναι ότι στις επιστήμες γενικά υπάρχει η τάση να δανείζεται η μια μεθόδους από την άλλη, ανανεώνοντας με τον τρόπο αυτό την ερευνητική τους ικανότητα (Μανωλεδάκης, 1980, σ.70). Η παρουσίαση ζητημάτων που αφορούν το φαινόμενο της επιστήμης γενικά, όπως και του ορισμού της, είναι ένα σύνθετο και περίπλοκο θέμα (Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988), γι' αυτό και η παρούσα εργασία θα εστιάζει στα ζητήματα που αφορούν την συνομιλία δύο συγκεκριμένων κλάδων.

Οι επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Ανθρωπολογίας, ανήκουν, στην γενικότερη κατηγορία των κοινωνικών επιστημών (Παγκάκης, 2001, σ.31). Γι' αυτό λοιπόν, όπως γίνεται αντιληπτό, είναι σημαντικό να γίνει μία συνοπτική αναφορά στις κοινωνικές επιστήμες, ώστε να κατανοηθούν με έναν περισσότερο σαφή τρόπο, οι δύο

κλάδοι που εξετάζουμε. Το πεδίο λοιπόν των κοινωνικών επιστημών, διαφέρει από τα υπόλοιπα πεδία, καθώς τοποθετείται σε μία θέση ανάμεσα στα αμιγώς επιστημονικά πεδία (για παράδειγμα τα μαθηματικά) και στο αντίστοιχο που περιλαμβάνει τη πολιτική, τη θρησκεία και την δημοσιογραφία, όπου η γνώμες των ειδικών επηρεάζονται από τις αποφάσεις που λαμβάνει η πλειοψηφία (Bourdieu, 2005, σ.99). Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε πως αποτελεί εκείνο το επιστημονικό πεδίο που έχει ως αντικείμενο του τον κοινωνικό κόσμο, και το οποίο υποστηρίζει ότι παράγει μία επιστημονική αναπαράσταση του κόσμου αυτού (Bourdieu, 2005, σ.98). Η ιδιαιτερότητα όμως του πεδίου των κοινωνικών επιστημών, εκτός των άλλων, έγκειται στο ότι ο επιστήμονας , βρίσκεται σε μία κατάσταση ανταγωνισμού τόσο με άλλους επιστήμονες, όσο και με άλλους επαγγελματίες , όπως οι συγγραφείς, οι πολιτικοί, οι δημοσιογράφοι, καθώς και οι υπόλοιποι κοινωνικοί δρώντες, όπου υπάρχει συμβολικός χαρακτήρας (Bourdieu, 2005, σ.98). Ωστόσο προτού προχωρήσει η ανάλυση είναι σημαντικό να διασαφηνιστεί, πως η αναφορά γενικά στις κοινωνικές επιστήμες (Bourdieu, 2005), καθώς και σε οτιδήποτε υπάγεται στην προβληματική της «Φιλοσοφίας της Επιστήμης», δηλαδή του κλάδου της Φιλοσοφίας, που ασχολείται με μία ανάλυση της επιστήμης που έχει έναν κριτικό χαρακτήρα, και με τον στοχασμό πάνω σε αυτήν (Σάλμον, 2007, βλ. «εισαγωγή»), ενδέχεται να αποπροσανατολίσει την ανάλυση μας που πραγματεύεται την συνομιλία δύο πολύ συγκεκριμένων κοινωνικών επιστημών (Παγκάκης, 2001, σ.31).

2.1 Η επιστήμη της Εγκληματολογίας

Προτού λοιπόν, αναλυθεί και οριστεί η Εγκληματολογία ως επιστήμη, θα γίνει μία πολύ συνοπτική ιστορική αναδρομή του κλάδου, καθώς η συγκεκριμένη ιστορική αναδρομή χρησιμεύει περισσότερο στο να παρουσιαστεί, όσο το δυνατόν γίνεται περισσότερο, μία πλήρης εικόνα του επιστημονικού κλάδου της Εγκληματολογίας, των ιστορικών του δυναμικών, αλλά και να δοθούν μερικές απαντήσεις σχετικά με το αν κατά την ιστορική αυτή πορεία υπήρξαν κοινά σημεία με βάση τα οποία θα μπορούσαν να συναντηθούν οι επιστήμες που εξετάζουμε και να συνομιλήσουν.

Ξεκινώντας λοιπόν από μεγάλο βάθος χρόνου, θα μπορούσε να γίνει λόγος, ότι οι ρίζες της Εγκληματολογίας εντοπίζονται στην αρχαία Ελλάδα, καθώς οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι, είχαν ασχοληθεί όπως φαίνεται και αυτοί με την μελέτη της κοινωνίας, αλλά και με διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με το έγκλημα, τον εγκληματία, την

λειτουργία της ποινής, και τους παράγοντες που οδηγούν στο έγκλημα (Φαρσεδάκης, 1990, σ.15-23. Φαρσεδάκης, 2005, σ.79,80). Το έγκλημα και ο εγκληματίας όμως συνέχισαν να προκαλούν το ενδιαφέρον και κατά την περίοδο της Αναγέννησης με πλήθος επιστημονικών θεωριών, φτάνοντας μέχρι τον 18^ο αιώνα που κάνει την εμφάνιση της η «Κλασική Σχολή» στις ποινικές επιστήμες, η οποία βασιζόταν στον Beccaria (Φαρσεδάκης, 1990, σ.99, 100). Η γένεση όμως της Εγκληματολογίας ως επιστημονικού κλάδου τοποθετείται τον 19^ο αιώνα αρχικά με τις εγκληματολογικές στατιστικές των Quetelet & Guerry και στη συνέχεια κυρίως με την Ιταλική Θετική Σχολή των Lombroso, Garofalo και Ferri, οπότε και η Εγκληματολογία συγκροτείται ως επιστημονικός κλάδος (Αλεξιάδης, 2011, σ.50. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 82, 83-96. Φαρσεδάκης, 1990, σ.13,195. Φαρσεδάκης, 2005, σ.78). Βέβαια είναι απαραίτητο να σημειωθεί πως το όνομά της η επιστήμη το έλαβε από τον Topinard κατά τον 19^ο αιώνα, αλλά αποδόθηκε στον Garofalo λόγω της τιτλοφόρησης της μονογραφίας του με το όνομα « Εγκληματολογία» (Ζαραφωνίτου, 2022 α, σ.1). Υπάρχουν όμως αρκετοί που υποστηρίζουν ότι οι ρίζες του κλάδου βρίσκονται στην Γαλλοβελγική Χαρτογραφική Σχολή, πέρα από την κυρίαρχη άποψη για την αφετηρία της Εγκληματολογίας από τον Lombroso και το έργο του « Ο εγκληματίας άνθρωπος» κατά τον 19^ο αιώνα (Ζαραφωνίτου, 2022 α, σ.1. Φαρσεδάκης, 2005, σ.78). Ο 19^{ος} αιώνας λοιπόν αποτέλεσε εκείνη την ιστορική περίοδο όπου η επιστήμη της Εγκληματολογίας άρχισε να συγκροτείται ως αυτόνομη επιστήμη (Σπινέλλη, 2014, σ.23). Η Ιταλική Θετική Σχολή, δίνει έμφαση στους βιολογικούς παράγοντες και επικεντρώνεται στον εγκληματία, ο οποίος έχει γεννηθεί έτσι, καθώς και στη λήψη διάφορων μέτρων προστασίας (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.69). Αργότερα τον 20^ο αιώνα κυριαρχούν περισσότερο οι κοινωνιολογικές θεωρίες όπως αυτής της Σχολής του Σικάγου που εστιάζουν στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες (Βιδάλη, 2013, σ.107-109. Ζαραφωνίτου, 2022 α, σ.4-6). Ειδικότερα δε από την αρχή του 20^{ου} αιώνα μέχρι και το 1940, επικρατούν όπως φαίνεται, προσεγγίσεις του εγκλήματος, που περιλαμβάνουν τον συνδυασμό πολλών παραγόντων ενώ από το 1920 μέχρι το 1960, ο κλάδος ολοκληρώνεται ως επιστήμη και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην μεταχείριση του εγκληματία (Αλεξιάδης, 2011, σ.22. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.35, 135). Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα μέχρι τη δεκαετία του 1980 , είναι η εποχή που κάνουν την εμφάνιση τους διάφορες θεωρίες, όπως του Sutherland, Merton, Sellin , άλλων θεωρητικών που ασχολήθηκαν με τους εγκληματικούς υποπολιτισμούς, η έννοια της αλληλεπίδρασης και η θεωρία της

ετικέτας / στιγματισμού, για να φθάσουμε στο 1973 που εμφανίζεται η Κριτική Εγκληματολογία (Φαρσεδάκης, 2005, σ.99-122). Από τη δεκαετία όμως του 1980 και μετά υπήρξε απογοήτευση και προβληματισμός στην Εγκληματολογία ότι τίποτα δεν είναι αποτελεσματικό (Αλεξιάδης, 2011, σ.23-24) και το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στον έλεγχο της εγκληματικότητας (Κονιδάρη, 2018, σ.580-581), ενώ μέχρι σήμερα η Εγκληματολογία στα πλαίσια των ευρύτερων κοινωνικών αλλαγών που πραγματοποιούνται , προσπαθεί να εκπληρώσει τους στόχους της αναφορικά με το έγκλημα, διατηρώντας παράλληλα την δυναμικότητα της ως επιστήμη (Αλεξιάδης, 2011, σ.24). Αφού παρουσιάστηκε λοιπόν αυτή η σύντομη ιστορική αναδρομή του κλάδου, στο επόμενο μέρος , θα γίνει μία προσπάθεια να απαντηθεί το ερώτημα, τι είναι και με τι ασχολείται η Εγκληματολογία, καθώς και ο Εγκληματολόγος.

Στο ερώτημα λοιπόν, τι είναι και με τι ασχολείται η Εγκληματολογία, έχουν δοθεί πολλές απαντήσεις, αλλά και πολλοί ορισμοί, γι' αυτό και είναι επομένως σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η Εγκληματολογία αποτελεί έναν κλάδο με μεγάλη ευρύτητα και έλλειψη ομοιογένειας όσον αφορά το ζήτημα του ορισμού (Σπινέλλη, 2014, σ. 6). Ξεκινώντας λοιπόν από τον γενικό εννοιολογικό της προσδιορισμό, η Εγκληματολογία, ανήκει στους «εγκληματολογικούς ή ποινικούς κλάδους της νομικής επιστήμης», και συγκεκριμένα στην δεύτερη κατηγορία των «μη δικαιοκών κλάδων» (Αλεξιάδης, 2011, σ. 3. Δημόπουλος, 2008, σ. 37) , έχοντας ουσιαστικά ως αντικείμενο έρευνας και μελέτης το έγκλημα, την εγκληματικότητα, τους πρωταγωνιστές του, δηλαδή τον εγκληματία και το θύμα, και τα μέτρα καταπολέμησης του, προσεγγίζοντας ουσιαστικά το έγκλημα ως «ατομικό βιοκοινωνικό γεγονός», και ως «κοινωνικό φαινόμενο» (Αλεξιάδης, 2011, σ. 9-10). Εκτός όμως από την διάκριση που προαναφέρθηκε υπάρχει και αυτή που χωρίζει τους ποινικούς κλάδους σε «νομικούς» και «εξωνομικούς» (Δημόπουλος, 2008, σ. 35). Η Εγκληματολογία, όπως γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ανήκει στους «εξωνομικούς κλάδους», οι οποίοι ασχολούνται με αυτό που θα λέγαμε «πραγματικότητα του εγκλήματος» και περιλαμβάνουν την Εγκληματολογία με την «ευρεία έννοια», που ασχολείται και μελετάει το αντικείμενο συστηματικά και στο σύνολο του (Δημόπουλος, 2008, σ. 34). Με άλλα λόγια λοιπόν, η Εγκληματολογία, αποτελεί εκείνον τον κλάδο, ο οποίος μελετά με συστηματικό τρόπο το «εγκληματικό φαινόμενο», σε όλες του τις διαδικασίες και τις εκδηλώσεις, τον δράστη, το θύμα, τους παράγοντες που οδηγούν στο έγκλημα, αλλά και το γενικότερο σύστημα πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος (Σπινέλλη, 2014, σ.

5). Η Εγκληματολογία, επομένως αποτελεί μία επιστήμη που ασχολείται με τον άνθρωπο, αλλά και την κοινωνία γενικότερα, μελετώντας το έγκλημα ως ένα «κοινωνικό φαινόμενο», αλλά και ως «προϊόν της δραστηριότητας του ανθρώπου» (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 21), γι' αυτό εκτός από την εστίαση στα κοινωνικά προβλήματα, ερευνά και την ανθρώπινη προσωπικότητα σε βάθος , θέτοντας με τον τρόπο αυτό μία σειρά από ερωτήματα σχετικά με το έγκλημα, την εγκληματικότητα, τους παράγοντες που οδήγησαν στην εμφάνιση του, τον εγκληματία, τις τάσεις της εγκληματικότητας, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπιστεί και να περιοριστεί (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984). Πολύ σημαντική είναι η διάκριση της Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου (1984) στην Εγκληματολογία, σύμφωνα με την «στενή και την ευρεία έννοια», όπου στην πρώτη περιλαμβάνονται τα αίτια του εγκληματικού φαινομένου (ατομικά και κοινωνικά), ενώ στην δεύτερη περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων και η «Αντεγκληματική Πολιτική», που σχετίζεται με την αναζήτηση των πιο αποδοτικών τρόπων για να περιοριστεί το έγκλημα (Δημόπουλος, 2008, σ. 34. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 21). Λαμβάνοντας λοιπόν αυτό υπόψη , η «Αντεγκληματική Πολιτική», σχετίζεται με όλα εκείνα τα μέτρα και τις πολιτικές για την πρόληψη, την αποτροπή και την καταστολή του εγκλήματος, και αναφέρεται ουσιαστικά στην εφαρμογή της εγκληματολογικής και ποινικής θεωρίας, αποτελώντας, όπως γίνεται κατανοητό, επιστημονικό κλάδο και όχι επιστήμη (Βιδάλη, 2017, σ.13-15). Μία από τις επιστήμες αναφοράς της Αντεγκληματικής Πολιτικής, είναι μεταξύ άλλων και η επιστήμη της Εγκληματολογίας (Βιδάλη, 2017, σ. 15). Με άλλα λόγια, η «Αντεγκληματική Πολιτική» είναι εκείνο των «σύνολο των διαδικασιών, μέσω των οποίων ουσιαστικά η κοινωνία, οργανώνει τις απαντήσεις της στο εγκληματικό φαινόμενο» (Delmas- Marty, 1991 σ.28). Ο ορισμός αυτός εμπνέεται σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό από τον M. Ancel, για την ενσωμάτωση στην Αντεγκληματική Πολιτική των ζητημάτων που σχετίζονται με την πρόληψη, αλλά και την καταστολή (Delmas-Marty, 1991, σ. 28). Στο σημείο αυτό όμως πρέπει να γίνει σαφές ότι η Αντεγκληματική Πολιτική, δεν αποτελεί έναν αυτόνομο επιστημονικό κλάδο, αλλά μία «επιστημονικά αναγκαία κατάληξη της λειτουργίας των εγκληματολογικών και ποινικών κλάδων», γι' αυτό και θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι στηρίζεται στην επιστημονική γνώση και εκδηλώνεται μέσα από την επιλογή των ανάλογων με την κάθε περίπτωση μέτρων (Αλεξιάδης, 2011, σ. 6). Στην Εγκληματολογία με την ευρεία έννοια λοιπόν η Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου (1984), εκτός από την Αντεγκληματική Πολιτική και την Εγκληματολογία με τη στενή

έννοια που προαναφέρθηκαν συμπεριλαμβάνει και την Ανακριτική, που σχετίζεται με την διαλεύκανση των εγκλημάτων και την εύρεση των δραστών, αλλά και την Σωφρονιστική, που αναφέρεται στον σωστότερο τρόπο εφαρμογής των κυρώσεων (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.21. Δημόπουλος, 2008). Προσλαμβάνοντας λοιπόν την Εγκληματολογία με την ευρεία έννοια, είναι σημαντικό να καταστεί σαφές ότι οι κλάδοι αυτοί, δεν αποτελούν αυτόνομους επιστημονικούς κλάδους όπως η Εγκληματολογία, αλλά απλώς «γνωσιακές της τάξεις» (Δημόπουλος, 2008, σ. 37), αν και σύμφωνα με μία ευρύτερη και πιο σύγχρονη θεώρηση της Εγκληματολογίας, όλοι αυτοί οι εγκληματολογικοί κλάδοι, θεωρούνται αυτόνομοι, και εντάσσεται σε αυτούς και η «Θυματολογία», η οποία ασχολείται με το θύμα, την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και τις πολιτικές που ακολουθούνται, αναφορικά με τα ζητήματα της θυματοποίησης από το έγκλημα (Σπινέλλη, 2014, σ.8-9).

Το έγκλημα όμως ως κοινωνικό φαινόμενο, αντιλαμβάνεται επίσης όπως φαίνεται και ο Sutherland , ο οποίος όρισε την Εγκληματολογία ως εκείνο το «σύνολο από γνώσεις, οι οποίες σχετίζονται με το συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο, τις διαδικασίες που συνδέονται με τον νόμο, το έγκλημα, αλλά και ζητήματα μεταχείρισης» (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1). Εξετάζοντας όμως την Εγκληματολογία, μέσα από τις δυναμικές που αφορούν το έγκλημα, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η Εγκληματολογία αφορά την επιστημονική μελέτη των διαδικασιών δημιουργίας νόμων, της παραβίασής τους, αλλά και της κοινωνικής αντίδρασης σε αυτήν την παραβίαση (Adler, 1998, σ.1), ένας ορισμός, που βρίσκεται αρκετά κοντά στον αντίστοιχο ορισμό του Leaute, αναφορικά με τους τρεις χρόνους του εγκληματικού φαινομένου, τα οποία βρίσκονται σε μία «κατάσταση αέναης και παγκόσμιας αλληλεπίδρασης», δημιουργώντας τον λεγόμενο «κύκλο του εγκλήματος», από την καθιέρωση των ποινικών νόμων, την παράβαση τους, μέχρι και την κοινωνική αντίδραση (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ. 1) . Η Εγκληματολογία θα μπορούσαμε γενικά να πούμε, όπως ξεκινήσαμε και την εισαγωγή της εργασίας ότι είναι η επιστήμη που έχει αναλάβει την επιστημονική διερεύνηση όλων των στοιχείων του εγκληματικού φαινομένου, άρα το αντικείμενο της Εγκληματολογίας είναι η επιστημονική μελέτη του «συνολικού εγκληματικού φαινομένου», το οποίο αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία τον κανόνα (ποινικός νόμος), την παράβαση (έγκλημα) και την κύρωση (ποινή) (Φαρσεδάκης, 2005, σ.12, 75. Σπινέλλη, 2014, σ.5 . Ζαραφωνίτου, 2011, σ. 100. Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1). Γι' αυτό και χαρακτηρίζεται και ως μία «ασυνήθιστη επιστήμη» που έχει ως αντικείμενο

μελέτης ένα «κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα» (Φαρσεδάκης, 2005, σ. 13). Στο σημείο αυτό είναι αρκετά σημαντικό να ληφθούν υπόψη και οι θέσεις που υποστηρίζουν ότι η Εγκληματολογία, αποτελεί μία κοινωνική επιστήμη, η οποία είναι κομμάτι ενός ευρύτερου θεσμού παραγωγής ακαδημαϊκής γνώσης, αποτελώντας παράλληλα ένα δίκτυο στο οποίο διατυπώνονται ποικίλες κανονιστικές θέσεις, καθώς και αποτελεσματικές πολιτικές για τον έλεγχο του εγκλήματος, αλλά και για κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (Ericson, 1996, σ. 17), ενώ επίσης έχουν αναπτυχθεί και άλλες απόψεις όπως του Foucault, ο οποίος υποστηρίζει ότι η Εγκληματολογία αποτελεί έναν γνωστικό κλάδο, ο οποίος ουσιαστικά νομιμοποιεί και κατά κάποιον τρόπο επεκτείνει την ποινική δύναμη και εξουσία (Garland, 1992). Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η άποψη του ίδιου του Garland, ο οποίος υποστηρίζει ότι η εξουσία και η γνώση χαρακτηρίζονται από μία σχέση αλληλεπίδρασης (Garland, 1992).

Όπως γίνεται λοιπόν αντιληπτό, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες προκειμένου να οριστεί η επιστήμη της Εγκληματολογίας (Σπινέλλη, 2014, σ.6). Η παράγραφος που προηγήθηκε είχε σκοπό να δώσει μία πρώτη εικόνα σχετικά με τις προσπάθειες που έχουν γίνει για να οριστεί και να προσδιοριστεί η επιστήμη της Εγκληματολογίας και το αντικείμενο της. Λαμβάνοντας υπόψη την θεματική τη εργασίας αυτής, που ασχολείται με ζητήματα διεπιστημονικότητας, είναι σημαντικό να τονιστεί το γεγονός ότι η Εγκληματολογία είναι μία αυτοτελής επιστήμη (Αλεξιάδης, 2011, σ.15. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.48-50. Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100. Σπινέλλη, 2014, σ.8. Τσουραμάνης, 2011, σ.147. Ericson, 1996, σ.17. Wellford, 2009, σ.13-14) με την διεπιστημονικότητα να αποτελεί ένα από τα βασικά της χαρακτηριστικά (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.49-50. Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100. Κρανιδιώτη, 2007, σ.3,17. Σπινέλλη, 2014. Τσουραμάνης, 2011, σ.147. Φαρσεδάκης, 1990, σ.386. Φαρσεδάκης, 2005, σ.77-78. Ericson, 1996. Miller, 2009, σ.2 Lindgren, 2005, σ.8. Wellford, 2009, σ.13-14). Όπως προκύπτει λοιπόν από την ανάγνωση αυτού του κεφαλαίου υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί ορισμοί για το τι είναι και με τι ασχολείται η Εγκληματολογία (Σπινέλλη, 2014, σ.6). Έτσι όπως γίνεται κατανοητό, δεν υπάρχει ομοιογένεια ως προς τον ορισμό της επιστήμης (Σπινέλλη, 2014, σ.6). Αυτή η επισήμανση είναι ιδιαίτερα σημαντική αν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι οι επιμελητές του “The Sage Dictionary of Criminology”, χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι δεν υπάρχει ένας ορισμός της Εγκληματολογίας στο λεξικό τους, αλλά πάρα «πολλές

εγκληματολογικές οπτικές», οι οποίες «εξαρτώνται από άλλες γνώσεις και προβληματισμούς» (Ζαραφωνίτου, 2014, σ. 117).

Αφού λοιπόν παρουσιάστηκε γενικά η Εγκληματολογία ως επιστήμη, ένα ερώτημα που θα μπορούσε να προκύψει θα ήταν σχετικά με το ποιος είναι και τι κάνει ένας Εγκληματολόγος. Απαντώντας λοιπόν στο ερώτημα αυτό κάπως απλουστευτικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Εγκληματολόγος είναι ο άνθρωπος ο οποίος μελετά το έγκλημα (Miller, 2009, σ.2). Και πάλι προκύπτει το ερώτημα σχετικά με το τι σημαίνει κάποιος να μελετάει το έγκλημα. Το να μελετάει κάποιος το έγκλημα, μεταξύ άλλων θα μπορούσε να σημαίνει ότι καταπιάνεται με την έρευνα που σχετίζεται με την παράβαση του νόμου, καθώς και την αντίδραση της κοινωνίας σε αυτή (Miller, 2009, σ.2). Ακολούθως όπως συμβαίνει με το ζήτημα του ορισμού επιστήμης της Εγκληματολογίας (Ζαραφωνίτου, 2014. Σπινέλλη, 2014) έτσι και οι Εγκληματολόγοι παρόλο που είναι κοινωνικοί επιστήμονες, συχνά συγχέονται με άλλες ειδικότητες που ασχολούνται με την έρευνα σχετικά με το έγκλημα (Miller, 2009, σ.3). Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον και η άποψη του Ericson (1996), ο οποίος θεωρεί ότι οι εγκληματολόγοι μελετούν τους τρόπους με τους οποίους η ποινική δικαιοσύνη, αλλά και άλλοι θεσμοί, όπως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατασκευάζουν πραγματικότητες σχετικά με το έγκλημα (Ericson, 1996, σ.14). Οι εγκληματολόγοι λοιπόν ως κοινωνικοί επιστήμονες που είναι (Miller, 2009, σ.3), προσεγγίζουν την έννοια του εγκλήματος σε βάθος και αναζητούν την «ουσιαστική υφή» της έννοιας αυτής (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.28). Επίσης, προχωρούν και σε αξιολογήσεις αναφορικά με το έγκλημα στον χώρο και στον χρόνο, ενώ και ασχολούνται με το πώς δημιουργούνται οι νόμοι που σχετίζονται με το έγκλημα αλλά και με διάφορες μετρήσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά των πράξεων, των δραστών και των θυμάτων (Adler, 1998, σ.1). Πολλές φορές μάλιστα, προτείνουν λύσεις σε διάφορα προβλήματα που ανακύπτουν σχετικά με την εγκληματικότητα (Adler, 1998, σ.5). Τα όσα παρουσιάστηκαν στην παράγραφο αυτή, αποτελούν μερικές γενικές διαπιστώσεις σχετικά με τον εγκληματολόγο ως επιστήμονα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Εγκληματολόγος είναι κοινωνικός επιστήμονας (Miller, 2009, σ.3), προκύπτει εύλογα το ερώτημα σχετικά με το ποιο είναι το επιστημονικό υπόβαθρο ενός Εγκληματολόγου. Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα δίνεται από το γεγονός ότι η επιστήμη της Εγκληματολογίας αποτελεί την «συνισταμένη των τμημάτων των διαφόρων επιστημονικών κλάδων που περιλαμβάνουν στο αντικείμενο τους και το ενδιαφέρον για το έγκλημα» (Σπινέλλη,

2014, σ. 6). Λαμβάνοντας αυτό υπόψη προκύπτει αυτό που έχουμε αναφέρει ότι δηλαδή ο κάθε επιστήμονας-Εγκληματολόγος ανάλογα με τον κλάδο από τον οποίο προέρχεται, προσεγγίζει και μελετάει το έγκλημα διαφορετικά, ανάλογα με το επιστημονικό του υπόβαθρο (Δημόπουλος, 2008, σ.35. Σπινέλλη, 2014, σ.6).

Παρόλα αυτά όμως είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί το επάγγελμα του Εγκληματολόγου στη πράξη, γι' αυτό και στο σημείο αυτό θα αναλυθεί το εν λόγω ζήτημα συνοπτικά, όπου για να γίνει περισσότερο κατανοητό θα αναλυθεί στην ελληνική πραγματικότητα. Έτσι λοιπόν οι Εγκληματολόγοι στην Ελλάδα, γενικά θα μπορούσαμε να πούμε, ότι ασχολούνται με την «καταγραφή, την διερεύνηση και την ανάλυση του εγκληματικού φαινομένου, σε συνδυασμό με τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση δράσεων αντεγκληματικής πολιτικής» (Κατσιγαράκη, 2011, σ.182). Ειδικότερα, είναι σε θέση να συνεισφέρουν στον σχεδιασμό πολιτικών αντιμετώπισης του εγκλήματος, στην ενίσχυση της δημόσιας ασφάλειας, να συμβάλλουν στην εφαρμογή σωφρονιστικών πολιτικών, να παρέχουν επιστημονική γνώση στους φορείς του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης, να απασχοληθούν στον τομέα της πρόληψης, να εργαστούν στον τομέα της έρευνας, αλλά και να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες στις κοινωνικές ομάδες που είναι ευπαθείς (Γουσέτη και άλλοι, 2011, σ.32-35, 39-40). Οι επιστημονικές γνώσεις που διαθέτουν οι εγκληματολόγοι λοιπόν είναι σημαντικές όσον αφορά την «μέτρηση των τάσεων εγκληματικότητας, την μελέτη σχετικά τα χαρακτηριστικά των εγκληματιών και των εγκλημάτων, τα αίτια που συνδέονται με την εγκληματικότητα, την επίδραση που έχει το έγκλημα στα άτομα και γενικά στις κοινότητες, διάφορα άλλα ζητήματα που σχετίζονται με τους ποινικούς νόμους, αλλά και την κοινωνική τους διάσταση και προέλευση, διάφορα προγράμματα σε κρατούμενους, αλλά και ζητήματα θυματοποίησης από το έγκλημα και μεταχείρισης των θυμάτων αυτών» (Τσουραμάνης, 2011, σ.147-148). Συνοψίζοντας λοιπόν ένας εγκληματολόγος, μπορεί να απασχοληθεί στο έρευνα και διδασκαλία και ιδιαίτερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπου μπορεί να προωθήσει την ευαισθητοποίηση αναφορικά με ζητήματα που αφορούν την αντεγκληματική πολιτική, αλλά και με την βοήθεια προς τα θύματα, στην πρόληψη του εγκλήματος, στην προστασία των δικαιωμάτων, στην έρευνα, δηλαδή στο να αποτυπώσει την ποιοτική και ποσοτική διάσταση του εγκληματικού φαινομένου, προσεγγίζοντας με τον τρόπο αυτό το εγκληματικό φαινόμενο σε όλη την έκταση και το σύνολο του, στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης και στην κοινωνία

γενικότερα (Βλάχου, 2011). Άλλα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με το επάγγελμα του εγκληματολόγου είναι αυτά που αφορούν την ασφάλεια, αλλά και τις αντιλήψεις που διαμορφώνουν οι πολίτες για το έγκλημα και ότι σχετίζεται με αυτό (Βλάχου, 2011).

Η παράγραφος που προηγήθηκε αποτελεί μία προσπάθεια, να σκιαγραφηθεί το τι ακριβώς κάνει ένας εγκληματολόγος στην Ελλάδα, αλλά και να δοθεί μία πρώτη εικόνα με μερικές από τις αρμοδιότητες ενός εγκληματολόγου. Λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι ο κάθε εγκληματολόγος προσεγγίζει το αντικείμενο της Εγκληματολογίας, δηλαδή το εγκληματικό φαινόμενο, ανάλογα με το επιστημονικό του υπόβαθρο (Σπινέλλη, 2014, σ.6. Φαρσεδάκης, 2005, σ.75), τίθενται εύλογα το ερώτημα σχετικά με το τι ακριβώς κάνει ένας εγκληματολόγος με επιστημονικό υπόβαθρο την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Αυτό που μας ενδιαφέρει με άλλα λόγια είναι το τι ακριβώς κάνει ένας Κοινωνικός Ανθρωπολόγος που αποφασίζει να συνδέσει το επιστημονικό του υπόβαθρο, με την επιστήμη της Εγκληματολογίας. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό που ουσιαστικά αποτελεί το πιο σημαντικό ερώτημα της εργασίας θα δοθεί στο τελευταίο κεφάλαιο, όπου αφού θα έχει παρουσιαστεί η κάθε επιστήμη ξεχωριστά και θα έχει ακολουθήσει η παρουσίαση της συνομιλίας τους στο θεωρητικό επίπεδο, στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο, που θα αφορά την συνομιλία των επιστημών σε επίπεδο μεθόδου, θα γίνει η συνάντηση και η συνομιλία των δύο επιστημών στο επίπεδο αυτό.

2.2 Η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Ξεκινώντας λοιπόν την προσπάθεια ορισμού του επιστημονικού κλάδου της Ανθρωπολογίας, από την ετυμολογία της λέξης, ως της «μελέτης των ανθρώπινων όντων», είναι αρκετά δύσκολο να προσδιοριστεί το πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται η επιστήμη (Hendry, 2011, σ. 31). Όπως λοιπόν προαναφέρθηκε, η αναφορά στην Κοινωνική Ανθρωπολογία, δεν έχει την στενή σημασία της επιστημονικής παράδοσης που αναπτύχθηκε στην Μ. Βρετανία⁴ (Eriksen, 2007. Evans-Prichard, 1998. Hendry, 2011. Κούπερ, 1989. Παγκάκης, 2001), αλλά αυτήν που αναφέρεται στην Ανθρωπολογία συνολικά, (εκτός βέβαια από τον κλάδο της φυσικής ανθρωπολογίας και οποιαδήποτε μελέτη σχετίζεται με την βιολογική υπόσταση του ανθρώπου) (Παγκάκης, 2001, σ.30,46. Evans-Prichard, 1998, σ.17 Colley, 2005, σ.51-55). Σε γενικές γραμμές η Ανθρωπολογία, καθώς και αυτή με τη σειρά της διακρίνεται σε

⁴ Για μία αναλυτικότερη παρουσίαση της βρετανικής ανθρωπολογικής παράδοσης βλ. Evans-Prichard, 1998. Eriksen, 2007, σ.42-44. Hendry, 2011, σ.45-46. Κούπερ, 1989.

επιμέρους θεωρητικές παραδόσεις, σχολές, προσεγγίσεις και επιστημονικά παραδείγματα (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.37. Colleyn, 2005, σ.57. Eriksen, 2007. Hendry, 2011, σ.42), τα οποία θα αναπτυχθούν συνοπτικά παρακάτω, θα μπορούσαμε να πούμε ότι σαν επιστημονικός κλάδος, έχει σκοπό την κατανόηση των άλλων κοινωνιών, «όπως εμφανίζονται από μέσα», ανακαλύπτοντας έτσι την «μοναδικότητα του κοινωνικού και του πολιτισμικού πλαισίου της κάθε κοινωνίας που μελετά» (Eriksen, 2007, σ. 30, 31). Κατεξοχήν μέθοδος της ανθρωπολογίας είναι η συμμετοχική παρατήρηση (Eriksen, 2007, σ.26. Hendry, 2011, σ.32-33. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.18. Κούπερ, 1989, σ.33). Έτσι λοιπόν, όπως γίνεται αντιληπτό οι ερευνητές μένουν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στην κοινωνία την οποία θέλουν να μελετήσουν, και συμμετέχοντας στις δραστηριότητες των ανθρώπων που μελετούν, προσπαθούν να ζουν όσο πιο κοντά γίνεται στην ζωή τους, ώστε να βιώσουν και να ζήσουν την εμπειρία των ίδιων των ανθρώπων αυτών, όπως την ζούνε οι ίδιοι (Hendry, 2011, σ.32-33). Η συμμετοχική παρατήρηση και η εθνογραφία, αποτελούν πολύ σημαντικά ζητήματα στην Ανθρωπολογία καθώς σχετίζονται με την μεθοδολογία της (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.245-257. Eriksen, 2007, σ.26. Marcus, 2016, σ.79-85), γι' αυτό και μία εκτενής ανάλυση των εν λόγω θεμάτων, καθώς και της σχέσης τους με την Εγκληματολογία, θα ακολουθήσει στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Ωστόσο, ακολουθώντας την λογική με την οποία δομήθηκε το προηγούμενο κεφάλαιο, στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να ακολουθήσει μία σύντομη ιστορική αναδρομή του κλάδου της Ανθρωπολογίας.

Ξεκινώντας λοιπόν από μεγάλο βάθος χρόνου, ένα πρώιμο, θα μπορούσαμε να πούμε ανθρωπολογικό ενδιαφέρον, υπήρχε ήδη από τους μεγάλους πολιτισμούς της Αρχαιότητας, όπως οι πολιτισμοί της Μέσης Ανατολής και των Αρχαίων Ελλήνων, καθώς διάφοροι ταξιδιώτες, ασχολούνταν με τις διαφορές των κοινωνιών στις οποίες ταξίδευαν, αλλά και των ανθρώπων που ζούσαν εκεί (Παγκάκης, 2001, σ.49,50). Αναφορικά με την αρχαία Ελλάδα λοιπόν, ο Ηρόδοτος φαίνεται ότι ασχολήθηκε περισσότερο συστηματικά με ανθρωπολογικά ζητήματα, αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι όλες οι ανθρώπινες κοινωνίες είχαν τον δικό τους τρόπο ζωής και το δικό τους σύστημα αξιών (Παγκάκης, 2001, σ.49,50). Εκτός όμως από τον Ηρόδοτο, ο οποίος ασχολήθηκε με την ποικιλομορφία των πολιτισμών, ενδιαφέρον έχει επίσης και η θέση των σοφιστών ότι «η αλήθεια εξαρτάται από τα συμφραζόμενα της» (Eriksen, 2007, σ. 34). Έτσι λοιπόν αν ήθελε κανείς να αναζητήσει τις ρίζες της ανθρωπολογίας, θα

μπορούσε να τις βρει στην ιστοριογραφία, την γεωγραφία, την ταξιδιωτική λογοτεχνία, την φιλοσοφία και την νομική (Eriksen, 2007, σ.33). Παρόμοια ενδιαφέροντα όμως συνεχίζουν να υπάρχουν και αργότερα στον Μεσαίωνα, όσον αφορά τους λαούς που ζούσαν εκτός της Ευρωπαϊκής ηπείρου, την ερμηνεία των διαφόρων κοινωνικών φαινομένων, και αργότερα στην Αναγέννηση με τις εκθέσεις των ταξιδιωτών (Παγκάκης, 2001, σ.50). Το ενδιαφέρον όμως άρχισε να αυξάνεται την περίοδο του Διαφωτισμού και τον 18^ο αιώνα με τις θέσεις των A.Smith και D.Hume, για την μεγάλη σημασία της εμπειρικής γνώσης, και της μελέτης της κοινωνίας από μέσα (Eriksen, 2007, σ.35). Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν και οι πολύ σημαντικές θέσεις του Montesquieu, ότι σε μία κοινωνία όλα τα φαινόμενα εξαρτώνται το ένα από το άλλο (Colleyn, 2005, σ.57. Παγκάκης, 2001, σ.35).

Παρά όμως αυτές τις πρώιμες εξελίξεις, η ουσιαστική ώθηση στον κλάδο, όπως εξάλλου και στην Εγκληματολογία (Αλεξιάδης, 2011, σ.22. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.87-96. Ζαραφωνίτου, 2022 α, σ.1. Σπινέλλη, 2014, σ.23. Φαρσεδάκης, 1990, σ.13. Φαρσεδάκης, 2005, σ.78) δόθηκε στον 19^ο (συγκροτείται αυτόνομος επιστημονικός κλάδος) και στον 20^ο αιώνα (καθορίζεται το αντικείμενο της Ανθρωπολογίας και καθιερώνεται η εντατική επιτόπια έρευνα από τον B. Malinowski), οπότε και συγκροτήθηκε σε αυτόνομο επιστημονικό κλάδο (Κούπερ, 1989, σ.33,34. Παγκάκης, 2001, σ.31. Hendry, 2011, σ.48). Την περίοδο του 19^{ου} αιώνα λοιπόν έκανε την εμφάνιση της η λεγόμενη Βικτωριανή ανθρωπολογία, με κυρίαρχο το επιστημονικό παράδειγμα του «Εξελικτισμού», σύμφωνα με το οποίο οι ανθρώπινες κοινωνίες στο σύνολο τους διέρχονταν από συγκεκριμένα στάδια εξέλιξης, των οποίων το τελικό και ανώτερο στάδιο προόδου, το αποτελούσαν οι ευρωπαϊκές κοινωνίες (Colleyn, 2005, σ.37,58,59. Eriksen, 2007, σ.36,39. Hendry, 2011, σ.45. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 β, σ.65. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.41-44. Παγκάκης, 2001, σ.36. Τουνταςάκη, 2011, σ.21-24). Πρόκειται για την περίοδο που κυριάρχησαν στην Ανθρωπολογία θεωρητικοί όπως ο Frazer, ο Tylor, και ο Morgan (Colleyn, 2005, σ.58,59. Eriksen, 2007, σ.36,39. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.41-44. Παγκάκης, 2001, σ.35,36). Έτσι λοιπόν όπως φαίνεται κατά την διαμόρφωση της Ανθρωπολογίας, το ενδιαφέρον της προσανατολίζονταν στην μελέτη, την κατανόηση και ερμηνεία των μη δυτικών πολιτισμών, των «Άλλων» (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 β, σ. 65. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.373. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.33. Τουνταςάκη, 2011, σ.21. Colleyn, 2005, σ.23. Evans-Prichard, 1998, σ.18-22). Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα όπως φαίνεται,

ήταν η περίοδος, όπου καθορίστηκε το αντικείμενο της Ανθρωπολογίας (Κούπερ, 1989, σ.34). Είναι εκείνη η περίοδος λοιπόν, κατά την οποία οι ανθρωπολόγοι ενδιαφέρονταν για τον πρωτόγονο και άγριο άνθρωπο (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48. Κούπερ, 1989, σ.34. Colleyn, 2005, σ.23,49. Evans-Prichard, 1998, σ.17.). Κατά τον 20^ο αιώνα λοιπόν δημιουργείται η πρώτη έδρα ανθρωπολογίας από τον Tylor (Hendry, 2011, σ.48). Πρόκειται ουσιαστικά για εκείνη την περίοδο (την εποχή που ασκούσε επιρροή ο B. Malinowski), που ο ανθρωπολόγος πηγαίνει στο πεδίο για κάνει επιτόπια έρευνα με συμμετοχική παρατήρηση (Κούπερ, 1989). Η επιτόπια έρευνα και η συμμετοχική παρατήρηση αποτελούν επινόηση του Malinowski, ο οποίος έμεινε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στα νησιά Trobriand και έζησε εκεί ως μέλος της κοινότητας που μελετούσε (Κούπερ, 1989). Ο Malinowski είναι ιδιαίτερα γνωστός όχι μόνο για την εισαγωγή της επιτόπιας έρευνας και της συμμετοχικής παρατήρησης στην Ανθρωπολογία, αλλά και για την ανάπτυξη της θεωρίας του «Λειτουργισμού», σύμφωνα με την οποία οτιδήποτε συναντά ο ερευνητής στην κοινωνία που μελετά έναν σκοπό και μία λειτουργία που συνδέονται με την ικανοποίηση μίας ανθρώπινης ανάγκης (Κούπερ, 1989, σ.44,,45,64,69,70,72. Leach, 1957, σ.123,124).

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί πως κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα μέσα στον κλάδο της Ανθρωπολογίας αναπτύσσονται πολλές και διαφορετικές κατευθύνσεις (Eriksen, 2007. Hendry, 2011. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Κούπερ, 1989), γι' αυτό και προς αποφυγή σύγχυσης, καθώς μία λεπτομερής ανάλυση αυτού του θέματος, που από μόνο του θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα μιας ξεχωριστής μελέτης, θα αναφερθούν μερικά από τα πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα. Έτσι λοιπόν υπάρχουν τρία βασικά παραδείγματα στην Ανθρωπολογία, ένα στην Ευρώπη και άλλα δύο στην Αμερική (Κούπερ, 1989, σ.20), αλλά για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, όσον αφορά την Αμερική, θα περιοριστούμε στο ένα από τα δύο. Στην Ευρώπη, σημαντική ήταν η επίδραση του Durkheim , μια επίδραση που είναι έντονη στην «Δομολειτουργική προσέγγιση» του Radcliffe Brown (Κούπερ, 1989), η οποία αποτέλεσε μία σημαντική θεωρητική προσέγγιση στην Ανθρωπολογία, σύμφωνα με την οποία, κάθε κοινωνική συμπεριφορά που συναντά ο ερευνητής στην εκάστοτε κοινωνία , λειτουργεί για να διατηρηθεί ένα «δίκτυο κοινωνικών σχέσεων», η λεγόμενη «κοινωνική δομή» (Hendry, 2011, σ.45,46. Κούπερ, 1989, σ.94,95,109,113,114). Έτσι λοιπόν πολύ σημαντική είναι η παράδοση της Μ. Βρετανίας, όπου η Κοινωνική Ανθρωπολογία,

ταυτίστηκε με την θεωρία του Δομολειτουργισμού , αλλά και με τον Evans-Prichard (Eriksen, 2007, σ.49,50. Hendry, 2011). Σύμφωνα με τον E.Evans- Prichard, η Κοινωνική Ανθρωπολογία νοείται ως «η μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως αυτή εντοπίζεται μέσα σε θεσμοποιημένες μορφές, όπως η οικογένεια, τα συστήματα συγγένειας, η πολιτική οργάνωση, οι νομικές διαδικασίες, και οι θρησκευτικές λατρείες» (Evans- Prichard, 1998, σ. 16). Εκτός όμως από αυτό ενδιαφέρεται επίσης και για τις σχέσεις με τους θεσμούς αυτούς, όπου ουσιαστικά οι κοινωνικοί θεσμοί θεωρείται ότι αποτελούν τμήματα των κοινωνικών συστημάτων που εξαρτώνται ο ένας από τον άλλο (Evans- Prichard, 1998). Γενικά, ως αντικείμενο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας με αυτήν την έννοια, είναι όλοι οι ανθρώπινοι πολιτισμοί και οι κοινωνίες, οι οποίες προσεγγίζονται συνολικά (Evans- Prichard, 1998). Παρόλο που ως αντικείμενο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας είναι τόσο οι σύγχρονες όσο και οι πιο απλές κοινωνίες το ενδιαφέρον εστιάζοταν στις πρωτόγονες, στις οποίες θεωρητικά οι κοινωνικοί θεσμοί μελετώνται στην πιο απλή που μπορεί να έχουν (Evans-Prichard, 1998, σ.22. Παγκάκης, 2001, σ.46). Ιδρυτής λοιπόν της βρετανικής κοινωνικής ανθρωπολογίας είναι ο Malinowski (Eriksen, 2007), ο ιδρυτής του θεωρητικού ρεύματος του «Λειτουργισμού» και της εισαγωγής της «εντατικής επιτόπιας έρευνας», με συμμετοχική παρατήρηση στην Ανθρωπολογία (Κούπερ, 1989, σ.33. Eriksen, 2007, σ.42,43. Hendry, 2011, σ.45,46). Σημαντικές φυσιογνωμίες στην βρετανική Κοινωνική Ανθρωπολογία ήταν ο Radcliffe Brown, με την την θεωρία του «Δομολειτουργισμού» που προαναφέραμε, καθώς και ο Evans-Prichard που είχε αρχικά ταυτιστεί με τον «Δομολειτουργισμό» και στην συνέχεια τον αμφισβήτησε (Eriksen, 2007, σ.49. Hendry, 2011. Κούπερ, 1989). Η βρετανική Κοινωνική Ανθρωπολογία ήταν μία παράδοση λοιπόν, που συνδύαζε την εθνογραφία και τη σύγκριση με τα εξηγητικά μοντέλα (Eriksen, 2007, σ.44). Η άλλη παράδοση που εγκαίνιασε ο Boas, προέρχεται από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επηρέασε μεταγενέστερα παραδείγματα που αναπτύχθηκαν στον χώρο της Ανθρωπολογίας , και σχετίζεται με την περιγραφή και ερμηνεία των πολιτισμών, καθώς και με την «πολιτισμική εμπειρία» (Κούπερ, 1989, σ. 21). Πρόκειται για την λεγόμενη «Πολιτισμική Ανθρωπολογία» η οποία υποστηρίζει μεταξύ άλλων ότι οι πολιτισμοί πρέπει να γίνονται κατανοητοί, «μέσα στις αξίες που τους χαρακτηρίζουν», με σημαντικούς εκπροσώπους μεταξύ άλλων την R. Benedict και την M. Mead (Hendry, 2011, σ. 47). Μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο (Eriksen,2007), εμφανίζονται νέες θεωρητικές προσεγγίσεις όπως ο «Δομισμός» του

Levi Strauss, σχετικά με τις «οικουμενικές ιδιότητες του ανθρώπινου νου» (Hendry, 2011, σ. 49), αλλά και μεταγενέστερες θέσεις άλλων Ανθρωπολόγων όπως ο Leach και ο Gluckman, που ασχολήθηκαν, με θέματα, όπως το πολιτικό σύστημα και η συγγένεια, με την διερώτηση όσον αφορά την ισορροπία στα κοινωνικά συστήματα, καθώς και με την σύγκρουση, που γι' αυτούς έχει μία θετική λειτουργία (Κούπερ, 1989).

Ιδιαίτερη σημασία έχουν επίσης οι εξελίξεις στην Ανθρωπολογία, μετά την δεκαετία του 1960 (Eriksen, 2007. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017). Πρόκειται για εκείνη την περίοδο, όπου ακόμα και η βρετανική παράδοση της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, απομακρύνθηκε από τον «Δομολειτουργισμό», παρόλο που παρατηρήθηκε μία αναδίπλωση του κλάδου, αναφορικά με νέο εξελικτικές και άλλες μαρξιστικές προσεγγίσεις (Eriksen, 2007). Σημαντικές εξελίξεις που σχετίζονται με την μεταβολή αυτή, ιδιαίτερα τις δεκαετίες 1950 και 1960 αποτελούν το τέλος της αποικιοκρατίας, η αντίθεση στις δυτικές ερμηνείες από τους ντόπιους διανοούμενους, η εξαφάνιση των φυλετικών κοινωνιών, κυρίως με την εμφάνιση της «ανθρωπολογίας οίκου», που έκαναν ακόμη δυσκολότερη την διάκριση ανάμεσα στον εαυτό και στον άλλο (Eriksen, 2007, σ. 65). Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η Ανθρωπολογία διέρχεται μία νέα φάση, αυτή του «Μεταμοντερνισμού» (Colleyn, 2005, σ.83-90). Πρόκειται λοιπόν για μία περίοδο αμφισβήτησης που έγινε συστηματικά στο εσωτερικό της επιστήμης, όπου το ενδιαφέρον εστιάζεται μεταξύ άλλων στο ατομικό επίπεδο, αλλά και στη σημασία των εμπειριών των υποκειμένων, καθώς και στην ερμηνεία που κάνουν οι ίδιοι οι Ανθρωπολόγοι (Colleyn, 2005, σ.85,86,88). Την περίοδο αυτή επικράτησε, μεταξύ άλλων θεωρητικών ο Geertz και η «Ερμηνευτική» του προσέγγιση (Colleyn, 2005), ο οποίος στρέφεται προς την αναζήτηση «νοημάτων» και «ερμηνειών» (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.143-148). Ο Geertz λοιπόν, θεωρώντας τους πολιτισμούς ως «συστήματα από συμβολικά νοήματα», θέτει νέους τρόπους για την μελέτη τους, για την εθνογραφία, την ανθρωπολογική ανάλυση και γραφή (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.143-148). Η επόμενη δεκαετία που ακολούθησε είναι γνωστή ως η «δεκαετία της Πολιτισμικής Κριτικής», με κυριότερους εκπροσώπους τους Marcus και Fisher (Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ. 11, 12. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.23). Πρόκειται για μία αναστοχαστική περίοδο στην ιστορία της ανθρωπολογικής σκέψης, όπου η ανθρωπολογία συνομιλεί και επηρεάζεται από μια σειρά ρευμάτων, όπως ο φεμινισμός, ο δομικός μαρξισμός και η εθνοεπιστήμη (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.17,18,19. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ.13. Γκέφου-

Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρή, 2011, σ.107. Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016, σ.88-89). Εκτός λοιπόν από την συμβολική και ερμηνευτική ανθρωπολογία που προαναφέρθηκε, λαμβάνουν χώρα και μία σειρά από άλλες αναστοχαστικές κατευθύνσεις, όπως η κριτική στην αποικιοκρατία, ενώ τίθενται άλλα ευρύτερα και πιο πρακτικά επιστημολογικά ζητήματα, όπως η αμφισβήτηση της «μεγάλης θεωρίας» (Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ.15), η θέση και ρόλος του ερευνητή στο πεδίο της έρευνας, η έμφαση στις «συνθήκες παραγωγής» των ανθρωπολογικών κειμένων, η σημασία της «οπτικής γωνίας», αλλά και της «πολλαπλότητας των αναπαραστάσεων», καθώς και της σημασίας του «μερικού» (Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρή, 2011. Colleyn, 2005, σ.83-90). Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη ότι η Πολιτισμική Κριτική θεωρεί ότι τα νοήματα κατασκευάζονται μέσα από την «διαντίδραση» και την «αλληλόδραση», πολλές βασικές έννοιες της Ανθρωπολογίας, όπως η «κοινωνία», ο «πολιτισμός», η «ετερότητα», που προαναφέρθηκαν, αποκτούν πλέον μία «ρευστότητα» (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.15, 25). Οι εξελίξεις αυτές στην Ανθρωπολογία όπως φαίνεται, δεν είναι καθόλου τυχαίες, καθώς αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης κριτικής, που έκανε την εμφάνισή της, τη δεκαετία του 1980 (Marcus, 2016, σ.72-78). Η κριτική αυτή που επηρεάστηκε λοιπόν, σε μεγάλο βαθμό από τη «φιλοσοφία και τη θεωρία της λογοτεχνίας», στράφηκε στην «ρητορική», στον επιστημονικό λόγο των κοινωνικών επιστημών, στις «εξειδικευμένες γλώσσες» που χρησιμοποιούνταν, στη περιγραφή, στην εννοιολόγηση, αλλά και ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς και στην αμφισβήτηση της έννοιας του πραγματικού και του αντικειμενικού, όπως εννοούνταν από τον θετικισμό (Marcus, 2016, σ.72-78) . Οι κριτικές αυτές, φαίνεται να είχαν ως συνέπεια αλλαγές στις ερευνητικές μεθόδους και στη θεωρία αυτών των εν λόγω επιστημών (Marcus, 2016).

Η ανάλυση όμως δεν θα ήταν ολοκληρωμένη, χωρίς την παρουσίαση των κατευθύνσεων που ακολούθησε η επιστήμη της Ανθρωπολογίας τον 21^ο αιώνα. Έτσι λοιπόν, μετά από όλες τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα την δεκαετία του 1980, καθώς και άλλες εξελίξεις όπως η λήξη της αποικιοκρατίας, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η παγκοσμιοποίηση και προβληματοποίηση όλων των διχοτομήσεων ανάμεσα στον εαυτό και στον άλλον, η ετερότητα και η απόσταση παίρνουν νέες σημασίες, και το ενδιαφέρον προσανατολίζεται σε όλες εκείνες τις διαδικασίες μέσω των οποίων δημιουργείται η ετερότητα κοινωνικά και ιστορικά, αλλά και γενικότερα ζητήματα που

αφορούν τον ερευνητή, την θέση που έχει σε «σχέση με τον παρατηρούμενο», και άλλα ευρύτερα επιστημολογικά ζητήματα, όπως η σχέση θεωρίας και εθνογραφίας, καθώς και το «που» και το «πώς» παράγεται η ανθρωπολογική γνώση (Αγγελίδου-Αστρινάκη, 2020, σ.48-57. Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.15-24,31-36. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.365-369,372-377. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Marcus, 2016, σ.78-106). Έτσι λοιπόν, όπως γίνεται αντιληπτό οι σύγχρονες θεωρητικές απόψεις εισέρχονται σε μία προοπτική και η Ανθρωπολογία στην Ελλάδα σήμερα, εμφανίζεται περισσότερο «πολυκεντρική», «ετερόγλωσση», «διεθνική», «παγκόσμια», «πλουραλιστική», αλλά και η εθνογραφική έρευνα με τη σειρά της, ανοίγεται στον αυτοσχεδιασμό, και έχει έναν περισσότερο «απρόοπτο», «ενδεχομενικό» και «δημιουργικό» χαρακτήρα (Αγγελίδου, Αστρινάκη, 2020 ,σ. 54- 57). Από τα παραπάνω λοιπόν προκύπτει πως η επιστήμη της Ανθρωπολογίας, ακολούθησε μία πορεία, όπου αρχικά εστίασε το ενδιαφέρον της στους «Άλλους», «μη δυτικούς πολιτισμούς», τις «απομακρυσμένες εξωτικές κοινωνίες», και στους «Άλλους ανθρώπους» που θεωρούνταν «πρωτόγονοι» και «άγριοι» στην «ετερότητα» (διαφορετικότητα) , αλλά οι ιστορικές εξελίξεις και οι μετασχηματισμοί που έλαβαν χώρα, οδήγησαν την Ανθρωπολογία βαθμιαία να στρέψει την προσοχή της, όχι μόνο στον «εαυτό», δηλαδή στις «ανεπτυγμένες δυτικές κοινωνίες» αλλά και στον ίδιο της τον «εαυτό», καθώς ο ίδιος ο επιστημονικός κλάδος έθεσε «αναστοχαστικά ερωτήματα» στο εσωτερικό του για ευρύτερα επιστημολογικά ζητήματα, αλλά και για τους τρόπους κατανόησης και προσέγγισης του αντικειμένου (Αγγελίδου- Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Κούπερ, 1989. Τουνταςάκη, 2011. Colley, 2005. Eriksen, 2007. Evans- Prichard, 1998).

Μέρος 2^ο Η συνομιλία Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό και στο μεθοδολογικό επίπεδο

Κεφάλαιο 1. Το θεωρητικό επίπεδο

1.1 Ο ρόλος της θεωρίας στην επιστήμη γενικά

Η επιλογή του πρώτου επιπέδου, στο οποίο θα παρουσιαστεί η συνομιλία των δύο επιστημών, έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς η θεωρία παίζει έναν αρκετά σημαντικό ρόλο μέσα σε μία επιστήμη, αποτελώντας το μέσο με το οποίο μπορούν να εξηγηθούν όλα αυτά που συμβαίνουν (Miller, 2009, σ.5). Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι με άλλα λόγια οι ισχυρισμοί, που διαμορφώνονται από ερευνητικές υποθέσεις και οι οποίοι αφορούν τις σχέσεις ανάμεσα στα φαινόμενα που παρατηρούνται (Miller, 2009, σ.5). Η θεωρία λοιπόν, στην επιστήμη είναι ένας τρόπος να απαντηθεί το ερώτημα «γιατί;», και είναι αρκετά σημαντική, καθώς ο στόχος κάθε επιστήμης είναι να δημιουργήσει μία «εύλογη θεωρία» (Turner, 1978, σ. 2). Έτσι λοιπόν, σε κάθε επιστήμη μία θεωρία αποτελείται από μερικά δομικά στοιχεία τα οποία είναι κοινά σε όλες τις επιστημονικές θεωρίες (Turner, 1978). Αυτά είναι οι «έννοιες», οι οποίες κατασκευάζονται από «ορισμούς», οι «μεταβλητές», οι οποίες αποκαλύπτουν την ποικιλία των συσχετισμών ανάμεσα στα φαινόμενα που παρατηρούνται, οι «θεωρητικές προτάσεις», που συνδέουν τις έννοιες μεταξύ τους, κάνοντας εμφανή την σχέση ανάμεσα στις έννοιες αυτές, έχοντας έναν αφαιρετικό χαρακτήρα (Turner, 1978, σ.2-12). Το σημαντικότερο όμως σε όλα αυτά είναι ότι η θεωρία ελέγχεται στην βάση των γεγονότων του πραγματικού κόσμου (Turner, 1978, σ.11). Οι θεωρητικές προσεγγίσεις λοιπόν μέσα σε μια επιστήμη, παίζουν έναν αρκετά σημαντικό ρόλο, καθώς μέσω της θεωρίας διαμορφώνεται μία εικόνα για το αντικείμενο και σε μεγάλο βαθμό οδηγούν την αντίδραση μας σε αυτό (Κονιδάρη, 2018, σ. 579). Αυτό καθίστανται δυνατό καθώς μέσω της θεωρίας, οδηγούμαστε από έναν αρχικό όγκο ακατέργαστων αισθητηριακών δεδομένων, σε κάτι το οποίο μπορεί να γίνει κατανοητό και να εξηγηθεί (Κονιδάρη, 2018, σ. 579). Εκτός από αυτό όμως η θεωρία είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς προσφέρει οδηγίες για κατάλληλη δράση (Κονιδάρη, 2018, σ. 579). Στις κοινωνικές επιστήμες ειδικότερα, η θεωρία αποτελεί το ένα από τα δύο αλληλοσυνδεόμενα επίπεδα, το λεγόμενο εννοιολογικό-θεωρητικό επίπεδο (Nachmias, 1987, σ.29). Το δεύτερο επίπεδο δηλαδή το εμπειρικό επίπεδο της παρατήρησης (Nachmias, 1987, σ.29), θα μας απασχολήσει σε επόμενο κεφάλαιο.

Το ζήτημα της θεωρίας σε μία επιστήμη αποτελεί ένα θέμα, το οποίο δεν σχετίζεται με τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η εργασία αυτή, καθώς η ανάλυση εδώ εστιάζει σε δύο μόνο συγκεκριμένες επιστήμες των κοινωνικών επιστημών (Παγκάκης, 2001, σ.31). Προτού λοιπόν η ανάλυση εστιάσει στο ζήτημα της θεωρίας, αναφορικά με την Εγκληματολογία και την Ανθρωπολογία, θα γίνει μία προσπάθεια ορισμού της θεωρίας, στις κοινωνικές επιστήμες, ώστε να δοθεί μία πρώτη εικόνα σχετικά με το ζήτημα που πραγματεύεται το παρόν κεφάλαιο. Έτσι λοιπόν, όπως προκύπτει, στις κοινωνικές επιστήμες η θεωρία είναι ένα πλέγμα που αποτελείται από προτάσεις που σχετίζονται η μία με την άλλη και από τις οποίες «μπορούν να εξαχθούν εμπειρικές ομοιομορφίες» (Λαμπίρη-Δημάκη, 1995, σ. 134, 135). Ιδιαίτερα στην εμπειρική διερεύνηση που γίνεται με την χρήση στατιστικών μεθόδων, υπάρχει μεγάλη αλληλεπίδραση ανάμεσα σε θεωρία και εμπειρική έρευνα (Λαμπίρη-Δημάκη, 1995). Στις περιπτώσεις αυτές ο ερευνητής αρχίζει με μία θεωρία, την οποία στην συνέχεια ελέγχει, αλλά και εμπλουτίζει μέσα από την εμπειρική του έρευνα (Λαμπίρη-Δημάκη, 1995, σ.135,136,138,139). Η θεωρία είναι σημαντική και στην ποιοτική έρευνα, καθώς ως είδος έρευνας στηρίζεται στις θεωρητικές και μεθοδολογικές αντιλήψεις που έχει ο ερευνητής (Λάζος, 1998, σ.45). Στην ποιοτική έρευνα λοιπόν, ο ερευνητής ξεκινά και καταλήγει στη θεωρία, καθώς μετά από την επαφή με τα υποκείμενα της έρευνας του, επιστρέφει από εκεί που ξεκίνησε (στη θεωρία), για να κρίνει, να αξιολογήσει, και να εντοπίσει τυχόν αδυναμίες που μπορεί να υπάρχουν (Λάζος, 1998). Η θεωρία και η μέθοδος είναι αρκετά δύσκολο να διαχωριστούν καθώς βρίσκονται σε στενή σύνδεση μεταξύ τους, όπου διέπονται από μία σχέση αλληλεπίδρασης (Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.248. Ζαραφωνίτου, 2004, σ.12,13 Λαμπίρη-Δημάκη, 1995), αλλά για την διευκόλυνση μιας τμηματικής μελέτης και ταξινόμησης των ζητημάτων που πραγματεύεται η εργασία αυτή, το συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αφορά μόνο την θεωρία. Η θεωρία, εν προκειμένω στις κοινωνικές επιστήμες θα μπορούσαμε να πούμε, με άλλα λόγια ότι είναι γενικά μια προσπάθεια να εξηγηθεί μία κανονικότητα που παρατηρούμε, αποτελώντας εκείνο το υπόβαθρο που αιτιολογεί την έρευνα που γίνεται, και είναι ιδιαιτέρως σημαντική, γιατί συνιστά το πλαίσιο, μέσα στο οποίο, μπορούν να γίνουν κατανοητά τα κοινωνικά φαινόμενα και να ερμηνευθούν τα οποιαδήποτε συμπεράσματα θα προκύψουν από μία έρευνα (Bryman, 2017, σ.45). Η σύνδεση όμως ανάμεσα στην θεωρία και στην έρευνα, αποτελεί ζήτημα που δεν προσδιορίζεται εύκολα, καθώς πρέπει αρχικά να διασαφηνιστεί αρχικά για ποιο είδος θεωρίας γίνεται λόγος, και να απαντηθεί το ερώτημα, αν τα δεδομένα συλλέγονται για

να ελεγχθεί ή να κατασκευαστεί η θεωρία (Bryman, 2017, σ.45). Με άλλα λόγια η θεωρία αποτελεί, σύμφωνα με τον Sayer, ένα πλαίσιο όπου πραγματοποιείται η διάταξη και η «εννοιοποίηση» της γνώσης, και τέλος είναι χρήσιμη στον τρόπο με τον οποίο διαμεσολαβείται εννοιολογικά η αντίληψη (Λάζος, 1998, σ. 49).

1.2 Ο ρόλος της θεωρίας στην Εγκληματολογία

Ξεκινώντας λοιπόν από το ζήτημα της θεωρίας, αρχικά όσον αφορά την επιστήμη της Εγκληματολογίας, η θεωρία στην συγκεκριμένη επιστήμη ή αλλιώς η «Εγκληματολογική Θεωρία», γενικά στοχεύει στην «διαλεύκανση των αιτίων» και στην «αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου» (Κονιδάρη, 2018, σ.579). Το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για το έγκλημα, περιλαμβάνει μία ποικιλία προσεγγίσεων με ένα ευρύ φάσμα ερευνητικών ερωτημάτων, για μία πλήρη κατανόηση όλων των ζητημάτων που σχετίζονται με το έγκλημα, γι' αυτό και η Εγκληματολογία σήμερα χωρίζεται σε θεωρητική, η οποία μελετά την αιτιολογία του εγκλήματος και σε εφαρμοσμένη που σχετίζεται περισσότερο με την πρόληψη και την αντιμετώπιση του (Miller, 2009, σ.3). Ωστόσο είναι σημαντικό να διασαφηνιστεί, αν και το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί παρακάτω ότι στην Εγκληματολογία, η «θεωρητική μελέτη», η οποία αποτελεί μία προσπάθεια να ενσωματωθούν τα διάφορα πορίσματα της «εμπειρικής έρευνας» σε ένα σχήμα που να παρέχει λογικές εξηγήσεις, και να αναφέρεται σε ένα «σύνολο φαινομένων», παίζει έναν κεντρικό ρόλο για την «δόμηση του ερευνητικού αντικειμένου», καθώς στηρίζεται και προωθείται από την «εμπειρική διερεύνηση», κάνοντας εμφανές ότι τόσο η «θεωρητική» όσο και η «εμπειρική έρευνα» είναι αδύνατο να διαχωριστούν η μία από την άλλη (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.12). Η επιστήμη της Εγκληματολογίας λοιπόν όπως γίνεται αντιληπτό, αποτελείται από πολλές και διαφορετικές θεωρίες, που βρίσκονται σε μία «σχέση ανταγωνισμού», όπου η κάθε μία από αυτές προσπαθεί να εντοπίσει τα αίτια εγκλήματος, καθώς η ανθρώπινη συμπεριφορά, αλλά και η κοινωνία γενικότερα, χρειάζεται πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις, από τις οποίες η κάθε μία περιλαμβάνει ένα κομμάτι της πραγματικότητας (Κονιδάρη, 2018, σ.579). Αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς κάθε θεωρητική προσέγγιση, συνεπάγεται και διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης του εγκλήματος (Κονιδάρη, 2018, σ.579).

Λαμβάνοντας όμως υπόψη, όπως προαναφέρθηκε και στην εισαγωγή, τον «διεπιστημονικό» χαρακτήρα της επιστήμης της Εγκληματολογίας, γίνεται κατανοητό

ότι το χαρακτηριστικό αυτό έχει τις προεκτάσεις του και στην εγκληματολογική θεωρία (Αλεξιάδης, 2011. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984. Ζαραφονίτου, 2011. Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014. Τσουραμάνης, 2011. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Ericson, 1996. Lindgren, 2005. Miller, 2009. Wellford, 2009.Κρανιδιώτη, 2007. Barak, 2010. Barak, 2013. Wellford, 2009). Παρόλο λοιπόν που η Εγκληματολογία αποτελεί μία «αυτοτελή» επιστήμη, ο «διεπιστημονικός» της χαρακτήρας, κάνει εμφανή την ανάγκη για την δημιουργία μιας θεωρίας, που θα είναι και αυτή με τη σειρά της διεπιστημονική (Αλεξιάδης, 2011, σ.15. Βιδάλη, 2013, σ.256 Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.49. Ζαραφονίτου, 2011, σ.100. Κρανιδιώτη, 2007, σ.3-13,17-40,48-56. Σπινέλλη, 2014, σ.8. Τσουραμάνης, 2011, σ.147. Φαρσεδάκης, 2005, σ.76. Barak, 2010. Barak, 2013, σ.237 Ericson, 1996, σ.17. Miller, 2009, σ.2. Wellford, 2009, σ.13,14). Μία διεπιστημονική θεωρία λοιπόν, όπως γίνεται κατανοητό, περιλαμβάνει και διεπιστημονικές εξηγήσεις, αποτελώντας μία θεωρία η οποία συγκεντρώνει όλες αυτές τις βιολογικές, ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και πολιτισμικές εξηγήσεις πάνω στο αντικείμενο μελέτης (Wellford, 2009, σ.14). Ωστόσο, αυτό το οποίο πρέπει να διασαφηνιστεί είναι ότι σε μία τέτοια θεωρία, η κάθε εξήγηση και οπτική δεν θα βρίσκεται σε μία ανταγωνιστική σχέση με τις υπόλοιπες, αλλά θα αποτελεί ακριβώς το σημείο συνάντησης όλων αυτών των προσεγγίσεων (Wellford, 2009, σ.14). Η διεπιστημονική θεωρία λοιπόν στην Εγκληματολογία είναι κάτι παραπάνω από μια απλή συνεισφορά των διαφορετικών κλάδων στην Εγκληματολογία (Wellford, 2009, σ.14). Πρόκειται περισσότερο για μία γενική θεωρία σχετική με την εγκληματική συμπεριφορά, στην οποία συναντιούνται οι προσεγγίσεις από τους επιμέρους επιστημονικούς κλάδους που έχουν ενσωματωθεί σε αυτήν και στην οποία, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε αυτές τις προσεγγίσεις (Wellford, 2009, σ.14). Έτσι λοιπόν η διεπιστημονική αυτή θεωρία στην Εγκληματολογία, περιλαμβάνει, όπως γίνεται κατανοητό, στοιχεία από όλες αυτές τις επιμέρους προσεγγίσεις (Wellford, 2009, σ.14). Παρόλα αυτά όμως αυτό που αξίζει να σημειωθεί αναφορικά με το ζήτημα της θεωρίας στην Εγκληματολογία είναι ότι κάθε εγκληματολογική θεωρία έχει τα αδύναμα σημεία της, καθώς η κάθε μία διαθέτει την δική της μερική οπτική γωνία, γι' αυτό και η δημιουργία μίας σύγχρονης θεωρίας, μιας συνολικής πρότασης, για να υπάρχει ενότητα στην Εγκληματολογία αποτελεί στόχο της επιστήμης (Πανούσης, 2011, σ. 93, 94). Η δημιουργία λοιπόν μιας ολοκληρωμένης θεωρίας, με διεπιστημονικό χαρακτήρα στην Εγκληματολογία, που θα είναι σε θέση να εξηγήσει μία σειρά από παρόμοια μεταξύ τους φαινόμενα, θα ευνοεί τον

συγκερασμό των διαφορετικών μεταξύ τους ανταγωνιστικών θεωριών στο εσωτερικό της, θα αναγνωρίζει την εννοιολογική σύνθεση και θα δέχεται την επιρροή από άλλες επιστήμες, φαίνεται να αποτελεί μία λύση στον «κατακερματισμό» αναφορικά με την θεωρία στην Εγκληματολογία (Κρανιδιώτη, 2007, σ.3-13, 17-40, 48-56). Πρόκειται λοιπόν για μια θεωρία, στην οποία οι επιμέρους θεωρητικές προσεγγίσεις, επικεντρώνονται στις διαφορετικές όψεις του ίδιου φαινομένου, εντός της οποίας όπως γίνεται κατανοητό, τα επιχειρήματα διαφορετικών θεωριών και προσεγγίσεων, ακόμα και επιστημών θα συνδέονται μεταξύ τους (Κρανιδιώτη, 2007, σ.3-13,17-40,48-56. Σπινέλλη, 2014, σ.55-59. Barak, 2010, σ.175-179,189-190. Barak, 2013. Wellford, 2009, σ.14).

1.3 Ο ρόλος της θεωρίας στην Κοινωνική Ανθρωπολογία

Η θεωρία, αποτελεί ένα ιδιαίτερος σημαντικό ζήτημα και για την Ανθρωπολογία (Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.245-257. Παγκάκης, 2001, σ.49. Eriksen, 2007, σ.63-65. Hendry,2011, σ.40) και υπήρχε πριν ακόμα καθιερωθεί η εθνογραφική μέθοδος και η επιτόπια έρευνα στην Ανθρωπολογία, όπως για παράδειγμα οι θεωρίες του «Εξελικτισμού» και της «Πολιτισμικής Διάχυσης» (Colleyn, 2005. Eriksen, 2007). Η θεωρία της Ανθρωπολογίας λοιπόν, επηρεάστηκε από την ανθρωπολογική κατεύθυνση και παράδοση στην οποία βρισκόταν, αλλά και από το πλαίσιο στο οποίο εντοπίζεται (Hendry, 2011, σ.42). Οι ιστορικοί μετασχηματισμοί εκτός του ότι επηρέασαν σημαντικά τον κλάδο της ανθρωπολογίας, είχαν σαν συνέπεια επίσης, να επηρεάσουν, εκτός από την μέθοδο και την θεωρία (Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Marcus, 2016, σ.72-78). Η θεωρία λοιπόν στην Ανθρωπολογία, πέρασε από πολλές και διαφορετικές φάσεις, από τα εξηγητικά μοντέλα της βρετανικής κοινωνικής ανθρωπολογίας (Eriksen, 2007, σ.44. Κούπερ, 1989), φτάνοντας μέχρι και στο σημείο στα πλαίσια του ρεύματος της Πολιτισμικής Κριτικής της δεκαετίας του 1980, να αμφισβητηθεί, καθώς το ρεύμα αυτό, είχε, όπως προαναφέραμε, μακροπρόθεσμες επιπτώσεις και επέφερε μια σειρά από αλλαγές τόσο στις ερευνητικές μεθόδους, όσο και στην θεωρία (Marcus, 2016, σ.72-78. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β) . Ιδιαίτερη σημασία σχετικά με την θεωρία στην Ανθρωπολογία έχουν οι αμφισβητήσεις που προέκυψαν από τον «Μεταμοντερνισμό» στα τέλη της δεκαετίας του 1970, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της «Ερμηνευτικής προσέγγισης» του Geertz στην Ανθρωπολογία, που μεταξύ άλλων έθεσε και ζητήματα που σχετίζονται με την θεωρία (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.143-148. Colleyn, 2005,

σ.83-90. Geertz, 2003, σ.35-39). Για τον Geertz λοιπόν, η θεωρία δεν γίνεται να αποσπαστεί από την πραγματικότητα την οποία περιγράφει (Geertz, 2003). Διατηρώντας μία αρκετά επιφυλακτική στάση απέναντι στις «υψηλού επιπέδου αφαιρέσεις», ο Geertz, υποστηρίζει ότι οι θεωρίες στην Ανθρωπολογία, προκύπτουν (και έτσι προκύπτει και η χρησιμότητα τους), μέσα από την συνεχή τους χρήση στα εθνογραφικά κείμενα, με κυριότερο σκοπό η μελέτη να γίνεται κάθε φορά όσο το δυνατό περισσότερο «διεισδυτική» (Geertz, 2003, σ.36,38). Η ανάλυση λοιπόν στην Ανθρωπολογία είναι περισσότερο μία προσπάθεια να διεισδύσει κάθε φορά βαθύτερα στα πράγματα που έχουν ήδη μελετηθεί και η θεωρία χρησιμεύει στον ερευνητή περισσότερο ως ένα «λεξιλόγιο» με επιστημονικό χαρακτήρα, ώστε να αποτυπωθεί με επιστημονικούς όρους, αυτό που αποδίδουν στις πράξεις τους τα κοινωνικά υποκείμενα, να παρέχει με άλλα λόγια ένα «λεξιλόγιο» για τον ρόλο του πολιτισμού στην ανθρώπινη ζωή (Geertz, 2003, σ. 38). Από την άλλη μεριά στα πλαίσια του ρεύματος της Πολιτισμικής Κριτικής, υποστηρίχθηκε ότι στις θεωρίες είναι αδύνατον να υπάρξει μία γνώση για τον κόσμο, όπως είναι πραγματικά, γι' αυτό και αμφισβητείται έντονα η ικανότητα μιας «μεγάλης θεωρίας» να ερμηνεύσει την ανθρώπινη συμπεριφορά στο σύνολο της (Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ. 15). Μέσα λοιπόν σε αυτό το κλίμα της «κριτικής αυτοεπίγνωσης» και «αναστοχασμού» του κλάδου της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, που αποτέλεσε σε μεγάλο βαθμό συνέπεια της Πολιτισμικής Κριτικής, κάθε προσέγγιση, αλλά και κάθε γνώση θεωρείται «μερική» για τον υπό μελέτη κόσμο (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρής, 2011. Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016). Έτσι λοιπόν, μέσα σε ένα σύνολο από πολλές και διαφορετικές οπτικές γωνίες, η κάθε προσέγγιση έχει και την δική της αλήθεια, ενώ μεγάλη σημασία δίνεται, όπως προαναφέραμε και στην παραγωγή της ίδιας ανθρωπολογικής γνώσης, και στον ρόλο του εθνογράφου (Αθανασίου, 2020, σ.209. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.17,18,26. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016, σ.88-89). Η θεωρία στην Ανθρωπολογία δέχθηκε κριτική και στην επόμενη δεκαετία, στα πλαίσια των εξελίξεων αναφορικά με το τέλος της αποικιοκρατίας και τα ζητήματα που τέθηκαν σχετικά με την δυτική προέλευση της (Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016. Αγγελίδου- Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37.), καθώς και τον επαναπροσδιορισμό του ορισμού της θεωρίας με έναν κριτικό τρόπο, που σε πολλές περιπτώσεις, έφτασε στο σημείο να γίνεται λόγος για μια απομάκρυνση από την θεωρία, και την επιστροφή στην αντίληψη

ότι εθνογραφία αποδίδει την πραγματικότητα όπως ακριβώς είναι (Αθανασίου, 2020, σ. 205-206). Στα τέλη λοιπόν, της δεκαετίας του 1990, υπήρξε μία τάση, όπως αναφέρει ο H.Moore, απομάκρυνσης από τη θεωρία, μέσα από την επικράτηση της εμπειρίας, η οποία θεωρήθηκε ότι θα έδινε λύση στα προβλήματα «αναπαράστασης» και «θεωρίας» στην Ανθρωπολογία (Αθανασίου, 2020, σ.207-208). Αυτό λοιπόν αποτέλεσε μία γενικότερη τάση στον κλάδο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ώστε να αποδεσμευτεί ο κλάδος από την θεωρία και να προσανατολιστεί στην εμπειρία των κοινωνικών πρακτικών των υποκειμένων (Αθανασίου, 2020, σ.213-215). Οι εξελίξεις αυτές αποτέλεσαν μία πρόκληση για την ανθρωπολογική θεωρία, όπου μεγάλη σημασία απέκτησαν ζητήματα τα οποία θα αναλυθούν και παρακάτω σχετικά με το πρόσωπο το οποίο αφηγείται, καθώς και με τη θέση από την οποία αφηγείται (Αθανασίου, 2020, σ.207). Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι εξελίξεις αυτές με άλλα λόγια αποτελούν μία μετάβαση από την «μεγάλη θεωρία», σε μία θεωρία που, με βάση τις νέες αυτές κατευθύνσεις σχετίζεται με μία διεσπαρμένη γνώση σε διάφορα σημεία και προκύπτει μέσα από τις σχέσεις των ανθρώπων, γι' αυτό και , είναι σπασμένη σε πολύ μικρά κομμάτια και έρχεται από τα «χαμηλά», εκεί ακριβώς που λαμβάνει χώρα η ανθρώπινη αλληλεπίδραση (Αθανασίου, 2020, σ.213-215).

Η θεωρία, σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές στον κλάδο της Ανθρωπολογίας, χωρίζεται δε δύο επίπεδα, και έχει πολύ μεγάλη σημασία μέσα στην επιστήμη (Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.252). Η θεωρία στην Ανθρωπολογία λοιπόν είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς διαμορφώνει την μέθοδο της έρευνας, καθορίζει τα ζητήματα με τα οποία θα ασχοληθεί ο ερευνητής, κατευθύνοντας τον με τον τρόπο αυτόν, να παρατηρεί οτιδήποτε είναι «θεωρητικά σημαντικό», δηλαδή σε συγκεκριμένες όψεις του αντικειμένου, καθιστώντας έτσι την παρατήρηση του, μια «ενεργητική επιλογή» και όχι μία «παθητική έκθεση» (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ. 252, 253). Η Ανθρωπολογία λοιπόν αν και βασίζεται, στην εθνογραφική έρευνα, καθώς μέσω αυτής είναι σε θέση να αποκτήσει τη γνώση που χρειάζεται για την κοινωνία και τον πολιτισμό, οφείλει πολλά και στην θεωρία (Eriksen, 2007, σ.63-65). Είναι πολύ σημαντικό λοιπόν τα παρατηρούμενα γεγονότα να αποτυπωθούν με κάποιο τρόπο θεωρητικά (Eriksen, 2007, σ.64). Η Ανθρωπολογία, σαν επιστήμη, βασίζεται στην παρατήρηση, στην συγκέντρωση στοιχείων, αλλά και στην ερμηνεία των γεγονότων και των στοιχείων αυτών, μέσα από μια γενικότερη θεωρία (Eriksen, 2007, σ.63-65). Επίσης είναι απαραίτητο να σημειωθεί πως τα νέα γεγονότα που θα προκύψουν

ενδέχεται να τροποποιήσουν την θεωρία, και η νέα θεωρία που θα προκύψει, θα είναι σε θέση να εξηγήσει εκ νέου τα γεγονότα αυτά (Eriksen, 2007, σ.64). Δεν πρόκειται λοιπόν για μία γραμμική και μονοσήμαντη κατεύθυνση από την θεωρία στην εμπειρία ή το αντίστροφο, αλλά για μία κυκλική κίνηση, η οποία καθώς πραγματοποιείται προσφέρει στον ερευνητή όσο το δυνατόν πληρέστερη κατανόηση (Eriksen, 2007, σ. 63- 64).

1.4 Η συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία στο θεωρητικό επίπεδο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε μία προσπάθεια να προσδιοριστεί η φύση και η θέση της θεωρίας σε κάθε μία από τις δύο επιστήμες που εξετάζουμε. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί η συνομιλία των δύο επιστημών στο επίπεδο της θεωρίας. Η διαπίστωση, στον επιστημονικό κλάδο της Εγκληματολογίας, αναφορικά με τον «αλληλέγγυο» και «αδιαχώριστο» χαρακτήρα ανάμεσα στην «θεωρητική» και στην «εμπειρική έρευνα», τον σημαντικό ρόλο της «θεωρητικής έρευνας» για την «δόμηση του ερευνητικού αντικειμένου», που προηγείται από την «εμπειρική έρευνα», αλλά και τον σημαντικό ρόλο που παίζει για την «τελική αναδιαμόρφωση του αντικειμένου» αυτού μετά την ολοκλήρωση της «εμπειρικής έρευνας», καθώς και ο επίσης σημαντικός ρόλος της «εμπειρικής έρευνας», σχετικά με την «τροφοδοσία» και την εν γένει «στήριξη» και «προώθηση» της «θεωρητικής μελέτης» (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.11, 12), παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με την σχέση ανάμεσα στην θεωρία και στην εμπειρία στην Ανθρωπολογία, όπου η μετακίνηση από την θεωρία στην εμπειρική διαδικασία και το αντίστροφο είναι το κλειδί που οδηγεί τον ερευνητή στην πλήρη κατανόηση αυτού που μελετά, καθώς η θεωρία στην Ανθρωπολογία είναι όπως είδαμε ο τρόπος με τον οποίο ερμηνεύονται τα δεδομένα, τα οποία έχουν προκύψει μέσα από την εμπειρική έρευνα (Eriksen, 2007, σ.63-65). Επίσης όμως είδαμε η θεωρία πέρα από αυτήν την ερμηνεία των γεγονότων (Eriksen, 2007), παίζει και ένα δεύτερο σημαντικό ρόλο καθώς, είναι αυτή που καθοδηγεί τον ερευνητή στην έρευνα του, καθορίζοντας το που θα πρέπει να εστιάσει (Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ. 252, 253). Επομένως, η πρώτη διαπίστωση που προκύπτει είναι ότι τόσο στον κλάδο της Εγκληματολογίας όσο και στον κλάδο της Ανθρωπολογίας, η θεωρία είναι πολύ σημαντική για την εμπειρική έρευνα, δεν μπορεί να διαχωριστεί από αυτή, καθοδηγεί την έρευνα, η οποία με την σειρά της τροποποιεί την θεωρία και η θεωρία εκ νέου ερμηνεύει τα δεδομένα (

Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.245-257. Ζαραφονίτου, 2004, σ.11,12 . Eriksen, 2007, σ. 63-65).

Έτσι λοιπόν, καθώς ακολούθησαν μερικές γενικές διαπιστώσεις που αφορούν κοινά σημεία στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία πάνω στο ζήτημα της θεωρίας, στο σημείο αυτό η ανάλυση εστιάζεται σε ουσιαστικότερα ζητήματα που αφορούν την εργασία αυτή, δηλαδή την συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία στο θεωρητικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, έχοντας παρουσιάσει μερικές κοινές διαπιστώσεις στο θεωρητικό επίπεδο για τις δύο επιστήμες, στις παραγράφους που ακολουθούν, γίνεται μία προσπάθεια να παρουσιαστεί η σύνθεση της ανθρωπολογικής και εγκληματολογικής γνώσης και να αναδειχθεί η συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία, στο θεωρητικό επίπεδο, θεωρώντας ως δεδομένο ότι το βασικό χαρακτηριστικό της διεπιστημονικότητας είναι η σύνθεση (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980, σ.71. Παπαδημητρίου, 1988. Φαρσεδάκης, 1990, σ.385 Φαρσεδάκης, 2005, σ.78. Barak, 2013, σ.236. Moore, 1993, σ.18). Ξεκινώντας από τον ορισμό της Εγκληματολογίας που ουσιαστικά είναι η επιστημονική μελέτη του «εγκληματικού φαινομένου» (Ζαραφονίτου, 2011, σ.100. Σπινέλλη, 2014, σ.5. Φαρσεδάκης, 2005, σ.12,75), θα απαντήσουμε στο ερώτημα που θέσαμε, αρχικά με την διάσπαση του εγκληματικού φαινομένου στα βασικά στοιχεία του, εξετάζοντας για κάθε στοιχείο ξεχωριστά την συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Το «εγκληματικό φαινόμενο», αποτελείται, όπως προαναφέρθηκε από τρία βασικά στοιχεία, τον «κανόνα», δηλαδή τον ποινικό νόμο και την καθιέρωση του, την «παράβαση», δηλαδή το έγκλημα και την «κύρωση», δηλαδή την κοινωνική αντίδραση και ποινή, τα οποία βρίσκονται σε μία αλληλεπίδραση, δημιουργώντας έναν «κύκλο», γι' αυτό είναι αδύνατο να διαχωριστούν (Adler, 1998, σ.1. Ζαραφονίτου, 2022 β, σ.1. Σπινέλλη, 2014, σ.1,2. Φαρσεδάκης, 2005, σ.14, 72).

Ο κανόνας

Το πρώτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή ο «κανόνας», αναφέρεται στον ποινικό νόμο, και συνδέεται με την θέση ότι ορισμένες συμπεριφορές θα μπορούσαν να προκαλέσουν βλάβη στην κοινότητα (Ζαραφονίτου, 2022 β, σ.1.Φαρσεδάκης, 2005, σ.16. Adler, 1998, σ.1). Οι νόμοι, θεωρείται ότι αντανακλούν τις αντιλήψεις για τις βλαπτικές συνέπειες μίας συμπεριφοράς, αποτελώντας τον τρόπο εκείνο που ο νομοθέτης χρησιμοποιεί για να διαπαιδαγωγήσει τα μέλη της κοινωνίας,

αλλά ακόμα και ότι είναι το αποτέλεσμα μιας σύγκρουσης, από την οποία επικρατεί η κυρίαρχη τάξη (Σπινέλλη, 2014, σ.3). Ο ποινικός νόμος επιτελεί μία διπλή λειτουργία καθώς ενεργοποιεί τις ηθικές επιταγές, και αναγάγει ορισμένες συμπεριφορές σε εγκλήματα (Φαρσεδάκης, 2005, σ.19). Έτσι λοιπόν η συμπεριφορά εκείνη, η οποία θεωρείται από το κράτος ότι μπορεί να αποτελέσει απειλή, επενδύεται με την έννοια του «εγκλήματος», καθώς προσβάλλει έννομα αγαθά, γι' αυτό και η «απαξία» που αποδίδεται στην συγκεκριμένη συμπεριφορά αποτυπώνεται στις ποινικές κυρώσεις (Χαΐδου, 2018, σ.13,14). Όμως προτού προχωρήσουμε στην ανάλυση μας είναι σημαντικό να γίνει σαφές ότι ο ποινικός νόμος δεν αποτελεί επιστημονική έννοια, αλλά μία «νομική και πολιτική κατασκευή» (Wellford, 2009, σ.16). Η Εγκληματολογία λοιπόν, ως επιστήμη, ενδιαφέρεται αναφορικά με το πρώτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, την διαδικασία δημιουργίας των νόμων και συγκεκριμένα με την καθιέρωση των ποινικών νόμων (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1. Adler, 1998, σ.1). Το ζήτημα του ποινικού νόμου, της δημιουργίας των νόμων, και των σκοπών που επιτελούν, αποτελούν ένα θέμα, το οποίο αν αναλυθεί αν αναλυθεί σε όλη την έκταση του, ενδέχεται να αποπροσανατολίσει την μελέτη μας, γι' αυτό και στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε μόνο με εκείνες τις πλευρές τις οποίες θα μπορούσε να φωτίσει η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.

Η Ανθρωπολογία, υπό την επιρροή του Εξελικτισμού⁵ που προαναφέρθηκε, ασχολούνταν με την μελέτη, την κατανόηση και την ερμηνεία των «μη δυτικών πολιτισμών», καθώς και των ανθρώπων τους που θεωρούνταν «πρωτόγονοι» και «άγριοι» (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48. Γκέφου-Μαδιανού, 2011β, σ. 65, Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.373. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.33. Κούπερ, 1989, σ.34. Τουνταςάκη, 2011, σ.21-24. Colleyn, 2005, σ.23. Eriksen, 2007, σ.36-40. Evans-

⁵ Ο «Εξελικτισμός» αποτελεί εκείνο το ρεύμα, το οποίο υπό την επιρροή της θεωρίας του Δαρβίνου για την «εξέλιξη των ειδών» επηρέασε την νεοσύστατη τότε επιστήμη της Ανθρωπολογίας, με κυριότερες θέσεις την ιδέα της βιολογικής εξέλιξης και της ψυχικής ενότητας του ανθρώπινου είδους (Παγκάκης, 2001, σ.36,51,52. Τουνταςάκη, 2011, σ.23 Colleyn, 2005, σ.58-59. Eriksen, 2007, σ.36-40. Hendry, 2011, σ.45). Οι κοινωνίες λοιπόν ταξινομήθηκαν, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκονταν, ενώ στο ανώτερο στάδιο που αντιπροσώπευε την πρόοδο, τοποθετήθηκε η δυτική ευρωπαϊκή κοινωνία (Eriksen, 2007, σ.36. Colleyn, 2005, σ.58. Τουνταςάκη, 2011), και ο βασικός λόγος για τον οποίο μελετήθηκαν οι κοινωνίες αυτές, πέρα από την παροχή απαραίτητων γνώσεων στις αποικιοκρατικές διοικήσεις (Κούπερ, 1989, σ.178.), ήταν μεταξύ άλλων και η πεποίθηση των ερευνητών ότι η μελέτη των «πρωτόγονων» κοινωνιών της εποχής, θα μπορούσε να δώσει απαντήσεις για την ιστορία των «ανώτερων» κοινωνιών (Hendry, 2011, σ.44. Τουνταςάκη, 2011, σ.23).

Prichard, 1998, σ.18-22). Στα αρχικά στάδια της συγκρότησης της ως επιστήμη, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις «πρωτόγονες» και «απλές» κοινωνίες, καθώς στις κοινωνίες αυτές θεωρητικά οι κοινωνικοί θεσμοί μελετώνται στην πιο απλή μορφή τους (Evans-Prichard, 1998, σ.22. Παγκάκης, 2001, σ.46. Τουνταςάκη, 2011, σ.23). Στο σημείο αυτό επομένως όπως γίνεται κατανοητό, το ενδιαφέρον θα εστιαστεί σε αυτές τις κοινωνίες. Έτσι λοιπόν σε αυτές τις θεωρούμενες ως πρωτόγονες και χωρίς κεντρική πολιτική εξουσία κοινωνίες, κάποιες πράξεις απαγορεύονταν, καθώς θεωρούνταν ότι θα μπορούσαν να διαλύσουν την ομάδα, γι' αυτό και οι συγκεκριμένοι κανόνες που απαγόρευαν τις πράξεις αυτές συνδέονταν με «τιμωρητικές κυρώσεις», για όποιον τους παραβίαζε (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.51). Στις κοινωνίες αυτές, τις οποίες αρχικά μελετούσαν οι ανθρωπολόγοι, η εξουσία πηγάζει από την οικογένεια και την φυλή που έχουν αρχηγό και επιβάλλει την τήρηση των εθίμων, καθορίζοντας με τον τρόπο αυτό τις συμπεριφορές, οι οποίες επιβάλλονται και απαγορεύονται στην κοινότητα, σύμφωνα με τις επιθυμίες των υπερφυσικών δυνάμεων (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.52). Πολύ σημαντικές εδώ είναι οι έννοιες των «Τοτέμ» και «Ταμπού», οι οποίες είχαν έντονο συμβολικό χαρακτήρα, μαγικές και θρησκευτικές διαστάσεις και όριζαν με τον τρόπο αυτό τις πράξεις που απαγορεύονταν, δημιουργώντας τον φόβο σε περίπτωση παραβίασης τους (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.52). Η έννοια του ταμπού είναι πολύ σημαντική στην επιστήμη της Ανθρωπολογίας και δηλώνει με απλά λόγια «αυτό που απαγορεύεται σε μία κοινωνία» (Hendry, 2011, σ.87). Από την άλλη το Τοτέμ αποτελούσε οτιδήποτε συμβόλιζε και αναπαριστούσε την ομάδα και είχε και αυτό όπως γίνεται κατανοητό μαγικές και θρησκευτικές διαστάσεις (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.52). Η έννοια του ταμπού είναι πάρα πολύ σημαντική για το πρώτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, καθώς «το ταμπού και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό, αποτελούν τον αρχαιότερο άγραφο κώδικα των ανθρώπων, γι' αυτό και η πίστη στο ταμπού παραμένει αδιαμφισβήτητη» (Αρτινοπούλου, 2000, σ.50) Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η σημασία των δύο αυτών εννοιών που είχαν κεντρικό ρόλο στις πρωτόγονες κοινωνίες, με τις οποίες ασχολήθηκαν ενδελεχώς οι ανθρωπολόγοι, θα παραθέσουμε το παράδειγμα της αιμομιξίας (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Λάζος, 1998. Κούπερ, 1989. Τουνταςάκη, 2011. Colley, 2005. Eriksen, 2007. Evans-Prichard, 1998. Johnstone, 2011).

Η αιμομιξία, ως απαγόρευση (ταμπού) και συμπεριφορά, αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο έχει απασχολήσει και τις δύο επιστήμες (Αρτινοπούλου, 2000) με τις οποίες ασχολείται η εργασία αυτή. Η διεπιστημονική προσέγγιση όμως του συγκεκριμένου φαινομένου, από την Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία, θα παρουσιαστεί στο υποκεφάλαιο που αφορά το δεύτερο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή την «παράβαση» (έγκλημα), καθώς στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο μας απασχολεί ο «κανόνας» (Ζαραφονίτου, 2022 β. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 2005. Adler, 1998). Για το «ταμπού της αιμομιξίας» υπάρχουν πάρα πολλές ανθρωπολογικές θεωρίες, η κάθε μία από τις οποίες την συνδέει και με διαφορετικά ζητήματα (Αρτινοπούλου, 2000). Το κοινό όμως στοιχείο όλων αυτών των θεωριών είναι ότι το ταμπού της αιμομιξίας, η αποφυγή της συγκεκριμένης συμπεριφοράς, όπως και η παράβαση και τιμωρία εντάσσονται στο πλαίσιο του τοτεμισμού που έχει μαγικές και θρησκευτικές διαστάσεις (Αρτινοπούλου, 2000, σ.50. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.52). Η αιμομιξία προσλαμβάνει πάντα έναν αρνητικό χαρακτήρα, γι' αυτό και όλες οι κοινωνίες τιμωρούν την πράξη αυτήν (Αρτινοπούλου, 2000, σ. 50,51). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει επίσης αναφορικά με την θεματική του παρόντος υποκεφαλαίου, η πρώτη λειτουργία του ποινικού νόμου που προαναφέρθηκε σχετικά με την «ενεργοποίηση των ηθικών επιταγών» και την «προστασία των έννομων αγαθών» (Φαρσεδάκης, 2005, σ.19). Στην προκειμένη περίπτωση, όπου το έννομο αγαθό που προστατεύεται είναι το «κοινό αίμα», η απαγόρευση της αιμομιξίας αποτελεί «θεμελιακό στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης», γι' αυτό και η αναγωγή της σε έγκλημα και η ηθική της απαξία συνδέονται με τη «συλλογικότητα», την «κοινωνική οργάνωση» και τους «κοινωνικούς κανόνες» (Αρτινοπούλου, 2000, σ.52,53). Η θέση αυτή ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι η αιμομιξία συνδέεται άμεσα την ενδοοικογενειακή βία, την σεξουαλική κακοποίηση, την κακοποίηση παιδιών και γενικά τα ανθρώπινα δικαιώματα, γι' αυτό και το θέμα της αιμομιξίας απασχολεί τους διεθνείς οργανισμούς στο θεσμικό επίπεδο (Αρτινοπούλου, 2000, σ.30,31). Ειδικότερα δε αξίζει να σημειωθεί πως ο ελληνικός ποινικός κώδικας στο άρθρο 345 προβλέπει φυλάκιση, ακόμα και κάθειρξη ανάλογα με το είδος της συγγένειας (Αρτινοπούλου, 2000. Κοτσαλής, 2021). Το ζήτημα της αιμομιξίας όμως είναι αρκετά ευρύ και με πολλές διαστάσεις γι' αυτό και μια εκτενής παρουσίαση του θα ξεπερνούσε τους σκοπούς της χρήσης του σε αυτό το υποκεφάλαιο, όπου χρησιμοποιείται μόνο για τις ανάγκες της

παρουσίασης του πρώτου στοιχείου του εγκληματικού φαινομένου (Φαρσεδάκης, 2005).

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι τρεις όψεις του εγκληματικού φαινομένου είναι «αδύνατον να διαχωριστούν η μία από την άλλη», όπου «η μία παρασύρει την άλλη» (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1. Φαρσεδάκης, 2005, σ.72), καθώς και της θέσης ότι η Εγκληματολογία ως επιστήμη ενδιαφέρεται για την δημιουργία του νόμου, και για την παραβίαση του (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1. Adler, 1998, σ.1. Wellford, 2009, σ.16), του σημαντικού ρόλου των ταμπού και των συνδεόμενων με αυτό υποχρεώσεων (Αρτινοπούλου, 2000, σ.50) και του γεγονότος ότι δεν υπάρχουν ισχυρές επιστημονικές αποδείξεις για την «χρονική σχέση της γέννησης της έννοιας του εγκλήματος και της κοινωνικής αντίδρασης», γίνεται κατανοητό ότι έχει μεγάλη σημασία η μελέτη των πρωτόγονων κοινωνιών για την απάντηση αυτών των ερωτημάτων, με τις οποίες έχουν ασχοληθεί εκτενώς οι ανθρωπολόγοι στο παρελθόν (Γιωτοπούλου-Μαρακοπούλου, 1984, σ.54. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2011β. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Κούπερ, 1989. Τουντασάκη, 2011. Colley, 2005. Eriksen, 2007. Evans-Prichard, 1998).

Εκτός όμως από αυτό, στο ζήτημα του πρώτου στοιχείου του εγκληματικού φαινομένου, θα μπορούσαν να ενταχθούν και πιο σύγχρονα ζητήματα, όπως αυτό του χαρακτηρισμού ορισμένων συμπεριφορών ως εγκληματικές (Χαΐδου, 2018). Στο σημείο αυτό ιδιαίτερα βοηθητικό είναι το θεωρητικό ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, το οποίο λόγω της μεθοδολογίας που προτείνει (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Βιδάλη, 2022. Γιαννακοπούλου, 2018), θα αναλυθεί στο μέρος της εργασίας που εξετάζει την μεθοδολογία. Έτσι λοιπόν, από τα πολλά θέματα που απασχολούν την Πολιτισμική Εγκληματολογία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει εδώ το ζήτημα του χαρακτηρισμού ως εγκληματικών «σύγχρονων πολιτισμικών προϊόντων» και «μορφών τέχνης» ως εγκληματικές (Ferrell, 1999, σ.404-406. Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386). Η εξέταση επίσης των ανησυχιών και των φόβων των ατόμων, καθώς και το ζήτημα των ηθικών πανικών από την Πολιτισμική Εγκληματολογία (Hayward & Young, 2004, σ.264), αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό θέμα, όπως ακριβώς και η ενασχόληση της με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις κατασκευές που συνδέονται με αυτά (Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004). Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουν την πραγματικότητα εκτός από την διαμόρφωση των κοινωνικών αντιλήψεων παίζουν έναν πολύ σημαντικό

ρόλο και στην αντεγκληματική πολιτική (Ζαραφονίτου, 2023, σ.296). Ο τρόπος λοιπόν που παρουσιάζονται τα θέματα που αφορούν την εγκληματικότητα, έχει έναν πολύ έντονο «συγκινησιακό χαρακτήρα», με αποτέλεσμα να προκαλείται φόβος και «τιμωρητικές στάσεις» στο κοινό, αλλά και να δημιουργείται η επιθυμία για αυστηρότερους νόμους (Ζαραφονίτου, 2023, σ.297). Αυτό λοιπόν έχει ιδιαίτερη σημασία για το πρώτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, καθώς οι νόμοι αποτελούν τις «αποκρυσταλλωμένες αντιλήψεις για την βλαπτικότητα μιας συμπεριφοράς» (Σπινέλλη, 2014, σ.3), και η «αρνητική κριτική της ποινικής αντιμετώπισης», έχει ως αποτέλεσμα την «τροποποίηση», καθώς και «αυστηροποίηση του ποινικού νόμου» (Ζαραφονίτου, 2023, σ.296). Με βάση λοιπόν τις διαπιστώσεις αυτές, καθώς και την προσέγγιση όλων αυτών από την Πολιτισμική Εγκληματολογία, σε επίπεδο καθημερινότητας (Βιδάλη, 2022. Γιαννακοπούλου, 2018. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004, σ.265,270), αναδεικνύεται η μεγάλη σημασία του συνδυασμού της εγκληματολογικής και της ανθρωπολογικής γνώσης, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ο σημαντικός ρόλος που έχει διαδραματίσει η Ανθρωπολογία στην συγκρότηση της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας (Hayward & Young, 2004) και η στενή σύνδεση που υπάρχει σε αυτό το εγκληματολογικό ρεύμα και την Κοινωνική Ανθρωπολογία (Βιδάλη, 2022. Γιαννακοπούλου, 2018. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004), ένα θέμα το οποίο θα αναλυθεί εκτενώς παρακάτω.

Η παράβαση

Έχοντας λοιπόν παρουσιάσει την εισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο πρώτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου τόσο σε παλαιότερα όσο και σε πιο σύγχρονα ζητήματα, στο σημείο αυτό θα ασχοληθούμε με το δεύτερο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή την παράβαση, το έγκλημα (Ζαραφονίτου, 2022 β. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 2005. Adler, 1998). Έτσι λοιπόν, αρχικά θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι έγκλημα συνιστά κάθε πράξη που τιμωρείται από τον ποινικό νόμο (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.24). Όπως γίνεται κατανοητό όμως αυτός ο ορισμός δεν είναι αρκετός, καθώς η Εγκληματολογία εξετάζει το έγκλημα στην ίδια του την υπόσταση, δηλαδή προσπαθεί να συλλάβει το κοινό χαρακτηριστικό όλων των πράξεων που θεωρούνται εγκλήματα, ανεξαρτήτως αν ορίζονται ως εγκλήματα από τον ποινικό νόμο (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.24). Η Εγκληματολογία λοιπόν, δεν ενδιαφέρεται για την «νομική κατασκευή», το «νομικό έγκλημα», αλλά για το «πραγματικό», δηλαδή το έγκλημα ως ένα «κοινωνικό φαινόμενο» (Αλεξιάδης, 2011,

σ.36). Η έννοια λοιπόν του εγκλήματος έχει προσεγγιστεί κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με την κάθε εγκληματολογική κατεύθυνση, καθώς η κάθε προσέγγιση αναζητά διαφορετικά αίτια και εστιάζει σε διαφορετικά πράγματα⁶ (Αλεξιάδης, 2011). Για να γίνει όμως σαφέστερη η έννοια του εγκλήματος, όπως προσεγγίζεται στην Εγκληματολογία, καθώς και να διακριθεί από άλλες παρόμοιες μορφές συμπεριφοράς, θα μπορούσαμε να πούμε γενικά ότι «το έγκλημα είναι η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που προσβάλλει εκείνες τις αξίες, τις οποίες η κοινωνία θεωρεί πολύ σημαντικές αλλά και απαραίτητες για την ύπαρξη της, γι' αυτό και επιβάλλει κυρώσεις» (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.41). Καθώς λοιπόν όπως προαναφέρθηκε η Εγκληματολογία ενδιαφέρεται να διερευνήσει την έννοια του εγκλήματος πέρα από τον νομικό ορισμό της (Αλεξιάδης, 2011. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984), στο σημείο αυτό εντοπίζεται η πρώτη περίπτωση, όπου θα μπορούσε η Κοινωνική Ανθρωπολογία να συνεισφέρει.

Έτσι λοιπόν, έχοντας περιγράψει εκτενώς την επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η Εγκληματολογία θα επωφελούνταν από την Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς σε όλους τους πολιτισμούς υπάρχουν απαγορευμένες συμπεριφορές, όπως και διαφοροποιήσεις στον χρόνο σχετικά με το ποιες πράξεις πρέπει να τιμωρούνται (Brisman, 2011, σ.56). Εδώ λοιπόν, η σημασία της ανθρωπολογικής συνεισφοράς έγκειται στην διαπίστωση πως οτιδήποτε συνιστά έγκλημα έχει έναν σχετικό χαρακτήρα πολιτισμικά και χρονικά (Brisman, 2011). Η Ανθρωπολογία λοιπόν, μελετώντας όλα τα στοιχεία του πολιτισμού, παρέχει επιπλέον τρόπους για την κατανόηση των διαδικασιών ορισμού, πρόληψης και ελέγχου του εγκλήματος, αλλά και του νοήματος που έχει για τα θύματα, τους δράστες και ολόκληρη την κοινωνία (Brisman, 2011, σ.56). Η ιδέα της πολιτισμικής σχετικότητας είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς, σύμφωνα πάντα με μία «διαπολιτισμική προσέγγιση» ότι συνιστά έγκλημα σε μία κοινωνία, δεν αποτελεί έγκλημα και σε μία άλλη, κάνοντας έτσι σαφές, ότι τα εγκλήματα, μέσα από μία δυτική οπτική μπορεί

⁶ Για παράδειγμα το έγκλημα προσεγγίζεται από την Ιταλική Θετική Σχολή με διαφορετικό τρόπο από την Ριζοσπαστική Εγκληματολογία (Αλεξιάδης, 2011). Έτσι λοιπόν το έγκλημα από την Κλασική Σχολή του Ποινικού Δικαίου θεωρείται ως μία βλάβη στην κοινωνία και ως πράξη απορρέει από την ελεύθερη επιλογή του ατόμου, ενώ η Ιταλική Θετική Σχολή το συνδέει με συγκεκριμένους παράγοντες και αίτια (Χαΐδου, 2018, σ.41,42, 45). Από την άλλη μεριά το έγκλημα σύμφωνα με την Κριτική Εγκληματολογία αποτελεί μία επινόηση των ισχυρών ομάδων που κατέχουν την εξουσία, για να ελέγχουν εκείνους που θεωρούν επικίνδυνους (Φαρσεδάκης, 2005, σ.117).

θεωρούνται παραβιάσεις του νόμου, αλλά οι παραβιάσεις του νόμου δεν είναι απαραίτητα εγκλήματα (Brisman, 2011, σ.62. Sausdal & Vigh, 2019, σ.7). Έτσι καθίσταται σαφές ότι το κάθε έγκλημα είναι αδύνατο να γίνει κατανοητό εκτός του γεωγραφικού, χρονικού και κοινωνικού πλαισίου εντός του οποίου υπάρχει (Brisman, 2011, σ.64). Μία πράξη επομένως, η οποία σε μία δυτική χώρα μπορεί να θεωρείται έγκλημα, υπάρχει η περίπτωση η ίδια πράξη να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι μιας άλλης κοινωνίας και να μη θεωρείται έγκλημα (Sausdal & Vigh, 2019, σ.7). Η Ανθρωπολογία είναι η επιστήμη που μπορεί να δώσει απαντήσεις σε σημαντικά ερωτήματα με την απάντηση των οποίων ασχολείται η Εγκληματολογία σχετικά με τις αιτίες που ορισμένες συμπεριφορές χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές ενώ κάποιες άλλες όχι, την ταξινόμηση των εγκλημάτων σε διάφορες κατηγορίες και άλλα ζητήματα όπως η σχέση πολιτισμικού υπόβαθρου και εγκλήματος (Brisman, 2011, σ. 64). Η «διαπολιτισμική προσέγγιση», αλλά και η ένταξη ευρύτερων ζητημάτων στην μελέτη όπως η πολιτική εξουσία και η οικονομία, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την μελέτη του εγκλήματος στην σημερινή εποχή που έχει αποκτήσει παγκόσμιες διαστάσεις, υπερβαίνοντας τα κρατικά σύνορα (Brisman, 2011. Sausdal & Vigh, 2019. Schneider & Schneider, 2008). Στην προκειμένη περίπτωση λοιπόν, οι σχετικές με το θέμα αυτό ανθρωπολογικές μελέτες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά το τοπικό με το διεθνές (Eriksen, 2007. Sausdal & Vigh, 2019). Έτσι μία Εγκληματολογία η οποία αποκτά με τον τρόπο αυτό ανθρωπολογικές διαστάσεις, διευρύνει τις γνώσεις μας, εξηγώντας τις αιτίες, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο, το έγκλημα και η εγκληματοποίηση επεκτείνεται από την τοπική διάσταση στην παγκόσμια, αποτυπώνοντας όλο το φάσμα των αποχρώσεων του φαινομένου (Sausdal & Vigh, 2019, σ.11). Ένα άλλο σημείο που εστιάζουν το ενδιαφέρον τους οι ανθρωπολόγοι που ασχολούνται με το έγκλημα είναι το ζήτημα της εξουσίας και της ισχύος, το οποίο προσέγγισαν μέσα από μία συγκριτική και ιστορική προοπτική, μελετώντας και εντοπίζοντας τους συσχετισμούς κράτους και παρανομίας που αλληλεπιδρούν και αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου (Schneider & Schneider, 2008, σ.352). Έτσι όπως γίνεται κατανοητό μπορεί να δοθεί απάντηση σχετικά με ζητήματα, όπως το οργανωμένο έγκλημα, το οικονομικό έγκλημα, το έγκλημα που εμπλέκεται το ίδιο το κράτος, η τρομοκρατία, η διαδικασία σχηματισμού εγκληματικών ομάδων, αλλά και η διάκριση της κάθε ομάδας από την άλλη, όπως η μαφία, οι νεανικές συμμορίες, οι οργανωμένες ομάδες ληστών, καθώς και η σύμπραξη νόμιμης και

παράνομης οικονομίας, και η σύνδεση όλων αυτών με τις πρακτικές που συνδέονται με τον τόπο και τον πολιτισμό τους (Schneider & Schneider, 2008).

Τα παραπάνω αποτελούν μερικά σύγχρονα παραδείγματα εγκληματικότητας, πάνω στα οποία υπάρχουν δυνατότητες συνομιλίας της επιστήμης της Εγκληματολογίας με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, από την οποία θα μπορούσε να επωφεληθεί η Εγκληματολογία (Brisman, 2011. Sausdal & Vigh, 2019. Schneider & Schneider, 2008). Καθώς λοιπόν, το έγκλημα και η εγκληματικότητα καλύπτουν ένα αρκετά ευρύ φάσμα και παρουσιάζουν πολλές μορφές και κατηγορίες (Φαρσεδάκης, 2005), για να γίνει κατανοητό το παράδειγμα της διεπιστημονικότητας, καθώς και το αποτέλεσμα του συνδυασμού της εγκληματολογικής με την ανθρωπολογική γνώση, θα χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα της αιμομιξίας που προαναφέρθηκε. Η επιστήμη της Εγκληματολογίας ασχολείται με την αιμομιξία ως «φυσικό έγκλημα», με το «πέραςμα στην πράξη», την παραβίαση του νόμου, τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο, την ένταξη του φαινομένου στο φάσμα της ενδοοικογενειακής βίας, και από την άλλη πλευρά η Κοινωνική Ανθρωπολογία ασχολείται με το «ταμπού της αιμομιξίας», την αποφυγή της συγκεκριμένης συμπεριφοράς, αλλά και τους συσχετισμούς με την κοινωνική οργάνωση, την συγγένεια, καθώς και με τις οικονομικές και πολιτισμικές παραμέτρους μέσα σε συγκεκριμένες κοινωνίες (Αρτινοπούλου, 2000, σ.30). Μία διεπιστημονική προσέγγιση η οποία βασίζεται στην σύνθεση (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Barak, 2013. Miller, 2009. Moore, 1993. Wellford, 2009), «δεν εξετάζει τις επιμέρους προσεγγίσεις εναλλακτικά, αλλά μέσα από το περιεχόμενο και τις διαπλοκές τους, διερευνώντας τα κοινωνιολογικά και πολιτισμικά ερείσματα της αιμομικτικής συμπεριφοράς ως ακραίας μορφής ενδοοικογενειακής βίας» (Αρτινοπούλου, 2000, σ.40). Με τον τρόπο αυτό λοιπόν, καθίσταται δυνατή η αναγνώριση της «κοινωνικής σημασίας της αιμομικτικής σχέσης», προσδιορίζοντας έτσι το πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνεται, αλλά και διατηρείται αυτή η σχέση (Αρτινοπούλου, 2000, σ.34).

Έχοντας κάνει λοιπόν, μια προσπάθεια σκιαγράφησης του δεύτερου στοιχείου του «εγκληματικού φαινομένου», καθώς και την παρουσίαση του συνδυασμού των γνώσεων της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, μέσα κυρίως από παραδείγματα, στο σημείο αυτό, η ανάλυση θα εστιάσει στον εγκληματία, ο οποίος θα μπορούσαμε να πούμε, σύμφωνα με τον ποινικό νόμο, ότι είναι ο παραβάτης των κανόνων (Φαρσεδάκης, 2005, σ.49). Το πρόσωπο του εγκληματία έχει μελετηθεί από

πάρα πολλές εγκληματολογικές κατευθύνσεις, όπου ορίζονται κάθε φορά και διαφορετικά κριτήρια και παράμετροι που καθορίζουν το ποιος είναι εγκληματίας (Αλεξιάδης, 2011. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 2005). Στην ανάλυση της εργασίας αυτής, για τον εγκληματία δεν θα ασχοληθούμε με τις αιτίες που οδηγούν στο έγκλημα, αλλά θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στα άτομα τα οποία θεωρούνται εγκληματίες και στα κριτήρια, βάσει των οποίων αποδίδεται αυτός ο χαρακτηρισμός (Αλεξιάδης, 2011. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 2005. Χάιδου, 2018. Adler, 1998). Στην ανάλυση του εγκληματία, που πραγματεύεται το συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα χρησιμοποιήσουμε εκείνες τις εγκληματολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα σημείο στο οποίο θα μπορούσαν να συναντηθούν οι δύο επιστήμες και να συνομιλήσουν, με την Κοινωνική Ανθρωπολογία να προσφέρει τις δικές της προσεγγίσεις στην Εγκληματολογία. Ξεκινώντας λοιπόν από την περίοδο που το ενδιαφέρον εστιάζονταν στα σωματικά χαρακτηριστικά των εγκληματιών, από την Φυσιογνωμική του Lavater, την Φρενολογία του Gall, τον «Εγκληματιομορφισμό» και τις μετρήσεις κρανίων από τον Lombroso, προκύπτει ότι η μελέτη των «φυσικών και βιολογικών χαρακτηριστικών» του ανθρωπίνου σώματος μπορούσε να αποκαλύψει στοιχεία που συνδέονται με τον «ψυχικό κόσμο» του εγκληματία (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.68-70. Πανούσης, 1988, σ.29,35,134. Φαρσεδάκης, 2005, σ.81). Ειδικότερα δε η Ιταλική Θετική Σχολή, εστιάζει στον άνθρωπο και όχι στις πράξεις του, για να εξάγει συμπεράσματα, τα οποία θα είναι αποτέλεσμα μιας «αντικειμενικής, εμπειρικής και πειραματικής έρευνας» (Χάιδου, 2018, σ.45). Έτσι λοιπόν ο «ατομικός παράγοντας» τοποθετείται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και η ανάλυση εστιάζει στην ανάλυση των «αιτίων της εγκληματικής συμπεριφοράς» και στην μελέτη όλων των «χαρακτηριστικών των εγκληματιών» (Χάιδου, 2020, σ.1-5). Με βάση επομένως όλες αυτές τις προσεγγίσεις και ιδιαίτερα αυτή του θετικισμού, προκύπτει ότι οι εγκληματίες έχουν «διαφορετική προσωπικότητα» από αυτούς που δεν είναι εγκληματίες (Χάιδου, 2018, σ.70). Η διαπίστωση αυτή είναι πολύ σημαντική ιδιαίτερα σε ότι αφορά την Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς το ζήτημα της «ετερότητας», του διαφορετικού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα με τα οποία καταπιάνεται η επιστήμη της Ανθρωπολογίας, καθώς ο ίδιος ο επιστημονικός κλάδος στα αρχικά στάδια διαμόρφωσης του, συγκροτήθηκε και δομήθηκε στην «διάκριση εαυτού και άλλου» και συγκεκριμένα την «μελέτη του μη δυτικού άλλου από τον δυτικό εαυτό», γι' αυτό και ο άλλος «αναζητείται έξω και μακριά από τον εαυτό» (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.373. Τουνταςάκη, 2011, σ.21,22). Οι ιστορικές εξελίξεις στον κλάδο της

Ανθρωπολογίας, από την περίοδο που η μελέτη προσανατολίζονταν στις «μη δυτικές», «εξωτικές», «απομακρυσμένες» και θεωρούμενες ως «πρωτόγονες» κοινωνίες, μέχρι και τα πιο σύγχρονα παραδείγματα της Πολιτισμικής Κριτικής, της «ανθρωπολογίας οίκου» και των νέων μορφών εθνογραφίας, μας δείχνουν πως η «διάκριση ανάμεσα στον εαυτό και τον άλλο» προσλαμβάνει νέες διαστάσεις και τοποθετείται στο επίκεντρο του προβληματισμού, καθώς τίθενται ζητήματα σχετικά με το τρόπο κατασκευής του «άλλου», ο οποίος παράλληλα είναι και «μέρος του εαυτού», με τα όρια τους πλέον να μην είναι τόσο σαφή και ευδιάκριτα (Αθανασίου, 2020, σ.211. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.368. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ.11-27. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.34. Κούπερ, 1989. Τουνταςάκη, 2011, σ.21,22 Eriksen, 2007, σ.65. Marcus, 2016). Αυτή η συνεισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας σχετικά με τα ζητήματα της ετερότητας αποκτά μεγάλη σημασία, ιδιαίτερα να ληφθεί υπόψη η προσέγγιση της εγκληματολογίας του Νότου, σχετικά με την ταύτιση της ιδέας του «διαφορετικού ιθαγενή» με τον εγκληματία, που είναι κατώτερος βιολογικά και φυλετικά (Βιδάλη, 2022, σ.268).

Η συνομιλία όμως της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας μπορεί να αναπτυχθεί και σε περισσότερο κριτικά ζητήματα που αφορούν το εγκληματία. Έτσι λοιπόν, ξεκινώντας από το ρεύμα της Κριτικής Εγκληματολογίας, το έγκλημα προσλαμβάνεται ως μία «επινόηση των ισχυρών ομάδων» που έχουν την εξουσία για να ελέγχουν τις κατώτερες κοινωνικά και οικονομικά ομάδες (Φαρσεδάκης, 2005, σ.117). Η Κριτική Εγκληματολογία, αναφορικά με την προσέγγιση του εγκληματία που μας αφορά εδώ, δεν ασχολείται μεμονωμένα με άτομα και ομάδες που παραβαίνουν τον νόμο, προσεγγίζοντας τους εξωτικά, ούτε εξετάζει τον εγκληματία ως άτομο (Λάζος, 2007). Αυτή η προσέγγιση έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς το αντικείμενο πάνω στο οποίο γίνεται η έρευνα τοποθετείται μέσα στο πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνονται οι σχέσεις εξουσίας που επιδρούν σε αυτό (Βιδάλη, 2018, σ.381). Η διαπίστωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς μία Εγκληματολογία, η οποία έχει εμπλουτιστεί με ανθρωπολογικά στοιχεία, μπορεί να δώσει απαντήσεις σε διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με τον τρόπο που η κρατική εξουσία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η κοινωνία γενικότερα που αποτελείται από τους πολίτες, ορίζουν συγκεκριμένες ομάδες και τις δράσεις τους ως εγκληματικές (Schneider & Schneider, 2008, σ.351). Επίσης οι διαπιστώσεις που έγιναν για την έννοια του εγκλήματος ισχύουν και για τον εγκληματία, καθώς η ιδέα του πολιτισμικά συγκεκριμένου που

προαναφέρθηκε, μετατοπίζεται και στην μελέτη του εγκληματία, όπου η διάκριση ανάμεσα στον νομοταγή πολίτη και τον εγκληματία, που στην Δύση έχει παγιωθεί σε τέτοιο βαθμό που θεωρείται δεδομένη, σε πολλές κοινωνίες που μελετούν οι ανθρωπολόγοι, δεν υπάρχει και αν υπάρχει, εμφανίζεται σε διαφορετική μορφή, ενώ λαμβάνεται υπόψη και το πολιτισμικό υπόβαθρο του δράστη (Brisman, 2011, σ.62). Η Κριτική Εγκληματολογία επομένως, ως μία «εγκληματολογία από τα κάτω» , ασχολείται με όλους αυτούς που βρίσκονται κάτω από διάφορες σχέσεις ισχύος , εστιάζοντας στο συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων (Λάζος, 2007, σ.118). Το ενδιαφέρον επομένως για τον τρόπο που άτομα και ομάδες χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές, όπως και η ενασχόληση με τα άτομα που υφίστανται τον στιγματισμό και είναι κατώτεροι (Schneider & Schneider, 2008), αποτελεί ένα σημείο στο οποίο η Εγκληματολογία και η Κοινωνική Ανθρωπολογία μπορούν να αναπτύξουν έναν αρκετά γόνιμο και εποικοδομητικό διεπιστημονικό διάλογο. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη πως η Κριτική Εγκληματολογία ασχολείται με την μελέτη του κράτους και των μηχανισμών του (Χαίδου, 2018, σ.51), τις διαδικασίες χαρακτηρισμού των πράξεων ως εγκληματικές και λειτουργίας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Βιδάλη, 2018, σ.381), ασχολείται και με όλους αυτούς που βρίσκονται στην «κάτω πλευρά των σχέσεων εξουσίας» (Λάζος, 2007, σ.118). Στο σημείο αυτό λοιπόν η Κοινωνική Ανθρωπολογία, προσπαθώντας να οριοθετήσει εκ νέου το ζήτημα της ετερότητας και της «διάκρισης του εαυτού από τον άλλο», ασχολείται με την μελέτη όσων θεωρούνταν «καταφρονημένοι» και «υπεξούσιοι» (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48). Η μελέτη των πληθυσμών αυτών από τους ανθρωπολόγους, που ουσιαστικά ήταν ασθενέστεροι οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά, έγινε με σκοπό την υποστήριξη τους και την δυνατότητα να αποκτήσουν φωνή και να ακουστούν (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.32,33). Επίσης λαμβάνοντας πάντα υπόψη την προσέγγιση της Κριτικής Εγκληματολογίας αναφορικά με τον εγκληματία, μία ακόμα πιθανή συνεισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό επίπεδο θα μπορούσε να είναι η δυνατότητα της να παράγει μία διαφορετική θεωρία, η οποία παράγεται κατά την διάρκεια της αλληλεπίδρασης με τα υποκείμενα της έρευνας (Αθανασίου, 2020, σ.215).

Η Ανθρωπολογία στην σημερινή της μορφή που είναι περισσότερο «πολυφωνική», «πολυθεματική», «συμπεριληπτική» και «πολυκεντρική», έχει διευρύνει τα ενδιαφέροντα της μελετώντας διαδικασίες με παγκόσμιο χαρακτήρα, προσεγγίζοντας

με κριτικό τρόπο τις συγκεκριμένες τοπικές συνθήκες, όπου πέρα από τον τόπο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και στην θέση που έχει και από την μιλάει ο ερευνητής (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.50,51. Αθανασίου, 2020). Έτσι λοιπόν η σημερινή Ανθρωπολογία, ξεκινάει από το συγκεκριμένο για να καταλήξει σε ευρύτερα ζητήματα, βλέπει όλα τα πράγματα που θεωρούνται καθημερινά με συγκριτικό τρόπο, εστιάζοντας σε ζητήματα εξουσίας και εντοπίζει όλες τις θέσεις ανάμεσα σε αυτόν που παρατηρεί και σε αυτόν που παρατηρείται (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.49-51). Το ίδιο ισχύει και με τα ενδιαφέροντα και αντικείμενα μελέτης της Ανθρωπολογίας, που υπερβαίνουν τις τοπικές κοινωνίες που μελετούν, όπως οι σύγχρονοι κρατικοί θεσμοί, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι διεθνείς οργανισμοί (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.24). Τα θέματα αυτά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας που μόλις παρουσιάσαμε, έχουν ιδιαίτερη σημασία για την μελέτη του εγκληματία στην Εγκληματολογία, καθώς μία εγκληματολογία με ανθρωπολογικές διαστάσεις, συμπεριλαμβάνει την κοινωνική και την πολιτική διάσταση, ενσωματώνοντας έτσι στην ανάλυση τις διαδικασίες των κοινωνικών σχηματισμών και του περιβάλλοντος, όπως και άλλα ευρύτερα ζητήματα σχετικά με το πολιτικό και οικονομικό σύστημα και την εξουσία (Brisman, 2011. Sausdal & Vigh, 2019. Schneider & Schneider, 2008). Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα μιας τέτοιας προσέγγισης αναφορικά με την μελέτη του εγκληματία εδώ είναι η μελέτη του Bourgois για την διακίνηση ναρκωτικών και τις δραστηριότητες του δρόμου στην Αμερική, όπου μέσα από την ένταξη του προβλήματος μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και συγκεκριμένα στις αλλαγές στο οικονομικό σύστημα της Αμερικής, διαπιστώθηκε ότι οι άνθρωποι που συμμετείχαν στις εγκληματικές αυτές υποκοουλτούρες ήταν στην πραγματικότητα όσοι είχαν αποκλειστεί από το οικονομικό σύστημα (Sausdal & Vigh, 2019, σ.40). Καθώς λοιπόν παρουσιάσαμε την διεπιστημονική συνομιλία και την σύνθεση της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο έγκλημα και στον εγκληματία, κρίνεται απαραίτητο να περάσουμε στο τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή την κύρωση, την ποινή (Ζαραφωνίτου, 2022 β.Φαρσεδάκης, 2005. Adler, 1998).

Η κύρωση

Η κύρωση αποτελεί το τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου και συνδέεται όπως γίνεται κατανοητό με το δεύτερο, καθώς αποτελεί συνέπεια του, δηλώνοντας έτσι ότι η παράβαση του κανόνα δεν γίνεται αποδεκτή, αλλά και με το πρώτο, καθώς πρόκειται για ένα κακό που απειλείται από τον νόμο και επιβάλλεται από το δικαστήριο

στον παραβάτη, εκδηλώνοντας την αποδοκιμασία της έννομης τάξης (Ζαραφωνίτου, 2022 β, σ.1.Φαρσεδάκης, 2005, σ.58,59. Adler, 1998). Η σύνδεση με το δεύτερο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου που περιγράψαμε, ενισχύεται επίσης και από το γεγονός ότι θα πρέπει να υπάρχει «αντιστοιχία ανάμεσα στην κύρωση και στην παραβίαση του κανόνα» (Λαμπροπούλου, 1994, σ.65). Το ζήτημα των κυρώσεων και των ποινών ανάγεται σε μεγάλο βάθος χρόνου και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό με τα πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της εποχής και της κοινωνίας, όπου εμφανίζεται και μπορεί να συνδέεται με πάρα πολλούς σκοπούς από τον θάνατο μέχρι και την κοινωνική επανένταξη του δράστη (Χαΐδου, 2018, σ.15-16). Η έννοια λοιπόν του εγκλήματος και της τιμωρίας, σε υποτυπώδη μορφή, φαίνεται να έκαναν την εμφάνιση τους στις απλές και πρωτόγονες κοινωνίες, όπου ο βασικός σκοπός τους ήταν ο εξευμενισμός των φυσικών δυνάμεων και η προστασία του κοινωνικού συνόλου που διαχωρίζονταν με τον τρόπο αυτόν από τον παραβάτη (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.52). Στις κοινωνίες αυτές λοιπόν σκοπός της ποινής ήταν η «κάθαρση» σε περίπτωση που ο δράστης προσέβαλλε τις υπερφυσικές δυνάμεις, αλλά υπήρχαν επίσης περιπτώσεις που η κύρωση έπαιρνε την μορφή «ιδιωτικής διαφοράς» σε περίπτωση που η βλάβη αφορούσε τα μέλη μιας άλλης οικογένειας (Χαΐδου, 2018, σ.16).

Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν αυτήν την μαγική και θρησκευτική διάσταση, θα μπορούσε να διαπιστωθεί το πρώτο σημείο στο οποίο θα μπορούσε να αναπτυχθεί μία συζήτηση ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Ανθρωπολογία, καθώς και της συνεισφοράς της τελευταίας στην πρώτη. Η μαγεία λοιπόν αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα πεδία έρευνας και μελέτης με τα οποία ασχολήθηκε η Κοινωνική Ανθρωπολογία⁷ (Κούπερ, 1989, σ.71. Παγκάκης, 2001, σ.143-151 . Eriksen, 2007,

⁷ Πιο συγκεκριμένα η μαγεία, η θρησκεία και η επιστήμη (που είναι και ο τίτλος ενός έργου του B. Malinowski το 1925), απασχόλησε ιδιαίτερα τον κλάδο της Ανθρωπολογίας και συγκεκριμένα η διαφοροποίηση και επικάλυψη τους (Tambiah, 2014, σ. 14). Στην εργασία αυτή όμως η μαγεία προσεγγίζεται με την λογική που σχετίζεται με τον «Πραγματισμό» του W.James που μεταξύ άλλων υποστήριζε ότι παρόλο που η αυστηρή λογική δεν καταλήγει σε μεταφυσικά συμπεράσματα, συμβαίνει όμως τα μεταφυσικά συμπεράσματα να έχουν μία ψυχολογική βάση στην λογική, με την έννοια ότι όπου δεν μπορεί να υπάρξει απόδειξη, κυριαρχούν πολλές φορές αντιλήψεις που δεν προέρχονται από την λογική (Leach, 1957, σ.123). Για τον Malinowski λοιπόν που μεταξύ άλλων ασχολήθηκε και με τη μαγεία, σύμφωνα με την «Λειτουργιστική του προσέγγιση», κάθε κοινωνικό φαινόμενο έχει έναν σκοπό που επιθυμεί να ικανοποιήσει (Leach, 1957, σ.123,124. Κούπερ, 1989, σ.44,45,64,69,70,72). Η διαφορά ανάμεσα σε αυτό που αποδεικνύεται εμπειρικά και στην μεταφυσικό, έγκειται στο ότι το πρώτο βασίζεται στην λογική απόδειξη, ενώ το δεύτερο στην ψυχολογική ανάγκη

σ.38. Evans- Prichard, 1935. Hendry, 2011, σ.261-269. Tambiah, 2014, σ.14). Κλασική περίπτωση είναι η μελέτη του ανθρωπολόγου Evans-Prichard στην φυλετική κοινωνία των Azande στην Αφρική (Evans- Prichard, 1935). Η μαγεία στην μικρή αυτή κοινωνία αποτελεί σύμφωνα με τον Evans-Prichard, ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του πολιτισμού τους επιτελώντας πολλές βασικές κοινωνικές λειτουργίες (Evans- Prichard, 1935, σ.417). Στις κοινωνίες αυτές λοιπόν ένας θάνατος, μία ασθένεια, και γενικά οτιδήποτε αρνητικό συμβεί σε ένα άτομο ή σε μία οικογένεια, αποδίδεται πολλές φορές στην μαγεία, όπου συνήθως ύποπτα είναι εκείνα τα άτομα, τα οποία έχουν εκδηλώσει η διατηρούν μία εχθρική στάση και διάθεση απέναντι στα άλλα άτομα (Evans-Prichard, 1935, σ.418- 419, 419-422). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει επίσης ότι όταν το ύποπτο άτομο που κατηγορείται για μαγεία, δείξει αλλαγή στάσης, τότε το πρόβλημα λύνεται (Evans- Prichard, 1935, σ.420). Από αυτά λοιπόν γίνεται κατανοητό ότι, η μαγεία στις φυλετικές κοινωνίες συνδέονταν με τις κοινωνικές δομές και αποτελούσε ένα είδος κοινωνικού ελέγχου, αφού συγκρατούσε τους ανθρώπους από το να αποκλίνουν από τις κοινωνικές νόρμες (Παγκάκης, 2001, σ.145). Η θεματική της μαγείας λοιπόν θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημείο συνάντησης των δύο επιστημών, αναφορικά με το τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, καθώς υπάρχει ένας παραλληλισμός ανάμεσα στην ποινική ευθύνη που εξετάζεται από τους εγκληματολόγους και στην προσπάθεια διαχωρισμού της επιτηδευμένης από την μη επιτηδευμένη μαγεία που μελέτησε ο E. Evans-Prichard (Schneider & Schneider, 2008, σ.354). Τα πράγματα ωστόσο αποκτούν μεγαλύτερη συνθετότητα και πολυπλοκότητα όταν τα φαινόμενα τα οποία εξετάζονται αρχίζουν να έχουν ορατές και πραγματικές συνέπειες⁸ (Παγκάκης, 2001. Leach, 1957. Petrus, 2008, σ.143- 147. Hendry, 2011,

(Leach, 1957, σ.123).Η αναφορά λοιπόν στην μαγεία στην εργασία αυτή δεν στοχεύει να αναδείξει όμως την σχέση μαγείας και επιστήμης, όπως διαμορφώθηκε μέσα στους αιώνες (Tambiah, 2014), ούτε να απαντήσει σε ερωτήματα σχετικά με την ύπαρξη της μαγείας και των δυνάμεων που την συγκροτούν (Leach, 1957. Πανούσης, 1988), αλλά να αναδείξει τον σημαντικό ρόλο της, μέσω της οποίας ουσιαστικά ο άνθρωπος προσπαθεί να καλύψει τα κενά που βρίσκει στην επιστήμη και να επιβάλλει τις επιθυμίες του πάνω στην φύση και στους ανθρώπους (Πανούσης, 1988, σ.63).

⁸ Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τους τρόπους με τους οποίους επιβεβαιώνονταν η μαγεία, όπως το να δοκιμάσει να πει ο ύποπτος ένα δηλητήριο, αλλά και οι τρόποι κάθαρσης της κοινωνίας από την μαγεία μέσα από την θανάτωση και την πυρά (Παγκάκης, 2001, σ.144,145). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν επίσης στο σημείο αυτό διάφορες ιστορίες τοπικών κοινωνιών, όπου έπειτα από παραβίαση των κοινωνικών νορμών συνέβαιναν διάφορα περιστατικά, τα οποία συνδέονταν με μία ανώτερη τιμωρία (Hendry, 2011, σ. 294-295).

σ.294-295. Lindgren, 2005, σ.8-9). Σε πολλές Αφρικανικές κοινωνίες λοιπόν υπάρχει μία διάσταση απόψεων ανάμεσα στους κατοίκους των μικρών αγροτικών κοινοτήτων και στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (Petrus, 2008, σ. 144). Δεν αποκλείεται λοιπόν το ενδεχόμενο να θανατωθεί ένας μάγος στην κοινότητα, μέσα μάλιστα από μία συμβολική τελετουργία κάθαρσης και να θεωρείται από την κοινότητα ως ηρωική η πράξη αυτή, ενώ από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος να προσλαμβάνεται ως ανθρωποκτονία (Petrus, 2008, σ.144). Οι αντιθέσεις αυτές δεν έχουν μόνο σαν αποτέλεσμα την αδυναμία της αστυνομίας να βοηθήσει στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες αυτές, αλλά και οι ίδιοι οι κάτοικοι των κοινοτήτων να βλέπουν με επιφύλαξη τους αστυνομικούς, πιστεύοντας ότι συνεργάζονται και συγκαλύπτουν τους μάγους, καθώς οι τελευταίοι προσφεύγουν σε αυτήν για να μην θανατωθούν από τα μέλη της κοινότητας (Petrus, 2008, σ. 144). Έτσι λοιπόν γίνεται κατανοητό ότι σε περιπτώσεις όπως αυτές που μόλις παρουσιάσαμε, είναι απαραίτητη η ιστορική και συγκριτική ανάλυση που κάνουν οι ανθρωπολόγοι, όπως και η «διαπολιτισμική σύγκριση» (Brisman, 2011.Sausdal & Vigh, 2019. Schneider & Schneider, 2008).

Ένα ακόμα σημείο το οποίο θα μπορούσε να διαφωτίσει η Κοινωνική Ανθρωπολογία, δεδομένου ότι κατά την συγκρότηση της ως επιστήμη ασχολήθηκε με την μελέτη των μη δυτικών πρωτόγονων κοινωνιών (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Κούπερ, 1989. Τουντασάκη, 2011. Eriksen, 2007. Evans-Prichard, 1998. Colley, 2005) είναι το ζήτημα που αφορά την χρονική σχέση που υπάρχει ανάμεσα της έννοιας του εγκλήματος και της κοινωνικής αντίδρασης σε αυτό, αν δηλαδή η τιμωρία γεννιέται με την συγκρότηση της κοινωνικής ομάδας ή αν αυτά τα δύο δεν γεννιούνται μαζί (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.54). Αναφορικά δε με την κοινωνική αντίδραση, η Ανθρωπολογία μπορεί να δώσει απαντήσεις για ζητήματα που αφορούν ιδιωτικού χαρακτήρα αντιδράσεις όπως η οικογενειακή τιμωρία, η βεντέτα και η τιμώρηση από τα μέλη της οικογένειας (Φαρσεδάκης, 2005, σ.59). Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ είναι η περίπτωση των Σαρακατσάνων στην Ελλάδα, τους οποίους μελέτησε εθνογραφικά ο Campell. Οι Σαρακατσάνοι των οποίων ολόκληρη η ζωή βασίζονταν στους αξιακούς κώδικες της «τιμής» και της «ντροπής», αντιμετώπιζαν τα προβλήματα που προέκυπταν μέσω της ιδιωτικής επίλυσης των διαφορών, ανάμεσα δηλαδή στις οικογένειες, χωρίς να απευθύνονται στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, το οποίο θεωρούσαν απρόσωπο και διεφθαρμένο

(Campell, 1974, σ.309). Η προσφυγή λοιπόν στο δικαστήριο, όπως γίνεται κατανοητό θα ερμηνεύονταν ως αδυναμία και δειλία (Campell, 1974, σ.309). Από την άλλη, τα ιδανικά χαρακτηριστικά που έπρεπε να έχουν οι Σαρακατσάνοι άνδρες, τα οποία υπαγορεύονταν από τους αξιακούς κώδικες, τους οδηγούσαν πολλές φορές σε βίαιη συμπεριφορά εναντίον άλλων ανδρών, καθώς η οποιαδήποτε προσβολή θεωρούνταν επίθεση στο γόητρο και την υπόληψη τους, γι' αυτό και έπρεπε να την ανταποδώσουν (Campell, 1974, σ.307-310). Εκτός όμως από την προσωπική υπόληψη, μπορούσε επίσης να κλονιστεί και η τιμή της ίδιας της οικογένειας, γι' αυτό και η αποτυχία ανταπόδοσης από την μεριά της οικογένειας που δέχθηκε την επίθεση, κατέστρεφε την υπόληψη αυτής της οικογένειας (Campell, 1974, σ.273). Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως οι νεαροί Σαρακατσάνοι δέχονταν πιέσεις τόσο από την οικογένεια τους, όσο και από την κοινότητα, προκειμένου να διαφυλάξουν την υπόληψη τους και έπρεπε να είναι προετοιμασμένοι ακόμα και να χάσουν την ζωή τους για να προστατεύσουν την τιμή της οικογένειας τους και να μην γελοιοποιηθούν στην κοινότητα (Campell, 1974, σ.279,308-313).

Τα παραπάνω παραδείγματα αποτελούν μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις πάνω στις οποίες θα μπορούσαν να συναντηθούν οι δύο επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και να συνομιλήσουν με σκοπό την διαφώτιση ζητημάτων που αφορούν την κοινωνική αντίδραση και την κύρωση σε πρωτόγονες κοινωνίες, αλλά και στις περιπτώσεις εκείνες που εφαρμόζεται η ιδιωτική τιμώρηση (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.55). Όμως όπως είναι γνωστό η ιδιωτική τιμωρία κατά του εγκλήματος, αντικαταστάθηκε από την δημόσια, βέβαια με οπισθοδρομήσεις και διαφορές ανάλογα με τα κοινωνικοπολιτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κάθε κοινωνίας, με απώτερο σκοπό την δημόσια τιμωρία (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.56). Τον 19^ο αιώνα επομένως αρχίζει να καθιερώνεται στερητική της ελευθερίας ποινή στις περισσότερες χώρες ως κύρια δημόσια ποινή (Κουράκης, 2018 β, σ.913). Έτσι λοιπόν στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο M.Foucault κάνει λόγο για «μια μετάβαση σε μία ποινικότητα της κράτησης», εννοώντας ουσιαστικά την φυλακή, όπου η στέρηση της ελευθερίας και η κράτηση αποτελούν την ποινή που υπάρχει πλέον στις «πολιτισμένες κοινωνίες», όπως αναφέρει ο ίδιος (Foucault, 2011, σ.261,262). Στο υποκεφάλαιο αυτό όμως που επικεντρώνεται στην δυνατότητα της επιστήμης της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας να εισφέρει στην Εγκληματολογία δεν θα εστιάσουμε στο ζήτημα των

φυλακών. Γι' αυτό λοιπόν σε αυτό το σημείο, θα ασχοληθούμε με την έννοια της «Αποκαταστατικής» ή «Επανορθωτικής Δικαιοσύνης», ένα θέμα το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο συνάντησης των δύο επιστημών και συνδέεται με το τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, καθώς αποτελεί μία «νέα μορφή οργάνωσης του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης» (Αλεξιάδης, 2011, σ.24. Αρτινοπούλου, 2010. Φαρσεδάκης, 2005. Rossner, 2017. Johnstone, 2011). Οι ρίζες της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, εντοπίζονται, όπως θα δούμε παρακάτω στους αυτόχθονες γηγενείς λαούς της Αμερικής και αλλού (Γαβριήλ, 2023, σ.501), με άλλα λόγια στις απομακρυσμένες και απλές κοινωνίες που μελετούσαν οι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, αλλά και σε άλλες ανατολικές κοινωνίες όπως η Ιαπωνία (Johnstone, 2011, σ.30. Τουντασάκη, 2011, σ.21). Η διαπίστωση ότι πολλά άτομα από τις κοινότητες αυτές κατέληγαν στην φυλακή, σε συνδυασμό με την προσπάθεια των κοινοτήτων αυτών να επαναφέρουν τις πρακτικές τους για την διαχείριση των συγκρούσεων, οδήγησε στην διαχείριση των συγκρούσεων με έναν διαφορετικό τρόπο με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση των δραστών στην κοινότητα, με αποτέλεσμα αυτό το παράδειγμα επίλυσης των συγκρούσεων να επεκταθεί στον Δυτικό κόσμο (Αρτινοπούλου, 2010. Johnstone, 2011). Η γνώση, η οποία παρέχεται από την επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, καθώς η συγκεκριμένη επιστήμη έχει ασχοληθεί εκτενώς με την μελέτη των απομακρυσμένων και πρωτόγονων κοινωνιών (Τουντασάκη, 2011, σ.21), μπορεί να αναδειχθεί αρκετά χρήσιμη για την Εγκληματολογία σχετικά με τις πρακτικές αυτές των ιθαγενών, που απασχολούν όπως είδαμε την επιστήμη της Εγκληματολογίας (Αρτινοπούλου, 2010. Johnstone, 2011). Το παράδειγμα της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, θα μπορούσε να ενταχθεί στους προβληματισμούς που συνδέονται με το τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, την κύρωση, καθώς στοχεύει στην αποκατάσταση των σχέσεων και των ανθρώπων που εμπλέκονται ο καθένας με τον τρόπο του σε μία παράβαση, προκειμένου να βρεθεί μία λύση σχετικά με τον τρόπο που θα αντιμετωπιστούν οι συνέπειες αυτής της παράβασης και να αποκατασταθεί η βλάβη που δημιουργήθηκε (Rossner, 2017, σ.970. Φαρσεδάκης, 2005). Είναι επίσης σημαντικό να διευκρινιστεί πως μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, καθώς αποτελεί έναν σύγχρονο δικαίκο μηχανισμό για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, των διαφωνιών και της οριοθετημένης κοινωνικής σύγκρουσης (Rossner, 2017, σ.971). Στα πλαίσια λοιπόν των επανορθωτικών πρακτικών, στο πλαίσιο των οποίων υπάγεται και η επανορθωτική δικαιοσύνη περιλαμβάνονται πρακτικές όπως «οικογενειακές ή κοινοτικές συνεδρίες»,

«διαμεσολάβηση θύματος και δράστη», «ειρηνευτικοί κύκλοι», κύκλοι καθορισμού ποινής», «κοινοτικά συμβούλια» και «κοινωνική εργασία» (Γαβριήλ, 2023, σ.503). Ένα αρκετά σημαντικό στοιχείο αναφορικά με την μελέτη του τρίτου στοιχείου του εγκληματικού φαινομένου (Φαρσεδάκης, 2005) είναι οι απόψεις για τον τιμωρητικό χαρακτήρα της «Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης», καθώς υποστηρίζεται ότι η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη» είναι το αντίθετο της τιμωρητικής/ ανταποδοτικής δικαιοσύνης και θα μπορούσε να την αντικαταστήσει (Rossner, 2017, σ.982). Ενδιαφέρον έχει επίσης η άποψη σχετικά με την ένταξη των πρακτικών της στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης και εκείνη επίσης που υποστηρίζει ότι η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη» θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μία εναλλακτική μορφή τιμωρίας, ενώ υπάρχει και η διαμάχη σχετικά με το αν η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη» πρέπει να αποτελεί εκτροπή ή συμπλήρωμα της ποινικής δίωξης και στη θέση στην οποία θα πρέπει να βρίσκεται στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης (Rossner, 2017, σ.982). Η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη», οι πρακτικές και οι αξίες στις οποίες βασίζεται αποτελεί ένα θέμα το οποίο χρειάζεται περισσότερη ανάλυση προκειμένου να αποτυπωθεί καλύτερα η συνομιλία των δύο επιστημών και να φανούν εκείνα τα σημεία στα οποία μπορεί να συνδράμει η Κοινωνική Ανθρωπολογία την Εγκληματολογία, γι' αυτό και κρίνεται απαραίτητο να αναλυθεί σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο.

1.5 Ενδεικτικά διεπιστημονικής συνομιλίας Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο θεωρητικό επίπεδο

Έχοντας αναλύσει επομένως σε αδρές γραμμές την συνομιλία της Εγκληματολογίας με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς και τα των σημεία εκείνα στα οποία θα μπορούσε η Κοινωνική Ανθρωπολογία να συνδράμει την Εγκληματολογία στην μελέτη του αντικειμένου της, προχωρήσαμε με βάση τον το ορισμό της Εγκληματολογίας, ως «η επιστημονική μελέτη του εγκληματικού φαινομένου», στον διαχωρισμό του αντικείμενου της (του εγκληματικού φαινομένου) στα τρία βασικά στοιχεία του (Ζαραφονίτου, 2011, σ.100. Ζαραφονίτου, 2022 β, σ.1. Σπινέλλη, 2014, σ.5. Φαρσεδάκης, 2005, σ.14,75. Adler, 1998, σ.1), προκειμένου να δούμε πως σε κάθε ένα από αυτά μπορεί να φανεί χρήσιμη η δεύτερη επιστήμη που εξετάζουμε. Στο υποκεφάλαιο αυτό, θα παρουσιαστούν μερικά παραδείγματα διεπιστημονικής συνομιλίας ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Έτσι λοιπόν με αφορμή την παρουσίαση του παραδείγματος της Αποκαταστατικής

Δικαιοσύνης στην παράγραφο που αφορούσε το τρίτο στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή την κύρωση (Φαρσεδάκης, 2005), θεωρήθηκε καλύτερο, η πλήρης παρουσίαση της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και των σημείων εκείνων στα οποία υπάρχουν συνδέσεις ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία να γίνει σε ξεχωριστό κεφάλαιο, προκειμένου να αναλυθεί σε μεγαλύτερη έκταση. Στα άλλα δύο παραδείγματα που ακολουθούν, παρουσιάζεται μία εγκληματολογική κατεύθυνση η οποία θα μπορούσε να αποτελεί σημείο συνάντησης με την Ανθρωπολογία, η Εγκληματολογία του Νότου και στο τέλος ακολουθεί η παρουσίαση της Φεμινιστικής Εγκληματολογίας, καθώς το ζήτημα του φύλου, αποτελεί όπως θα δούμε παρακάτω κοινό σημείο προβληματισμού και για τις δύο επιστήμες (Βιδάλη, 2022. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2017).

1.5.α Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη

Καθώς λοιπόν η επιστήμη της Ανθρωπολογίας, σε γενικές γραμμές μελετάει τις πλευρές της ανθρώπινης ζωής που συνδέονται με την κοινωνία και τον πολιτισμό, δεν θα μπορούσε να αφήνει εκτός του πεδίου μελέτης και ανάλυσης της, τις περιπτώσεις εκείνες που σχετίζονται με ζητήματα τάξης, διένεξης, αλλά και συγκρούσεων εντός της κοινωνίας (Hendry, 2011, σ.32, 287-309) . Στο σημείο αυτό λοιπόν, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έννοια του Radcliffe Brown, για τις «διάχυτες κυρώσεις», των οποίων βασικό χαρακτηριστικό είναι η διαπροσωπική επαφή (Hendry, 2011, σ. 292). Όπως φαίνεται λοιπόν οι κοινωνίες μικρής κλίμακας, διέθεταν, σύμφωνα με τον Roberts ένα σύνθετο φάσμα κυρώσεων, αλλά και τρόπους ώστε να εκτονώνονται τα αντιμαχόμενα μέρη μέσα από μία ελεγχόμενη άσκηση διαπροσωπικής βίας, τελετουργικών πρακτικών, φτάνοντας μέχρι και στον θεσμό της διαιτησίας και της διαπραγμάτευσης (Hendry, 2011, σ. 291-309). Μολονότι διαφορετικές και ανοίκειες αυτές οι μορφές αντιδράσεων στις σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες (Hendry, 2011, σ.300), θα μπορούσε να υποστηριχτεί, λαμβάνοντας υπόψη τον συγκριτικό χαρακτήρα της επιστήμης της Ανθρωπολογίας και την άποψη ότι όλες οι κοινωνίες στο βάθος τους έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά και στοιχεία (Eriksen, 2007, σ.22, 25, 26, 27, 31), ότι υπάρχει μία σύνδεση μεταξύ της λογικής που διέπει αυτές τις πρακτικές με το πνεύμα της «Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης» (Αρτινοπούλου, 2010, σ. 13-14).

Όπως φαίνεται λοιπόν, η έννοια της «διαμεσολάβησης», συμβάλλει στην «άμβλυνση των ανταποδοτικών συναισθημάτων των θυμάτων» (Ζαραφονίτου, 2008, σ.74).

Συγκεκριμένα η λεγόμενη « Συνδιαλλαγή θύματος και δράστη» αποτελεί θεσμό, που ορίζεται και από τις διεθνείς συμβάσεις, με πολλαπλά οφέλη και για την λειτουργία του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης, όπου υποχωρεί η «αρχή της νομιμότητας» για την «εξυπηρέτηση των ουσιαστικών συμφερόντων και των αναγκών της κοινωνίας» (Αλεξιάδης, 1996, σ. 195-204, 201- 202). Στο σημείο αυτό θα μπορούσαν να προστεθούν και εκείνες οι πρακτικές, που σχετίζονται με το θύμα της εγκληματικής πράξης και συσπειρώνονται ουσιαστικά γύρω από το ζήτημα της συμμετοχής του θύματος στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, στην Αμερική, όπου τα θύματα καταθέτουν στο δικαστήριο ένα έγγραφο (Victim Impact Statement), στο οποίο τα ίδια περιγράφουν τις εμπειρίες θυματοποίησης τους, εκδηλώνοντας και εκφράζοντας με τον τρόπο αυτόν τα συναισθήματά τους (Englebrecht, 2014. Ζαραφωνίτου, 2008, σ. 77-78). Τα θύματα έτσι, πέρα από την εκτόνωση και την έκφραση των αρνητικών τους συναισθημάτων επικοινωνούν κατά κάποιον τρόπο με τον δράστη του εγκλήματος (Englebrecht, 2014. Αλεξιάδης, 1996, σ.195-204. Ζαραφωνίτου, 2008, σ.77-78).

Η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη», γενικότερα, όπως φαίνεται αποτελεί ένα σημείο στο οποίο θα μπορούσαν να συναντηθούν αλλά και να έχουν έναν αρκετά γόνιμο διάλογο οι επιστημονικοί κλάδοι της Εγκληματολογίας και της Ανθρωπολογίας. Η έννοια της Αποκαταστατικής ή Επανορθωτικής Δικαιοσύνης είναι αρκετά ευρεία, στην οποία έχουν αποδοθεί πολλοί ορισμοί, καθώς αποτελεί μία διαδικασία, στάση ζωής, μία κοσμοθεωρία που εδράζεται σε συγκεκριμένες αξίες και ιδεώδη, όπως η ουσιαστική επικοινωνία των ανθρώπων, η ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού, η ενσυναίσθηση, η ανάληψη ευθύνης, η αποκατάσταση και η επανόρθωση (Γαβριήλ, 2023, σ.502). Στις απλές και θεωρούμενες ως πρωτόγονες κοινωνίες, που εστίαζε αρχικά η Κοινωνική Ανθρωπολογία (Colley, 2005, σ.51-55. Evans- Prichard, 1998, σ.18-21,22. Eriksen, 2007, σ.33-47. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.32. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 β, σ.65. Γκέφου – Μαδιανού, 2017, σ.43. Κούπερ, 1989, σ.34. Μακρής, 2011, σ.107-139. Παγκάκης, 2001. Τουντασάκη, 2011, σ.21), που οργανώνονται στην βάση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου, υφίστανται σε μεγάλο βαθμό πρακτικές της «Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης», όπου επιτυγχάνονταν η συμφιλίωση δραστών και θυμάτων, επιλύοντας με τον τρόπο αυτόν τις μεταξύ τους διαφορές (Αρτινοπούλου, 2010, σ.13-14). Κλασικό παράδειγμα αποτελούν οι Μαορί της Νέας Ζηλανδίας και οι Αβορίγινες της Αυστραλίας (Αρτινοπούλου, 2010, σ.13-

14). Η επιτυχής λειτουργία της «Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης» στα προβλήματα των πληθυσμών αυτών, που την εφαρμόζαν είχε σαν αποτέλεσμα την εξάπλωση της στις ΗΠΑ, τον Καναδά και στις αρχές του 1990 στην Μ. Βρετανία (Αρτινοπούλου, 2010, σ.14). Στις κοινωνίες αυτές λοιπόν όπως των Maori και των Navajo, οι μέθοδοι αυτοί που χρησιμοποιούνται είναι αδύνατον να συλληφθούν εκτός του πλαισίου της κοινότητας, καθώς στις κοινωνίες αυτές το άτομο δεν μπορεί να υπάρξει εκτός αυτής, γι' αυτό και σκοπός είναι η διατήρηση καλών σχέσεων με την κοινότητα, όπου μεγάλη σημασία έχει ο σεβασμός των παραδόσεων (Johnstone, 2011, σ.39). Η διαπίστωση αυτή, ότι δηλαδή ένα μέρος του νόμου, ουσιαστικά ανήκε στην κοινότητα και το επέβαλλε αυτή (Johnstone, 2011, σ.40), αναπόφευκτα οδηγεί στο συμμετοχικό πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής, τον ενεργό ρόλο της κοινότητας και την πρόληψη σε τοπικό επίπεδο (Ζαραφονίτου, 2003). Η κοινότητα αποτελεί «ένα σύνολο που αποτελείται από σύνθετες κοινωνικές σχέσεις», συνιστώντας μία ομάδα που χαρακτηρίζεται από «ομοιογένεια», βασίζεται στην «αλληλογνωριμία» και εκτός από την «γεωγραφική», πολύ σημαντική είναι και η «πολιτισμική» διάσταση, καθώς οι κάτοικοι έχουν αναπτύξει μεταξύ τους ιδιαίτερους δεσμούς, διαμορφώνοντας έτσι μία κοινή ταυτότητα (Ζαραφονίτου, 2003, σ.23,24). Τα χαρακτηριστικά αυτά που αφορούν την έννοια της κοινότητας έχουν ιδιαίτερη σημασία, λαμβάνοντας υπόψη τις απλές κοινωνίες που εφαρμόζονταν οι πρακτικές της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης, καθώς όλη η διαδικασία επίλυσης των συγκρούσεων εδράζονταν στις τοπικές παραδόσεις, που σέβονταν όλοι και είχαν πολλές φορές συμβολικό χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας τα συναισθήματα σεβασμού και κοινών δεσμών με την κοινότητα (Johnstone, 2011). Η έννοια της κοινότητας αποκτά ιδιαίτερη σημασία, όσον αφορά τις πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος, με άλλα λόγια την κοινοτική πρόληψη του εγκλήματος, σύμφωνα με την οποία ο αποδοτικότερος τρόπος αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι αυτός που περιλαμβάνει την συμμετοχή των κατοίκων σε δράσεις προληπτικού χαρακτήρα, καθώς και άλλα συμμετοχικά προγράμματα που στοχεύουν στην μείωση, ακόμα και στην εξαφάνιση της εγκληματικότητας από την γειτονιά (Ζαραφονίτου, 2003, σ.24). Οι τάσεις αυτές λοιπόν συνδέονται με σκοπούς που αφορούν την πρόληψη της εγκληματικότητας και την επανένταξη του εγκληματία, την συμμετοχή του κοινού, τις εναλλακτικές ποινικές κυρώσεις, την βοήθεια στα θύματα, με αποτέλεσμα οι απαντήσεις στο εγκληματικό φαινόμενο, να μην αποτελούν ζήτημα με το οποίο ασχολείται αποκλειστικά το κράτος, αλλά ολόκληρη η κοινωνία (Ζαραφονίτου, 2003, σ.14,15). Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό μεγάλη σημασία αποκτά η

τοπική διάσταση, καθώς κυριαρχεί η αντίληψη ότι σε αυτό το επίπεδο, εντοπίζονται ευκολότερα τα κοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με το έγκλημα και μπορεί να αναπτυχθεί η κοινωνική αλληλεγγύη, όπου τα σχετικά προγράμματα μπορούν να εφαρμοστούν ευκολότερα (Ζαραφωνίτου, 2003, σ.19, 20). Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως η εστίαση της Ανθρωπολογίας, μέσω της εθνογραφίας σε μικρής κλίμακας κοινωνικά περιβάλλοντα είναι πολύ σημαντική, καθώς εστιάζει σε ένα επίπεδο που βρίσκεται ενδιάμεσα στο ατομικό και στο κοινωνικό, στο πλαίσιο ουσιαστικά όπου τα άτομα αλληλεπιδρούν, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό λεπτομερείς πληροφορίες για την δράση πολλών παραγόντων, μεταφράζοντας και μεσολαβώντας ανάμεσα στα άτομα και στην κοινωνία, συμπληρώνοντας και ολοκληρώνοντας με τον τρόπο αυτό τα γενικά προγράμματα που απευθύνονται συνολικά στον πληθυσμό (Moore, 1993, σ.17).

Στις κοινότητες αυτές των απλών κοινωνιών, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη τις πρακτικές των Navajo, εφαρμοζόταν μία μορφή διαμεσολάβησης, όπου με απόλυτο σεβασμό στην ελεύθερη βούληση και τη συναίνεση και των δύο μερών, καθώς και με την παρουσία ενός μέλους της κοινότητας, το οποίο θεωρούνταν αντικειμενικό και σέβονταν όλοι, πραγματοποιούνταν μία συνάντηση, όπου βασιζόμενοι στις τοπικές τους παραδόσεις και εκφράζοντας τα συναισθήματα τους προσπαθούσαν να λυθεί το πρόβλημα και να αποκαταστήσουν τις σχέσεις σε συμβολικό επίπεδο, με έντονα στοιχεία πνευματικότητας (Johnstone, 2011, σ.37-39). Τα σημεία αυτά παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω του τελετουργικού χαρακτήρα της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και των πρακτικών της διαμεσολάβησης, καθώς θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη αποτελεί μία ιδιαίτερη μορφή τελετουργίας στα πλαίσια του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης (Rossner, 2017, σ.973). Το στοιχείο της τελετουργίας λοιπόν αποτελεί ένα από τα ενδιαφέροντα των Ανθρωπολόγων, καθώς διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή, είναι αρκετά εμφανές στις πρακτικές της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και ιδιαίτερα στην διαμεσολάβηση, όπου μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές όπως ο τρόπος που κάθονται τα μέρη, η αλληλεπίδραση, η έκφραση των συναισθημάτων και άλλες ενσώματες πρακτικές όπως το αγκάλιασμα και το δώσιμο των χεριών, έχουν μεγάλη σημασία, οδηγώντας στην αποκατάσταση της σχέσης, στην ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών, στην κοινωνική επανένταξη, καθώς και στην άμβλυνση των αρνητικών συναισθημάτων και ειδικά της ντροπής (ο ρόλος του συγκεκριμένου

συναισθήματος θα αναλυθεί στην επόμενη παράγραφο), με αποτέλεσμα να αποτρέπεται η βία (Rossner, 2017, σ.973,977,978).

Έτσι λοιπόν, θα μπορούσε να ενταχτεί, λαμβάνοντας υπόψη ότι η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη» και στο πρακτικό επίπεδο η «Διαμεσολάβηση» αναγνωρίζουν την πολύπλοκη φύση των συγκρούσεων, στοχεύοντας σε μία ουσιαστική επίλυση τους (Αρτινοπούλου, 2010, σ.116), μαζί με το γεγονός ότι έχει χαρακτηριστεί ως «Ειρηνοποιός Εγκληματολογία», καθώς στοχεύει σε ένα «σύστημα πιο δίκαιο για το θύμα, πιο καθησυχαστικό για την κοινότητα και πιο ευνοϊκό για τον παραβάτη» (Ζαραφονίτου, 2008, σ. 79), στο πλαίσιο αυτό, και η ευρέως γνωστή εγκληματολογική θεωρία του J. Braithwaite για το «Επανεντατικό Ντρόπιασμα» (Reintegrative Shaming), η οποία διαθέτει μεταξύ άλλων εθνογραφικά και ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά (Αρτινοπούλου, 2010, σ.13. Κρανιδιώτη, 2007, σ.145-152). Σύμφωνα με την θεωρία αυτή λοιπόν, η οποία αντλεί από εθνογραφικά δεδομένα στην Ιαπωνία, και έχει πρακτική χρησιμότητα στο κοινοτικό επίπεδο, η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου πραγματοποιείται μέσα από το λεγόμενο «Επανεντατικό Ντρόπιασμα», όπου ο άνθρωπος τοποθετείται μέσα στο «πλαίσιο των αλληλεξαρτήσεων» που εντοπίζονται μέσα στην κοινωνία (Κρανιδιώτη, 2007, σ.145-152). Οι τελετουργίες υποβάθμισης λοιπόν που ασκούνται, λαμβάνουν χώρα μέσα σε ένα κλίμα συγχώρεσης, αγάπης, σεβασμού εντός και του πλαισίου της κοινότητας, όπου αφού ολοκληρωθούν, καταλήγουν στην επανένωση του δράστη με την κοινότητα (Κρανιδιώτη, 2007, σ.145-152.). Το θεωρητικό αυτό παράδειγμα, αποκτά εκτός από ανθρωπολογικό, λόγω των εθνογραφικών χαρακτηριστικών του και εγκληματολογικό ενδιαφέρον καθώς στις ιαπωνικές κοινότητες που εφαρμόστηκε, συνοδεύτηκε από μειωμένα ποσοστά εγκληματικότητας (Κρανιδιώτη, 2007, σ.145), ένα ζήτημα που θα μπορούσε να αποτελέσει από μόνο του κεντρικό θέμα μιας εγκληματολογικής συζήτησης και ανάλυσης.

1.5.β Η Εγκληματολογία του Νότου

Η σχέση ανάμεσα στην Αποικιοκρατία και την Ανθρωπολογία είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό ζήτημα, το οποίο δεν είχε συζητηθεί ιδιαίτερα μέχρι τη δεκαετία του 1960 (Μακρής, 2011, σ.107). Έκτοτε και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1980, το ζήτημα αυτό έχει ενταχθεί στα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ως κριτική στο εσωτερικό του κλάδου, καθώς πλέον η σύγχρονη ανθρωπολογία είναι περισσότερο αναστοχαστική, κριτική και ευαίσθητη, όσον αφορά αυτά τα θέματα (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48- 57. Αθανασίου, 2020. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου – Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.37. Μακρής, 2011, σ.107. Colleyn, 2005, σ.83-90. Eriksen, 2007, σ.47. Marcus, 2016). Στα πλαίσια λοιπόν αυτά, δέχεται κριτική η Κοινωνική Ανθρωπολογία από τους ίδιους τους Ανθρωπολόγους για την σύνδεση της δυτικής ανθρωπολογικής γνώσης με την αποικιοκρατική εξουσία και τον ιμπεριαλισμό, για το γεγονός ότι προσπαθούσαν να μελετήσουν και να κατανοήσουν τους ιθαγενείς λαούς που βρίσκονταν υπό το καθεστώς της αποικιοκρατίας, χωρίς να ασχολούνται με την μελέτη του καθεστώτος αυτού (Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Κούπερ, 1989, σ.178-208. Μακρής, 2011. Colleyn, 2005. Eriksen, 2007). Στο σημείο αυτό λοιπόν, κρίνεται απαραίτητο, προτού προχωρήσει η ανάλυση στην σχέση της επιστήμης της Εγκληματολογίας με την Αποικιοκρατία, να προσδιοριστούν μερικές έννοιες από τον χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, οι οποίες αφορούν την Αποικιοκρατία, και συγκεκριμένα την κατάσταση, όπως διαμορφώθηκε μετά την Αποικιοκρατία (Μακρής, 2011). Η κατάσταση αυτή λοιπόν όπως φαίνεται πέρα από τις γενικότερες συνέπειες που είχε, επέφερε σημαντικές συνέπειες σε επιστημολογικό επίπεδο τόσο για την Κοινωνική Ανθρωπολογία (Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β . Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Μακρής, 2011. Colleyn, 2005. Marcus, 2016), όσο και για την Εγκληματολογία (Βιδάλη, 2022. Σπινέλλη, 2014. Agozino, 2004. Carrington, 2016. Travers, 2019), γι' αυτό και η κατανόηση και ο εννοιολογικός τους προσδιορισμός έχουν μεγάλη σημασία, για την ανάλυση που θα ακολουθήσει.

Η πρώτη σημαντική έννοια, η οποία θα μας απασχολήσει εδώ, είναι αυτή της «μεταποικιακότητας» (Μαρωνίτη & Τουνταςάκη, 2020, σ.169). Προτού όμως γίνει η ανάλυση της έννοιας αυτής, είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι δεν πρόκειται για μία διαδικασία απλής μετάβασης από το καθεστώς της αποικιοκρατίας στην κατάσταση

μετά από αυτήν, ούτε μία κατάσταση εξάρτησης ανάμεσα σε αυτόν που έχει την αποικιοκρατική εξουσία και σε αυτόν που είναι κάτω από την εξουσία αυτή (Μαρωνίτη & Τουνταςάκη, 2020, σ.169). Περισσότερο πρόκειται, για ένα μεγάλο φάσμα που εμφανίζει μια συνέχεια από εξουσιαστικές σχέσεις, και στο οποίο η σχέση ανάμεσα στο παρόν και την αποικιοκρατία διερευνάται κριτικά (Μαρωνίτη & Τουνταςάκη, 2020, σ.169). Κατανοώντας με τον τρόπο αυτόν την ιμπεριαλιστική λογική προκρίνεται η έννοια της «ηγεμονίας», η οποία γίνεται κατανοητή ως «πειθαναγκασμός», «συναίνεση», αλλά και «κατανόηση» εκείνων των τρόπων, με τους οποίους οι πολιτισμοί, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από σχέσεις εξουσίας, μπορεί να υπονομεύουν, αλλά ταυτόχρονα και να ανατρέπουν τις ιεραρχίες που υπάρχουν (Μαρωνίτη & Τουνταςάκη, 2020, σ. 169). Το επόμενο ζήτημα, στο οποίο θα εστιαστεί το ενδιαφέρον, αφορά το ζήτημα της «θεωρίας από τον Νότο» (Αθανασίου, 2020, σ. 211), και είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα του κεφαλαίου αυτού, καθώς έχει πολλές προεκτάσεις σε επιστημολογικό επίπεδο, όπως θα φανεί παρακάτω, τόσο για την επιστήμη της Εγκληματολογίας (Βιδάλη, 2022), όσο και για την Κοινωνική Ανθρωπολογία (Αθανασίου, 2020). Ξεκινώντας λοιπόν από τον χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ο λεγόμενος «Παγκόσμιος Νότος», νοείται ένα «πολυτροπικό, αλλά και πολυτοπικό πλαίσιο προβληματοποίησης και επιστημολογικής πολιτικής, που σχετίζεται με την μετααποικιακή και αντιαποικιακή πολιτική της θέσης και της γνώσης» (Αθανασίου, 2020, σ. 203). Σημαντικά επίσης ζητήματα που αφορούν την Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς και την σχέση της με τον Νότο είναι η κριτική που ασκήθηκε στην δυτική παραγωγή θεωρίας και ο τρόπος με τον οποίο η θεωρία αυτή επαναπροσδιορίστηκε κριτικά, η έλλειψη ενδιαφέροντος, εστίασης αλλά και αγνόησης των σχέσεων εξουσίας που υπήρχαν, καθώς και η υποτίμηση διαφόρων άλλων ζητημάτων, που σχετίζονται με την διαδικασία της «μετάφρασης»⁹ στην Ανθρωπολογία και «αναπαράστασης» στο ανθρωπολογικό κείμενο, με άλλα λόγια η κριτική στην πρακτική της Ευρώπης, του ιμπεριαλισμού και της Αποικιοκρατίας, να μην ακούγεται η φωνή των «Άλλων» (Αγγελίδου- Αστρινάκη, 2020, σ.48-54. Αθανασίου, 2020, σ. 207. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρή, 2011. Marcus, 2016). Σημαντικά ερωτήματα που τίθενται είναι σχετικά

⁹ Ως «μετάφραση» στην Ανθρωπολογία εννοούμε την ικανότητα του ανθρωπολόγου να κατανοεί το νόημα που κρύβουν οι λέξεις και οι φράσεις και κυρίως την ικανότητα του να μπορεί να εξηγήσει με όρους της δικής του κοινωνίας, όλα αυτά που συνάντησε στην κοινωνία που μελέτησε (Hendry, 2011, σ.39).

με το πρόσωπο το οποίο αφηγείται και για τα πρόσωπα για τα οποία γίνεται η αφήγηση, με άλλα λόγια το ζήτημα σχετικά με το «ποια φωνή ακούγεται και ποια δεν ακούγεται» (Αθανασίου, 2020, σ. 207). Έτσι λοιπόν το ενδιαφέρον εστιάζεται στο να δοθεί φωνή σε αυτούς που είναι εκτός Ευρώπης και δεν ακούγονται, καθώς και να γίνει μία διερεύνηση όλων εκείνων των καταστάσεων δύναμης που διαπερνούν τις θέσεις ανάμεσα στο πρόσωπο που παρατηρεί και στο πρόσωπο που παρατηρείται, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ρευστότητα (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-54 Αθανασίου, 2020, σ.207. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α). Ωστόσο στο σημείο αυτό θα πρέπει να διασαφηνιστεί πως το ενδιαφέρον για τον Νότο δεν επικεντρώνεται στην γεωγραφία, αλλά ακριβώς την υπέρβαση της γεωγραφίας και την εστίαση σε όλα αυτά τα επιστημολογικά ζητήματα που σχετίζονται με την «παραγωγή της γνώσης» και την σχέση της με την εξουσία με έναν κριτικό τρόπο (Αθανασίου, 2020, σ.218,219).

Το ενδιαφέρον όμως σε αυτήν την ενότητα δεν είναι μόνο η σχέση της Αποικιοκρατίας με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, αλλά και με την επιστήμη της Εγκληματολογίας, καθώς ο λεγόμενος «μετααποικιακός λόγος»¹⁰ αποτελεί τόπο στοχασμού, μελέτης και κριτικής ανάλυσης όλων των κοινωνικών επιστημών (Μακρής, 2011, σ. 108). Έτσι λοιπόν ο Agozino (2004) με την σειρά του, ασκεί και αυτός κριτική στην Εγκληματολογία, καθώς υποστηρίζει μεταξύ άλλων, ότι εξυπηρετούσε την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό, θεωρώντας την ουσιαστικά ως μία επιστήμη που αποσκοπούσε στον έλεγχο των άλλων (Agozino, 2004. Travers, 2019). Κατά τον ίδιο λοιπόν η επιστήμη της Εγκληματολογίας, η οποία έχει δημιουργηθεί στις χώρες της Δύσης, δεν ενδιαφέρεται να μελετήσει αυτά που συνέβησαν κατά την περίοδο της Αποικιοκρατίας στις περιοχές που βρίσκονταν κάτω από την εξουσία αυτή, όπως οι γενοκτονίες, το εμπόριο σκλάβων, η σύλληψη και κράτηση ανθρώπων, λόγω της διαφορετικότητας τους και άλλα πολλά¹¹ (Agozino, 2004, σ.347,348). Έτσι λοιπόν

¹⁰ Με τον όρο «μετααποικιακός λόγος» αναφερόμαστε στον «στοχασμό και στη διατύπωση θεωρητικών, αλλά και πολιτικών προτάσεων πάνω στο φαινόμενο της αποικιοκρατίας και των συνεπειών της» (Μακρής, 2011, σ. 108).

¹¹ Ενδιαφέρον έχει και στην Εγκληματολογία, το ζήτημα του «εκπολιτισμού», που συνδέεται με την Ανθρωπολογία (Eriksen, 2007, σ.36. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ. 43 και για την Εγκληματολογία : Βιδάλη, 2022, σ. 268) και το οποίο λειτούργησε ουσιαστικά ως το νομιμοποιητικό επιχείρημα για την καταναγκαστική εργασία (Agozino, 2004, σ.348). Η διάκριση ανάμεσα σε εαυτό και άλλον (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α), κατέχει μία σημαντική θέση εντός του ρεύματος της Εγκληματολογίας του Νότου, καθώς ο Νότος γίνεται ουσιαστικά το συνώνυμο του «άλλου» που είναι αποκλεισμένος, αόρατος και περιθωριοποιημένος (Carrington, 2016, σ.5. Αθανασίου, 2020).

παρατηρείται σύμφωνα με τον Travers (2019) ότι στις δυτικές κοινωνίες, προωθούνται στο εσωτερικό της οι ιδέες του Διαφωτισμού, παράλληλα όμως φαίνεται να αγνοούνται πολύ σημαντικά εγκλήματα που έλαβαν χώρα εκτός Δύσης, ενώ επισημαίνει και το γεγονός ότι υπάρχει μία έλλειψη ισορροπίας όσον αφορά την ανάπτυξη της Εγκληματολογίας ως ακαδημαϊκού κλάδου, ανάμεσα στις δυτικές χώρες και στις χώρες που δεν ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένες (Travers, 2019, σ.3). Δεδομένης λοιπόν της κατάστασης αυτής που περιγράφεται αλλά και μιας σύγχρονης επανάκαμψης της αποικιοκρατίας, ο Agozino τάσσεται υπέρ μίας κατεύθυνσης απομάκρυνσης της επιστήμης της Εγκληματολογίας από την Αποικιοκρατία (Agozino, 2004, σ.344,350). Επίσης φαίνεται να είναι εναντίον ενός τρόπου θεώρησης των αποικιοκρατούμενων περιοχών, ως τόπων όπου κυριαρχούν η ανομία και το χάος (Agozino, 2004, σ.347). Συμπερασματικά λοιπόν ο Agozino υποστηρίζει ότι η Αποικιοκρατία επηρέασε την επιστήμη της Εγκληματολογίας, ενώ επισημαίνει παράλληλα το ζήτημα σχετικά με την δυνατότητα να εκφραστούν όσοι είχαν αποσιωπηθεί και περιθωριοποιηθεί κατά την αποικιοκρατία (Agozino, 2004. Αγγελίδου- Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου, 2020. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α).

Μέσα σε αυτό το κλίμα αναστοχασμού (Carrington, 2016, σ.1), που αφορά ουσιαστικά το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στον παγκόσμιο Βορρά και στον παγκόσμιο Νότο¹², την ύπαρξη σχέσεων εξουσίας, τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού των μη αναπτυγμένων χωρών, την μεταφορά και επικράτηση του Δυτικού τρόπου σκέψης και γνώσης στις χώρες αυτές, καθώς και άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την παγκόσμια δικαιοσύνη και ασφάλεια, κάνει την εμφάνιση της η λεγόμενη Εγκληματολογία του Νότου (Βιδάλη, 2022, σ.266-270). Έτσι λοιπόν η Εγκληματολογία του Νότου, θα μπορούσε να θεωρηθεί μία θεωρητική προσέγγιση ή ένα διανοητικό κίνημα στον χώρο της Εγκληματολογίας που εστιάζει σε ζητήματα που σχετίζονται με τις ανισότητες σε παγκόσμια κλίμακα, το έγκλημα που έχει μία διεθνή διάσταση και τις μετααποικιακές πολιτικές στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης (Travers, 2019, σ. 1-2). Η Εγκληματολογία του Νότου αποτελεί ένα ρεύμα λοιπόν, που πρωθήθηκε στα πλαίσια των μετααποικιακών σπουδών και συγκεκριμένα της «Μετααποικιακής Εγκληματολογίας», την δεκαετία του 1980 και 1990 (Travers, 2019, σ.2) και ως

¹² Η αναφορά σε παγκόσμιο Βορρά και Νότο, γεωγραφικά σχετίζεται με την διάκριση ανάμεσα στα μητροπολιτικά κράτη της Δυτικής Ευρώπης και Βορείου Αμερικής σε σχέση με τις χώρες της Περιφέρειας ή του Τρίτου Κόσμου, που είναι μεταξύ άλλων η Λατινική Αμερική, η Αφρική, η Ασία και η Ωκεανία (Βιδάλη, 2022, σ.266. Carrington, 2016, σ.6).

εγκληματολογικό ρεύμα συνδέεται όπως γίνεται κατανοητό με την Κριτική Εγκληματολογία (Travers, 2019, σ.2,5,6).

Η σύγχρονη αυτή κατεύθυνση στον χώρο της Εγκληματολογίας που αναλύει όλα αυτά τα δίκτυα και τις διασυνδέσεις ανάμεσα σε παγκόσμιο Βορρά και Νότο, ασχολείται μεταξύ άλλων και με ένα άλλο σημαντικό ζήτημα το οποίο παρουσιάστηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, και το οποίο συνδέεται με την αδιαφορία από την εγκληματολογική έρευνα, όσον αφορά την απονομή δικαιοσύνης και ιδιαίτερα τις παλαιότερες αλλά και πιο σύγχρονες τάσεις στον χώρο της απονομής ποινικής δικαιοσύνης που προέρχονταν από τον Παγκόσμιο Νότο (Carrington, 2016, σ.12-15. Travers, 2019, σ.8-9). Η Εγκληματολογία του Νότου, ενδιαφέρεται επίσης, εκτός από τις μορφές αυτές ποινικής δικαιοσύνης, και με την κυρίαρχη τάση στην Εγκληματολογία, όπου η Εγκληματολογική θεωρία παράγεται στον παγκόσμιο Βορρά, αλλά εισάγεται και εφαρμόζεται στην περιφέρεια, αδιαφορώντας και αποκλείοντας ουσιαστικά τις ιδέες, τις θεωρίες, την ιστορία και τις εμπειρίες των κοινωνιών του Παγκόσμιου Νότου (Carrington, 2016, σ.1,2. Βιδάλη, 2022, σ.266). Η Εγκληματολογία του Νότου φέρνει στο φως όλα αυτά τα ζητήματα (Carrington, 2016). Αυτό το θέμα είναι ιδιαίτερα σημαντικό και κρίσιμο, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη το ζήτημα το οποίο είχε περιγράψει σε προηγούμενη ενότητα και αφορούσε τα εγκλήματα που σχετίζονταν με την μαγεία στην Αφρική (Petrus, 2008). Η προσπάθεια εφαρμογής των δυτικών μοντέλων σκέψης στο ζήτημα της αντιμετώπισης αυτής της μορφής εγκληματικότητας, που είχε ως συνέπεια τις ανθρωποκτονίες μάγων στην κοινότητα, σε συνδυασμό με την αδιαφορία για τις σημασίες και την οπτική των ανθρώπων των τοπικών κοινωνιών από τους φορείς άσκησης επίσημου ελέγχου του εγκλήματος, είχε σαν αποτέλεσμα την δυσκολία εφαρμογής του νόμου καθώς και την ύπαρξη τριβών, ανάμεσα στην τοπική κοινωνία και την επίσημη εξουσία (Petrus, 2008, σ.139-140, 143-147). Αυτό που αξίζει να σημειωθεί εδώ και σχετίζεται αρκετά με τον επιστημονικό κλάδο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, είναι όλα αυτά τα ζητήματα που σχετίζονται με τον στιγματισμό, την θυματοποίηση, τις ανισότητες και γενικότερα με τον «διαφορετικό ιθαγενή» και την συνακόλουθη ταύτιση του με τον εγκληματία (Carrington, 2016. Βιδάλη, 2022) που υπήρχε έντονα στις απόψεις των πρώτων ανθρωπολόγων κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Κούπερ, 1989. Τουνταςάκη, 2011. Colleyn, 2005. Eriksen, 2007). Για να γίνουν

περισσότερο κατανοητά τα όσα προαναφέρθηκαν μερικά από τα σημαντικότερα σημεία που εστιάζει την προσοχή της η Εγκληματολογία του Νότου είναι μεταξύ άλλων το ζήτημα της «ανάδειξης συγκεκριμένων θεωριών ως καθολικές» , ο στιγματισμός ολόκληρων ομάδων πληθυσμών, η άσκηση βίας κατά των πληθυσμών αυτών, αλλά και απόκρυψη της βίας αυτής, και οι αρνητικές επιδράσεις στην ζωή τους, διάφορα άλλα ζητήματα που σχετίζονται με τον στιγματισμό και την εγκληματοποίηση διαφόρων ομάδων του πληθυσμού και άλλα γενικότερα ζητήματα που αφορούν την επίδραση των ανεπτυγμένων κρατών στις περιοχές αυτές, εστιάζοντας στις διάφορες μορφές βίας που ασκήθηκαν από τα αναπτυγμένα κράτη της Δύσης (Βιδάλη, 2022, σ.266-270).

Έτσι λοιπόν η «μεταποικιοκρατική Εγκληματολογία» ακολουθεί τα «κινήματα της αποαποικιοποίησης», στρέφοντας τον φακό της εγκληματολογικής ανάλυσης σε ερωτήματα σχετικά με την δυτική προέλευση της Εγκληματολογίας, καθώς και σε άλλα ζητήματα που αφορούν την περιθωριοποίηση των λαών με διαφορετικό πολιτισμό (Σπινέλλη, 2014, σ.67). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δίνεται επίσης, στην διαφορετική νοηματοδότηση και σημασία που δίνουν οι λαοί αυτοί σε έννοιες με τις οποίες ασχολείται η Εγκληματολογία σε σχέση με τις αντίστοιχες που εμφανίζονται στα δυτικά εγκληματολογικά κείμενα (Σπινέλλη, 2014, σ. 67). Η διαπίστωση αυτή είναι αρκετά σημαντική από άποψη ενός διεπιστημονικού διαλόγου ανάμεσα στην Εγκληματολογία και στην Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς όπως προαναφέρθηκε η επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ενδιαφέρεται πρωτίστως για την οπτική γωνία των υποκειμένων της έρευνας (Eriksen, 2007. Geertz, 2003). Σύμφωνα όμως με την Εγκληματολογία του Νότου, ο δυτικός τρόπος σκέψης, εντός του οποίου περιλαμβάνεται και η Εγκληματολογία, δεν εστιάζει σε όλα αυτά τα προβλήματα των μη δυτικών κοινωνιών, τα οποία προσπαθεί να αναδείξει αυτή η κατεύθυνση στον χώρο της Εγκληματολογίας (Carrington, 2016).

1.5.γ Η Φεμινιστική Εγκληματολογία

Η εγκληματολογική αυτή κατεύθυνση αποτελεί πεδίο συνομιλίας και των δύο επιστημονικών κλάδων, καθώς τόσο ο ένας όσο και ο άλλος ασχολούνται ιδιαίτερα με ζητήματα φύλου (Burman & Gelsthorpe, 2017. Sharp, 2009. Βιδάλη, 2022. Αθανασίου, 2006. Γκέφου-Μαδιανού, 2017) . Πιο συγκεκριμένα η φεμινιστική προσέγγιση αποτελεί μία σημαντική τάση στην Εγκληματολογία, η οποία φέρνει στο φως ζητήματα

σχετικά με την θέση της γυναίκας και γενικότερα την θέση του φύλου στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης (Βιδάλη, 2022, σ.238). Πρόκειται όπως φαίνεται για εκείνη την κατεύθυνση στην Εγκληματολογία, που εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1960, την εποχή που κυριαρχούσε το δεύτερο κύμα του Φεμινισμού (Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.213,215). Η εν λόγω κατεύθυνση λοιπόν, αποτέλεσε μία πρόκληση στην Εγκληματολογία, καθώς η τελευταία δεν ασχολούνταν ιδιαίτερα με ζητήματα φύλου, αλλά και μία ευκαιρία να δημιουργηθεί ένας χώρος στην επιστήμη που θα περιλάμβανε την φωνή και τις εμπειρίες των γυναικών (Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.213). Με άλλα λόγια λοιπόν η Φεμινιστική Εγκληματολογία, ενδιαφέρεται να θέσει το ζήτημα του φύλου στο επίκεντρο και να αποκαλύψει τον τρόπο κατανόησης από την πλευρά των γυναικών σε ζητήματα σχετικά με το έγκλημα, την εγκληματικότητα, την αντίδραση στο έγκλημα, αλλά και την κριτική στην επιστήμη της Εγκληματολογίας στο επίπεδο της θεωρίας και της έρευνας, όσον αφορά την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα σχετικά με το φύλο (Sharp, 2009, σ.245,246). Η Φεμινιστική Εγκληματολογία ασχολείται με πολλά επιμέρους ζητήματα όπως η γυναίκα ως δράστιδα, η «σχέση της γυναικείας χειραφέτησης και της εγκληματοποίησης», οι κοινωνικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα, η γυναίκα ως θύμα μέσα στις πατριαρχικές σχέσεις και οι προκαταλήψεις από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης σε βάρος των γυναικών (Βιδάλη, 2022, σ.238,239). Ενδιαφέρον στο σημείο αυτό έχει επίσης και το ζήτημα της «κοινωνικής πρακτικής» σχετικά με την συμπεριφορά που είναι ανάλογη με το νόημα που έχει αποδοθεί στο φύλο (Βιδάλη, 2022, σ.238-214,242. Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.215,216).

Αναφορικά με τον κλάδο της Ανθρωπολογίας, πέρα από τις εθνογραφίες που πραγματεύονται ζητήματα φύλου όπως της M. Mead για τις κοινωνίες του Ειρηνικού Ωκεανού και συγκεκριμένα τα νησιά Σαμόα (Hendry, 2011), που μεταξύ άλλων έθεταν ερωτήματα σχετικά με την σχέση των φύλων (Eriksen, 2007), η Ανθρωπολογία, μέσα στο γενικότερο κλίμα της Πολιτισμικής Κριτικής που προαναφέρθηκε, μεταξύ όλων αυτών των θεωρητικών ρευμάτων με τα οποία συναντήθηκε, συνομίλησε και με τον φεμινισμό (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Μακρής, 2011). Στο σημείο αυτό, μέσα στο κλίμα του διαλόγου αυτού, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι κριτικές στον κλάδο της Ανθρωπολογίας την δεκαετία του 1970, σχετικά με την υπερίσχυση της οπτικής των ανδρών, η οποία αναπαριστούσε και εκπροσωπούσε τους άνδρες πληροφορητές (Spencer, 2011, σ.444). Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν η

Ανθρωπολογία, διερευνά τις συζητήσεις και τις αναζητήσεις, που πραγματοποιήθηκαν μέσα στα διάφορα κύματα Φεμινισμού που έκαναν την εμφάνιση τους στα τέλη του 20^{ου} αιώνα (Αθανασίου, 2006, σ.13). Εμβληματικό στην περίπτωση αυτή, είναι το έργο της Beauvoir « Το Δεύτερο Φύλο» (Αθανασίου, 2006, σ.18). Πρόκειται ουσιαστικά για ένα έργο, μέσα στο οποίο η «ετερότητα», βασική έννοια της ανθρωπολογίας (Αθανασίου, 2006. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β), αντιπροσωπεύεται από την γυναίκα, και γίνεται κατανοητή στην βάση της βιολογίας και του σώματος, ενώ από την άλλη πλευρά ο άνδρας, θεωρείται ως ο «εαυτός» και ως εκ τούτου αντιπροσωπεύει κάτι ανώτερο και άρα πιο σχετικό με το πνεύμα και τις ανθρώπινες ιδιότητες (Αθανασίου, 2006, σ.19, 22). Η Ανθρωπολογία λοιπόν ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την πλευρά των γυναικών και την εμπειρία τους που θεωρείται ενιαία, υιοθετώντας μια κριτική στάση απέναντι στον ίδιο της εαυτό της ως επιστήμη και στις διάφορες προκαταλήψεις που μπορεί να υπάρχουν εντός της και συνδέονται με την οπτική των ανδρών (Αθανασίου, 2006, σ.27,28). Έτσι λοιπόν η Κοινωνική Ανθρωπολογία, στρέφει το ενδιαφέρον της στις εμπειρίες των γυναικών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτόν σε μία αναστοχαστική διαδικασία που αναδεικνύει το πόσο ρευστές είναι οι διάφορες θεωρήσεις που αφορούν την γυναικεία ταυτότητα (Αθανασίου, 2006).

Ο διάλογος Φεμινισμού και γενικότερα του ζητήματος του φύλου με τους επιστημονικούς κλάδους της Εγκληματολογίας και της Ανθρωπολογίας, περιλαμβάνει μία σειρά από σύνθετες θεωρητικές αναζητήσεις (Sharp, 2009. Αθανασίου, 2006. Βιδάλη, 2022). Αναφορικά με την Εγκληματολογία, η σχέση της με τον Φεμινισμό έχει καθοριστεί εν πολλοίς και από την επίδραση της Κριτικής Εγκληματολογίας, για ζητήματα που σχετίζονται με την κακοποίηση της γυναίκας στην πατριαρχική κοινωνία, ενώ σημαντικός είναι ο ρόλος που έπαιξε στην διαμόρφωση της Φεμινιστικής Εγκληματολογίας, ο ριζοσπαστικός φεμινισμός, που εστίασε το ενδιαφέρον σε εγκλήματα που σχετίζονται με την γενετήσια αξιοπρέπεια, όπως ο βιασμός, αλλά και με άλλες μορφές βίας όπως η συντροφική, και η ενδοοικογενειακή βία, καθώς και στις ιδιαιτερότητες της γυναικείας θυματοποίησης (Sharp, 2009, σ.246, 247). Ιδιαίτερη σημασία επίσης δόθηκε και στον ρόλο που παίζουν οι κοινωνικές νόρμες στην θυματοποίηση αυτή, ενώ ενδιαφέρον έχει η κριτική που ασκήθηκε μέσα στην ίδια την Φεμινιστική Εγκληματολογία, σχετικά με τις διαφορές ανάμεσα στις εμπειρίες των γυναικών (Sharp, 2009, σ.247). Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να

τονιστεί πως σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι η Φεμινιστική Εγκληματολογία εστιάζει και σε ζητήματα που σχετίζονται με την γυναικεία εγκληματικότητα, αλλά και τη γυναίκα μέσα στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, και όχι μόνο την γυναίκα ως θύμα (Sharp, 2009). Πέραν όμως αυτών των ζητημάτων τίθενται και ευρύτερα θεωρητικά ζητήματα, που ίσως βρίσκονται σε μεγαλύτερη εγγύτητα με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, όπως το ζήτημα της επιτέλεσης και της κοινωνικής κατασκευής του φύλου (Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.215-216. Βιδάλη, 2022, σ.242, 243). Σύμφωνα με αυτήν την θεωρητική προσέγγιση, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες εμπλέκονται σε κοινωνικούς ρόλους, οι οποίοι έχουν συγκεκριμένες απαιτήσεις που συνδέονται με την αρρενωπότητα και την θηλυκότητα αντίστοιχα (Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.215-216). Με τον τρόπο αυτόν εμπλέκονται σε συγκεκριμένες πρακτικές ως απάντηση στις διάφορες κοινωνικές ιεραρχίες και προσδοκίες, αναπαράγοντας έτσι την δομή της κοινωνίας (Burman & Gelsthorpe, 2017, σ.215-216). Στα πλαίσια αυτά λοιπόν, όπως γίνεται αντιληπτό το έγκλημα αποτελεί μία πηγή επιτέλεσης του φύλου, αλλά και μία επιλογή γενικότερα, καθώς το φύλο θεωρείται μία κατάσταση δράσης, που εμπεριέχει πολλές μορφές αρρενωπότητας και θηλυκότητας, αποτελώντας ουσιαστικά ένα πεδίο και ένα σύστημα κοινωνικών πρακτικών, μέσα στο οποίο υπάρχουν πολλοί ρόλοι, πολλά πλαίσια και πολλές θέσεις (Burman, Gelsthorpe, 2017, σ.215-216. Βιδάλη, 2022, σ.242, 243). Σημαντικές είναι και οι θέσεις της Butler, σχετικά με την λεγόμενη «κοινωνικοποίηση της βιολογίας και της φύσης» που λειτουργεί σαν πρώτη ύλη, που βρίσκεται σε μία κατάσταση αδράνειας, και στην οποία ο πολιτισμός εγγράφεται νοηματικά, μετατρέποντας το ανθρώπινο υποκείμενο σε έμφυλο υποκείμενο (Αθανασίου, 2006, σ. 30).

Τα ζητήματα λοιπόν που σχετίζονται με το φύλο τόσο για την Κοινωνική Ανθρωπολογία όσο και για την Εγκληματολογία, παρουσιάζουν μεγάλη ευρύτητα (Sharp, 2009), γι' αυτό και είναι δύσκολο να αναλυθούν πλήρως και εκτενώς στην εργασία αυτή, καθώς από μόνα τους μπορούν να αποτελέσουν θέμα μίας ξεχωριστής εργασίας. Μεταξύ άλλων όμως, και αφού παρουσιάστηκε ένα μικρό μόνο μέρος των ζητημάτων που σχετίζονται με το φύλο στους δύο επιστημονικούς κλάδους, μία απάντηση στο ερώτημα σχετικά με το τι θα μπορούσε να συνεισφέρει η Ανθρωπολογία στην Εγκληματολογία και εν προκειμένω στην προβληματική της Φεμινιστικής Εγκληματολογίας, σίγουρα είναι ο εμπλουτισμός της Φεμινιστικής Εγκληματολογίας

με τις ανθρωπολογικές έρευνες πάνω στα «ποικίλα νοήματα της θηλυκότητας και του ανδρισμού», όπως αυτά εντοπίζονται στα διαφορετικά κάθε φορά πολιτισμικά πλαίσια που απαντώνται (Αθανασίου, 2006, σ. 26).

Κεφάλαιο 2. Το μεθοδολογικό επίπεδο

2.1 Ο ρόλος της μεθόδου σε μία επιστήμη γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό, αφού ακολούθησε η ανάλυση του ζητήματος της θεωρίας, σε έναν επιστημονικό κλάδο, καθώς και η παρουσίαση αναφορικά με το ζήτημα αυτό σε κάθε κλάδο ξεχωριστά, μέσα από μερικά παραδείγματα, όπου θα μπορούσαν να υπάρξουν δυνατότητες συνομιλίας ανάμεσα στις δύο επιστήμες, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί το δεύτερο επίπεδο που θα μας απασχολήσει σχετικά με τις δύο επιστήμες και τη συνομιλία τους, το οποίο δεν είναι άλλο από το ζήτημα της μεθόδου. Προτού προχωρήσει η ανάλυση είναι σημαντικό να προσδιοριστεί η έννοια της μεθόδου γενικά σε ένα επιστημονικό κλάδο. Ως επιστημονική μέθοδο γενικά σε έναν επιστημονικό κλάδο, εννοούνται όλοι εκείνοι οι τρόποι, που χρησιμοποιεί, ο άνθρωπος μέσω της νόησης του για να οδηγηθεί στην αλήθεια (Φαρσεδάκης, 2005, σ. 135). Έτσι λοιπόν αρχικά, ως μέθοδος στην επιστήμη θεωρείται εκείνο το σύνολο, το οποίο αποτελείται και συγκροτείται από διάφορες «διεργασίες», «εργαλεία» και «τεχνικές συλλογής», τα οποία στοχεύουν στην «εξαγωγή συμπερασμάτων» που να είναι «έγκυρα» και «αξιόπιστα» (Γουσέτη, 2018, σ.780). Πρόκειται ουσιαστικά για διεργασίες που είναι συντονισμένες, αλλά και κανόνες, οι οποίοι «κατευθύνουν την διερεύνηση του αντικειμένου» σε ένα επιστημονικό πεδίο στο εμπειρικό κομμάτι (Γουσέτη, 2018, σ. 780). Η μέθοδος λοιπόν αποτελεί μία έννοια στον χώρο της φιλοσοφίας, η οποία λειτουργεί ως βάση για να προσδιοριστούν όλες εκείνες οι διαδικασίες που συνδέονται με την ανθρώπινη νόηση, και μέσω αυτών ουσιαστικά ένας επιστημονικός κλάδος «φτάνει στις αλήθειες που προσπαθεί να βρει». (Ζαραφωνίτου, 2004, σ. 16). Η μέθοδος είναι πολύ σημαντική σε μία επιστήμη, καθώς είναι αυτή που οργανώνει την έρευνα (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.16). Όπως λοιπόν αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο το μεθοδολογικό κομμάτι σχετίζεται με τη θεωρία καθώς συνδέεται αλλά και διαφέρει από αυτήν, απαντώντας σε διαφορετικό ερώτημα από τη θεωρία (Ζαραφωνίτου, 2004). Το ερώτημα λοιπόν το οποίο προσπαθεί να απαντήσει η μέθοδος είναι το «πως» ενώ η θεωρία στο «τι» (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.16). Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί πως η μεθοδολογία καθορίζεται σε μεγάλο

βαθμό από το είδος του ερευνητικού αντικειμένου (Ζαραφωνίτου, 2004, σ. 16). Η μέθοδος λοιπόν, είναι με άλλα λόγια ένας τρόπος με τον οποίο μπορούμε να προσεγγίσουμε την πραγματικότητα και αποσκοπεί στην «διάγνωση, την αιτιολόγηση και την ερμηνεία ενός φαινομένου» (Σπινέλλη, 2014, σ.133). Κάθε επιστημονικός κλάδος επομένως, περιλαμβάνει μία ή και παραπάνω μεθόδους και πολλές φορές οι επιστημονικοί κλάδοι, δανείζονται ο ένας μεθόδους από το άλλο και το αντίστροφο , ανανεώνοντας με τον τρόπο αυτό την ερευνητική τους ικανότητα (Μανωλεδάκης, 1980, σ.70). Καθώς λοιπόν τόσο η Εγκληματολογία, όσο και η Ανθρωπολογία αποτελούν επιστήμες που ανήκουν στον χώρο των κοινωνικών επιστημών (Παγκάκης, 2001, σ.31), είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το ουσιαστικό ζήτημα σχετικά με την μεθοδολογία με το οποίο ασχολούνται οι κοινωνικοί επιστήμονες γενικά είναι εκείνη η «επίδραση» που μπορεί να έχει το υποκείμενο πάνω στο αντικείμενο της έρευνας, αλλά και τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει η επίδραση αυτή στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αποκτηθεί η γνώση, γι' αυτό και τα πιο βασικά ζητήματα αναφορικά με την μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες σχετίζονται με την «επιστημολογία» και έχουν έντονη επίδραση στις ανθρώπινες σχέσεις (Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.248).

Στην μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών και στην κοινωνική έρευνα¹³ υπάρχουν γενικά δύο βασικά είδη έρευνας, οι ποσοτικές και οι ποιοτικές μέθοδοι, όπου οι πρώτες σχετίζονται με μεγάλα δείγματα, διάφορες τεχνικές που προέρχονται από την στατιστική και αποσκοπούν στην διατύπωση συμπερασμάτων που να έχουν έναν γενικό χαρακτήρα (Γουσέτη, 2018, σ.780). Η ποσοτική έρευνα συνδέεται όπως είδαμε με μετρήσιμα δεδομένα, υιοθετεί την «παραγωγική συλλογιστική πορεία» και θεωρεί ότι η κοινωνική πραγματικότητα είναι αντικειμενική, αποσκοπώντας ουσιαστικά όπως είδαμε στην «εξαγωγή έγκυρων και αξιόπιστων συμπερασμάτων» (Γουσέτη, 2018, σ.780. Τσίγκανου, 2018, σ.776, 777. Bryman, 2017, σ.61. Tartaro, 2021, σ.4,5). Σε γενικές γραμμές λοιπόν, η ποσοτική έρευνα εκκινεί από μία θεωρία, προχωράει στην διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων, καταστρώνει ένα ερευνητικό σχέδιο, επιλέγει έναν χώρο έρευνας, καθώς και τα υποκείμενα που θα μελετήσει, συλλέγει τα δεδομένα με την χρήση ερευνητικών εργαλείων και αφού ακολουθήσει η επεξεργασία και

¹³ Κοινωνική έρευνα: με αυτόν τον όρο εννοείται εκείνο το ακαδημαϊκό είδος έρευνας, που χρησιμοποιεί «έννοιες και μεθόδους από τις κοινωνικές επιστήμες» και ως τέτοιο είδος έρευνας συνδέεται έντονα με τις κοινωνικές επιστήμες (Bryman, 2017, σ.28). Βασικότερος λόγος για τον οποίο διεξάγεται η κοινωνική έρευνα, φαίνεται να είναι διάφορες ελλείψεις, αλλά και ερωτήματα που προκύπτουν κατά την μελέτη της βιβλιογραφίας, ακόμα και κάποια κοινωνική εξέλιξη, η οποία μπορεί να δημιουργήσει ένα ερευνητικό ερώτημα εκ νέου (Bryman, 2017, σ.28).

ανάλυση αυτών των δεδομένων, προχωράει στην εξαγωγή των συμπερασμάτων για να επιστρέψει πάλι στην θεωρία (Bryman, 2017, σ.182-184).

Από την άλλη, η δεύτερη κατηγορία, περιλαμβάνει μεθόδους που χρησιμοποιούνται σε μικρότερα δείγματα και αποσκοπούν στην κατανόηση του φαινομένου που εξετάζουν μέσα από την οπτική των ερευνητικών υποκειμένων (Γουσέτη, 2018, σ.781. Τσίγκανου, 2018, σ.777). Αυτή η μορφή έρευνας λοιπόν, στηρίζεται στην «επαγωγική συλλογιστική πορεία» (Bryman, 2017, σ.61. Γουσέτη, 2018, σ.781), χωρίς αυτό να σημαίνει όμως ότι ο ερευνητής διεξάγει την έρευνα του χωρίς να λαμβάνει καθόλου υπόψη του τη θεωρία (Λάζος, 1998). Όπως λοιπόν, προαναφέραμε ως είδος έρευνας σχετίζεται περισσότερο με τις παραδόσεις του «Κονστρουκτιβισμού» και της «Ερμηνειοκρατίας», δίνοντας έμφαση στην κατανόηση του κόσμου, μέσα από την ερμηνεία που κάνουν τα ίδια τα άτομα σε αυτόν (Bryman, 2017, σ.53,61, 409, 410. Γουσέτη, 2018, σ.781,782. Τσίγκανου, 2018, σ.777). Η ποιοτική έρευνα λοιπόν στις κοινωνικές επιστήμες ξεκινάει από μερικά γενικά ερευνητικά ερωτήματα, και αφού επιλεγθεί ο τόπος και τα υποκείμενα της έρευνας και συλλεχθούν τα συναφή δεδομένα και ερμηνευθούν, στο στάδιο της εννοιολογικής και θεωρητικής εργασίας, τα ευρήματα προσδιορίζονται με αυστηρότερο τρόπο, συλλέγονται και άλλα δεδομένα για να ερμηνευθούν και ακολουθεί η καταγραφή των ευρημάτων και των συμπερασμάτων (Bryman, 2017, σ.413-415). Σε αυτού του είδους τις έρευνες λοιπόν ο ερευνητής ασχολείται τόσο με την «συλλογή δεδομένων» , όσο και με την «ερμηνεία» τους (Bryman, 2017, σ.53,61, 409, 410). Έτσι λοιπόν, όπως γίνεται αντιληπτό οι ποιοτικές μέθοδοι έχουν, μία πιο ελαστική δομή και δεν αποσκοπούν στην γενίκευση των ερευνητικών τους πορισμάτων, όπως γίνεται στις ποσοτικές, αλλά έχουν σκοπό να μελετήσουν το αντικείμενο μελέτης τους σε μεγάλο βάθος, γι' αυτό και περιορίζονται στην μελέτη των χαρακτηριστικών που έχουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (Γουσέτη, 2018, σ.781)

2.2 Ο ρόλος της μεθόδου στην Εγκληματολογία

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η μεθοδολογία στην επιστήμη της Εγκληματολογίας, αφορά όλους εκείνους τους «συστηματικούς τρόπους μελέτης, που σχετίζονται με τις μεθόδους και τις τεχνικές διερεύνησης του εγκληματικού φαινομένου» (Σπινέλλη, 2014, σ. 133) Στην Εγκληματολογία λοιπόν είναι αρχικά πολύ σημαντικό να σημειωθεί πως ως επιστήμη, αν και δανείστηκε ορισμένες μεθόδους από

άλλους επιστημονικούς κλάδους, τις διαμόρφωσε παρόλα αυτά ανάλογα με τις ανάγκες που είχε σε εγκληματολογικές μεθόδους (Αλεξιάδης, 2011, σ.14). Η διαπίστωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την συζήτηση περί διεπιστημονικότητας της Εγκληματολογίας, καθώς και της συνομιλίας που μπορεί να αναπτυχθεί ανάμεσα σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους που πραγματεύεται η παρούσα εργασία. Οι έρευνες στον επιστημονικό κλάδο της Εγκληματολογίας είναι πάρα πολλές και ποικίλλουν με βάση πολλές παραμέτρους, καθώς περιλαμβάνουν ένα φάσμα από διαφορετικές «μεθόδους» και «τεχνικές» όπως και «επίπεδα» στα οποία γίνεται κάθε φορά η «ανάλυση» (Ζαραφωνίτου, 2004, σ.19,29), αλλά και θέματα ανάλυσης, (Ζαραφωνίτου, 2004. Σπινέλλη, 2014).

Στην Εγκληματολογία, η ποσοτική έρευνα και οι ποσοτικές μέθοδοι κατέχουν μία πολύ σημαντική θέση, ιδιαίτερα στον χώρο του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης, και πραγματοποιούνται μέσα κυρίως από στατιστικές διαδικασίες και αναλύσεις (Tartaro, 2021, σ.4). Στις ποσοτικές μεθόδους της Εγκληματολογίας, όπου ακολουθούνται αυστηροί κανόνες συλλογής των δεδομένων, οι ερευνητές με βάση την θεωρία, δημιουργούν τις ερευνητικές υποθέσεις και στην συνέχεια με βάση τα εμπειρικά δεδομένα τις ελέγχουν, χρησιμοποιώντας στην έρευνα τους αριθμητικές μεταβλητές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν διάφορες έννοιες, ποσοτικοποιώντας τα δεδομένα τους, καθώς αναφέρονται σε μεγάλα δείγματα πληθυσμού, με τα οποία όπως είναι φυσικό έχουν ελάχιστη έως και καθόλου αλληλεπίδραση (Tartaro, 2021, σ.4). Οι ερευνητές με τον τρόπο αυτόν συλλέγουν και αναλύουν τις πληροφορίες και τα δεδομένα, και χρησιμοποιούν τα πορίσματα των ερευνών τους, ώστε μέσα από τον έλεγχο των θεωριών τους, να είναι σε θέση είτε να τις υποστηρίξουν είτε να τις απορρίψουν, έχοντας ως βασικό τους χαρακτηριστικό την αντικειμενικότητα των μετρήσεων τους (Adler, 1998, σ.22). Οι έρευνες αυτές, δίνουν μία λύση στο πρόβλημα της μέτρησης του εγκλήματος και αξιολόγησης του είδους και της έκτασης που έχει, καθώς τα επίσημα στοιχεία όπως τα αρχεία συλλήψεων, τα ποσοστά καταδικαστικών αποφάσεων και αυτών που εκτίουν ποινές στην φυλακή, δεν επαρκούν για να προσδιοριστεί το ζήτημα που εξετάζουμε, δηλαδή το είδος και η έκταση του εγκλήματος πλήρως και επαρκώς (Adler, 1998, σ.27. Ζαραφωνίτου, 2004, σ.38. Φαρσεδάκης, 2005, σ.154,155).

Σε αυτό το σημείο ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η θέση του Ferri ότι η Εγκληματολογία ως επιστήμη αποσκοπεί σε μία «πολυεπιστημονική» και «διεπιστημονική μελέτη» του

εγκλήματος, μέσα από την οποία προκύπτει ουσιαστικά μία πολύπλευρη εξήγηση (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ.94). Καθώς λοιπόν η επιστήμη της Εγκληματολογίας ασχολείται με την εγκληματικότητα ως κοινωνικό φαινόμενο και με το έγκλημα ως ατομική πράξη, το προσεγγίζει φαινομενολογικά τόσο στην ποσοτική, όσο και στην ποιοτική του εξέλιξη και διάσταση (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.109). Ωστόσο καθώς αυτό το φάσμα είναι αρκετά ευρύ, για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, που είναι ουσιαστικά η συνομιλία της Εγκληματολογίας με την Ανθρωπολογία, θα περιοριστούμε μόνο στα σημεία τα οποία μπορεί να αναπτυχθεί ένας διάλογος ανάμεσα στις δύο επιστήμες. Για τον λόγο αυτό λοιπόν θα σταθούμε στις ποιοτικές μεθόδους, καθώς το ζήτημα των ποιοτικών μεθόδων τέθηκε και στην επιστήμη της Εγκληματολογίας, ιδιαίτερα μετά το 1960, από τους «κοινωνιολόγους της απόκλισης» που ήταν υποστηρικτές της γνωστής εγκληματολογικής «θεωρίας της ετικέτας», οπότε και το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στην «κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος», την «κοινωνική αντίδραση», αλλά και στις αντιδράσεις των ίδιων των παραβατών (Τσίγκανου, 2018, σ. 778). Ο στόχος λοιπόν είναι πλέον να αναλυθούν όλοι εκείνοι οι τρόποι που τα ίδια τα υποκείμενα κατανοούν την δική τους κοινωνική πραγματικότητα (Γουσέτη, 2018. Τσίγκανου, 2018, σ.777. Bryman, 2017, σ.53,55,61). Με τον τρόπο αυτό λοιπόν ο ερευνητής είναι σε θέση να ερμηνεύσει και να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν οι ερευνώμενοι τον κόσμο τους, καθώς και τις αντιλήψεις τους, κατανοώντας τόσο τους κοινωνικούς δρώντες, όσο και το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο που μελετάται αυτή η δράση, μέσω της αλληλεπίδρασης με τα υποκείμενα της έρευνας (Palacios, 2009).

2.3 Ο ρόλος της μεθόδου στην Ανθρωπολογία

Η βασική μέθοδος που χρησιμοποιούν οι Ανθρωπολόγοι για να μελετήσουν το αντικείμενο τους είναι η «επιτόπια έρευνα» με «συμμετοχική παρατήρηση», μέσω της οποίας ουσιαστικά ο ερευνητής κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα της έρευνας του «αντιλαμβάνονται και περιγράφουν τον κόσμο τους», «βιώνοντας την εμπειρία τους» (Hendry, 2011, σ. 32,33). Η επιτόπια έρευνα λοιπόν συνδέεται στενά με την βρετανική παράδοση του «Λειτουργισμού», καθώς αυτός ουσιαστικά που την καθιέρωσε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν ο Malinowski, με την επιτόπια έρευνα που διεξήγαγε στα νησιά Τρόμπριαντ (Κούπερ, 1989, σ.33). Η μέθοδος αυτή αποτέλεσε την βασική μέθοδο μέσω της οποίας οι ανθρωπολόγοι μελετούσαν τις «πρωτόγονες» κοινωνίες (Κούπερ, 1989, σ.34). Στην παράδοση του Λειτουργισμού λοιπόν το

ενδιαφέρον εστιάζονταν στην λειτουργία των θεσμών, του πολιτισμού, των εθίμων, της μαγείας, της θρησκείας, της συγγένειας, της οικογένειας και των διαφόρων κοινωνικών συστημάτων, όσον αφορά την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών (Κούπερ, 1989, σ.44,64,69,70,71,72,76,77. Eriksen, 2007, σ.42,43. Hendry, 2011, σ.45. Leach, 1957). Η σημασία της επιτόπιας έρευνας του Malinowski είναι μεγάλη καθώς έζησε μαζί με τον πληθυσμό που μελέτησε στο ίδιο μέρος για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ως μέλος της κοινότητας τους, συμμετέχοντας σε όλες τις δραστηριότητες τους, δίνοντας παράλληλα μεγάλη σημασία στην παρατήρηση που κάνει ο ερευνητής (Κούπερ, 1989. Leach, 1957). Με την εμπλοκή λοιπόν στην καθημερινή ζωή των τοπικών κοινοτήτων, ο ερευνητής είναι σε θέση να κατανοήσει ημικά¹⁴ (από μέσα) την κοινωνία και τους ανθρώπους που μελετά (Eriksen, 2007. Hendry, 2011. Κούπερ, 1989. Γκέφου-Μαδιανού, 2017).

Αργότερα όμως, λόγω των αλλαγών που έλαβαν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, και ιδιαίτερα μετά το 1960, με την λεγόμενη «ανθρωπολογία οίκου», η επιτόπια έρευνα γίνεται και στην κοινωνία του ίδιου του ανθρωπολόγου, όπου τα όρια ανάμεσα στο οικείο και στο ξένο και στον «εαυτό» και στον άλλο δεν είναι τόσο σαφή (Eriksen, 2007, σ.65-67. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ. 368. Γκέφου – Μαδιανού, 2016 β, σ. 19). Τα ζητήματα τα οποία προκύπτουν είναι σημαντικά για την «ανθρωπολογία οίκου», ιδιαίτερα αναφορικά με την συνομιλία της με την Εγκληματολογία, καθώς τίθενται ουσιαστικά ζητήματα σχετικά με το πως κατασκευάζεται ο «άλλος», ο οποίος είναι ταυτόχρονα και «μέρος του εαυτού», αφού πρόκειται για μέλος της ίδιας κοινωνίας με τον ανθρωπολόγο (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ. 368). Αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν η «συμμετοχική παρατήρηση» γίνεται μέθοδος και της Εγκληματολογίας για να μελετήσει, να κατανοήσει και να ερμηνεύσει την οπτική που έχουν τα ίδια τα υποκείμενα της έρευνας (Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Moore, 1993.Βιδάλη, 2022, σ.244,245) ζήτημα που θα αναπτυχθεί διεξοδικότερα, παρακάτω. Οι εξελίξεις αυτές στα τέλη του 20^{ου} αιώνα έπαιξαν έναν πολύ σημαντικό ρόλο, αναφορικά με τον τρόπο που διεξάγεται η «επιτόπια έρευνα» ιδιαίτερα στα ζητήματα της εκπροσώπησης και προσέγγισης των υποκειμένων της έρευνας, όπως και με το ζήτημα του πως γίνεται η αναπαράσταση και του πολλαπλού της χαρακτήρα

¹⁴ Η διάκριση «ημικής» και «ητικής» προσέγγισης αναφέρεται ουσιαστικά στην διάκριση ανάμεσα στην οπτική του ιθαγενούς και στην ανθρωπολογική ανάλυση που γίνεται αργότερα (Eriksen, 2007, σελ. 75).

(Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Marcus, 2016). Στα πλαίσια αυτά λοιπόν, επηρεάστηκε και η ίδια η μέθοδος της Ανθρωπολογίας (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Marcus, 2016). Με την απομάκρυνση του ανθρωπολόγου από τις μη δυτικές κοινωνίες, τα ζητήματα που ανέκυψαν αναφορικά με την σχέση «παρατηρητή» και «παρατηρούμενου», την αμφισβήτηση της έννοιας του «πεδίου» ως τον «γεωγραφικά προσδιορισμένο τόπο», στον οποίο διεξάγεται η εθνογραφική έρευνα, είχε ως αποτέλεσμα να προκύψουν νέες μορφές εθνογραφικής έρευνας, όπως η «κινητή» ή « πολυτοπική εθνογραφία»¹⁵, όπου οι έννοιες του «χώρου» και του «τόπου» στην εθνογραφία, αποκτούν ρευστότητα (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-54. Αθανασίου, 2020. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ. 17, 20, 31, 33. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.368, 369, 375. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ. 20. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.32,34,248. Marcus, 2016, σ.78-106). Οι εξελίξεις αυτές είναι πολύ σημαντικές για τα θέματα, που εξετάζει η παρούσα εργασία, καθώς οι ανθρωπολόγοι απομακρύνθηκαν από την μελέτη των μη δυτικών κοινωνιών, για να στραφούν στην ενασχόληση με ζητήματα που αφορούσαν τις δικές τους κοινωνίες, όπου θα εντοπίσουν αυτή την διάκριση ανάμεσα στον «εαυτό» και στον «άλλον», όπως εμφανίζεται μέσα στις κοινωνίες αυτές (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Eriksen, 2007. Marcus, 2016). Προκειμένου, όμως η εργασία να έχει μία συνοχή, για τις ανάγκες της, που είναι η παρουσίαση της συνομιλίας των κλάδων της Εγκληματολογίας και της Ανθρωπολογίας θα αρκεστούμε στο παράδειγμα της επιτόπιας έρευνας με συμμετοχική παρατήρηση που αν και κατεξοχήν ανθρωπολογική μέθοδος (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.18), χρησιμοποιείται και στην Εγκληματολογία (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Hobbs, 2011. Moore, 1993. Sidoti, 2023. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Γιαννακοπούλου, 2018. Τσίγκανου, 2018).

Μία από τις σημαντικότερες κριτικές που ασκήθηκαν στην εθνογραφία μετά την Πολιτισμική Κριτική ήταν ο απόλυτος «διαχωρισμός ανάμεσα στον παρατηρητή και

¹⁵ Μερικά από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αυτού του είδους εθνογραφίας είναι η μελέτη πληθυσμών που μετακινούνται, όπως οι μετανάστες, οι έρευνες για τις συγκρούσεις και τη βία, οι μελέτες στον χώρο των βιοτεχνολογιών και του φεμινισμού και η μελέτη των μέσων μαζικής ενημέρωσης, σχετικά με τον τρόπο που παράγονται τα τηλεοπτικά προγράμματα και την κατανόηση από την πλευρά του κοινού τους (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.22-30).

τον παρατηρούμενο», με τον «ανασχεδιασμό» τόσο του τι γίνεται αντικείμενο παρατήρησης όσο και του «παρατηρητή» και της ανάλυσης που πραγματοποιείται (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου, 2020. Marcus, 2016, σ.92,100. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.32,33,34,248). Η εθνογραφία όπως γίνεται αντιληπτό έπειτα από όλες αυτές τις εξελίξεις, έχει επαναπροσδιορίσει την θέση της μέσα στους θεωρητικούς λόγους της Δύσης και έχει αποδεσμευθεί από την μελέτη του «εξωτικού» και του «πρωτόγονου», ενώ σημαντικά ζητήματα τίθενται για το πώς γίνεται η εθνογραφία στο σύγχρονο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης και των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στους πολιτισμούς (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-50. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.32 Marcus, 2016, σ.78-106. Eriksen, 2007. Sausdal & Vigh, 2019). Πρόκειται ουσιαστικά για μία τάση «αναστοχασμού» στην εθνογραφία, μία αμφισβήτηση της απόλυτης αντικειμενικότητας του εθνογράφου, κάνοντας ουσιαστικά λόγο για μία «ερμηνευτική στροφή στην εθνογραφία», όπου το εθνογραφικό κείμενο κατασκευάζεται τόσο από τον παρατηρητή όσο και από τον παρατηρούμενο (Colleyn, 2005, σ.83-90. Marcus, 2016, σ.88. Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-54. Αθανασίου, 2020. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37). Στα πλαίσια επομένως του «Μεταμοντερνισμού» (Colleyn, 2005, σ.83), η εθνογραφία ουσιαστικά περιλαμβάνει τις ιστορίες και τις φωνές των ανθρώπων της έρευνας και το γράψιμο της εθνογραφίας μοιάζει περισσότερο με την «ανάγνωση ενός κειμένου», ενώ αμφισβητείται η δυνατότητα δημιουργίας μιας «μεγάλης θεωρίας» και γενικεύσεων πάνω στον τρόπο που βλέπουν και σκέφτονται οι άνθρωποι (Geertz, 2003, σ.15-41. Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-54. Αθανασίου, 2020. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.11-27,14, 15. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.21-37) . Επομένως η οπτική των ίδιων των υποκειμένων της έρευνας συνδέεται με τον «ερμηνευτικό» και «κονστрукτιβιστικό» τρόπο σκέψης, άρα με το «υποκειμενικό», το «πολιτισμικό», το «καταστασιακό», την «φαινομενολογία» και την «συμβολική αλληλεπίδραση», καθώς ο ερευνητής εισέρχεται τόσο μέσα στο σύστημα, όσο και στα ίδια τα άτομα που μελετά για την κατανόηση της καθημερινότητάς τους, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτόν μια εμπειρική αναπαράσταση της ζωής τους σε όλο το φάσμα των αποχρώσεων της (Palacios, 2009, σ.424), γι' αυτό και ασκήθηκαν κριτικές στις γενικευτικές προσεγγίσεις πάνω στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σκέφτονται και βλέπουν τον κόσμο τους (Spencer, 2011, σ.444) .Από αυτά λοιπόν γίνεται αντιληπτό ότι από την εμφάνιση της εθνογραφικής πρακτικής με τον Malinowski (Κούπερ, 1989), έως

σήμερα η εθνογραφία όπως και η ίδια η επιστήμη της ανθρωπολογίας έχει αλλάξει αρκετά (Marcus, 2016. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α), γι' αυτό για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, θα παρουσιαστούν μόνο εκείνα τα σημεία στο μεθοδολογικό κομμάτι, όπου οι δύο επιστήμες θα μπορούσαν να συναντηθούν και να συνομιλήσουν. Στα επόμενα κεφάλαια της εργασίας αυτής λοιπόν έχοντας παρουσιάσει το επίπεδο της μεθόδου στην επιστήμη γενικά και στις επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας ειδικότερα, θα παρουσιάσουμε την συμβολή της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία, αναφορικά με το μεθοδολογικό επίπεδο, μέσα από την ένταξη της ανθρωπολογικής μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης για την μελέτη εγκληματολογικών ζητημάτων (Hobbs, 2011. Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Προτού όμως γίνει η παρουσίαση αυτή, κρίνεται απαραίτητο να ξεκινήσει το κεφάλαιο που αφορά την συμβολή της Ανθρωπολογίας στο μεθοδολογικό επίπεδο, με την ανάλυση του εγκληματολογικού ρεύματος της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας. Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, καθώς το ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, συνδέεται, όπως θα δούμε παρακάτω με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, καθώς η τελευταία συνέβαλλε στην διαμόρφωση του, θεωρητικά και μεθοδολογικά (Hayward & Young, 2004. Γιαννακοπούλου, 2018).

2.4 Η συμβολή της Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία στο μεθοδολογικό επίπεδο

2.4.α Η Πολιτισμική Εγκληματολογία

Η Πολιτισμική Εγκληματολογία, όπως θα αναλυθεί και στο κεφάλαιο αυτό, αποτελεί ένα από τα κατεξοχήν σημεία συνάντησης Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, κυρίως λόγω της μεθόδου που χρησιμοποιείται (Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386. Ferrell, 1999, σ.399. Hayward & Young, 2004, σ.268). Το συγκεκριμένο ρεύμα στον χώρο της Εγκληματολογίας, επηρεάζεται από την συμβολική ανθρωπολογία του Clifford Geertz, και συγκεκριμένα από την έννοια του «πολιτισμού», όπως την εννοεί ο M. Weber, ως ενός «ιστού σημασιών που έχει φτιάξει ο άνθρωπος και αιωρείται μέσα σε αυτόν» (Hayward, Young, 2004, σ. 260. Geertz, 2003, σ. 17. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ. 146). Η επιρροή του Geertz, όμως είναι αρκετά έντονη, όσον αφορά την πρόσληψη της έννοιας του «πολιτισμού» στον χώρο της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, καθώς εστιάζει όχι τόσο στα ζητήματα που

απαντούν στο ερώτημα «τι είναι πολιτισμός», αλλά στο «τι σημασία έχει ο πολιτισμός» και «πώς μπορεί να ερμηνευθεί» (Geertz, 2003, σ.17,22). Στο σημείο αυτό λοιπόν αποκτά ιδιαίτερη σημασία η προσέγγιση του Geertz, ο οποίος στον χώρο της ερμηνευτικής ανθρωπολογίας, θεωρεί τους πολιτισμούς ως «συστήματα που αποτελούνται από συμβολικά νοήματα», εντός των οποίων ο εθνογράφος, «παρατηρεί, καταγράφει και αναλύει», συναντώντας ένα «πλέγμα νοημάτων σε πολλαπλά επίπεδα» , θεωρώντας με τον τρόπο αυτόν την ανθρωπολογική προσέγγιση ως μία «διαδικασία ερμηνείας» (Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.144,146). Έτσι λοιπόν γίνεται αντιληπτό ότι για τον Geertz, η εθνογραφική ανάλυση είναι μία «πυκνή περιγραφή» (Geertz, 2003, σ.18. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ. 144), η οποία έχει έναν χαρακτήρα «συστηματικό, διεισδυτικό και πλήρη» που περιλαμβάνει τις ερμηνείες των υποκειμένων της έρευνας, αλλά και τις ερμηνείες του ίδιου του εθνογράφου (Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ. 144). Για τον Geertz λοιπόν το αντικείμενο της εθνογραφίας, δεν είναι άλλο από μία «διαστρωματωμένη ιεραρχία από σημαίνουσες δομές» στην βάση των οποίων τα πάντα ακόμα και τα πιο απλά πράγματα που υπάρχουν σε έναν πολιτισμό δημιουργούνται, και αφού γίνουν αντιληπτά, μπορούν να ερμηνευθούν (Geertz, 2003, σ. 19). Η ανάλυση επομένως, σχετίζεται με τον σαφή προσδιορισμό των διάφορων δομών σημασίας (Geertz, 2003, σ.21). Ο εθνογράφος λοιπόν, έρχεται αντιμέτωπος με εννοιολογικές δομές, οι οποίες παρουσιάζουν περιπλοκότητα και πολλαπλότητα, και συνδέονται μεταξύ τους (Geertz, 2003, σ.21, 22). Αυτές τις δομές, όπως γίνεται κατανοητό θα πρέπει ο εθνογράφος πρώτα να τις «συλλάβει» ο ίδιος και στην συνέχεια να τις «αποδώσει» (Geertz,2003, σ. 22). Η εθνογραφία λοιπόν προσλαμβάνομενη με τον τρόπο αυτόν είναι μία προσπάθεια «ανάγνωσης ενός κειμένου», όπου η ανθρώπινη συμπεριφορά θεωρείται μια «συμβολική πράξη», και η λεπτομέρεια έχει πολύ μεγάλη σημασία (Hayward & Young, 2004, σ.260. Geertz, 2003, σ.15-41. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.14. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.143-148) . Οι θέσεις του Geertz, έχουν ιδιαίτερη σημασία για την Πολιτισμική Εγκληματολογία , καθώς εισάγουν στην συζήτηση την έννοια του «verstehen» (Geertz, 2003), την οποία επικαλείται και ο Ferrell (1997) στον χώρο της Εγκληματολογίας, που θα αναλύσουμε παρακάτω.

Μέσα λοιπόν στο πλαίσιο αυτό κάνει την εμφάνιση του, ένα νέο ρεύμα στον χώρο της Εγκληματολογίας, του οποίου οι καταβολές θα μπορούσαν να αναχθούν, όπως προαναφέρθηκε στην συμβολική ανθρωπολογία του Geertz (Hayward, Young, 2004, σ.260), αλλά και στις βρετανικές πολιτισμικές σπουδές της δεκαετίας του 1970 (

Ferrell, 1999, σ.397). Έτσι λοιπόν το θεωρητικό ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, τοποθετείται στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ως επιμέρους επιστημονικό ρεύμα της Κριτικής Εγκληματολογίας και εντάσσεται στην «μαρξιστική και νεομαρξιστική παράδοση ανθρωπισμού», όπου τα ανθρώπινα όντα γίνονται αντιληπτά όσον αφορά την παραγωγικότητα, την δημιουργικότητα, και την «διαρκή παραγωγή νοήματος» που προκύπτει μέσα από την αλληλεπίδραση τους (Βιδάλη, 2022, σ. 243, 245. Hayward & Young, 2004, σ. 259). Ως κατεύθυνση όμως στον χώρο της Εγκληματολογίας, έχει δεχθεί επιρροές και από άλλα ρεύματα όπως η Σχολή του Σικάγο, η Μαρξιστική Εγκληματολογία, η Νέα Εγκληματολογία της δεκαετίας του 1970, αλλά και από άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα οι θεωρίες της έντασης και της αλληλεπίδρασης (Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386). Ο κατεξοχήν συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην Εγκληματολογία, υπό την μορφή εν προκειμένω της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας και στην Κοινωνική Ανθρωπολογία, φαίνεται να είναι η εστίαση της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας στο «νόημα που δίνουν οι ίδιοι οι άνθρωποι στις πράξεις τους» (Βιδάλη, 2022, σ. 243) και στις εμπειρίες όπως αυτές βιώνονται από τα ίδια τα άτομα, αποσκοπώντας ουσιαστικά στην κατανόηση των νοημάτων που υπάρχουν στο έγκλημα, και στον έλεγχο του (Βιδάλη, 2022, σ.243-248). Η Πολιτισμική Εγκληματολογία επομένως, «προσεγγίζει με άλλα λόγια τα ίδια θέματα, αλλά από διαφορετική οπτική γωνία, διευρύνοντας με τον τρόπο αυτό το πεδίο της εγκληματολογικής έρευνας» (Βιδάλη, 2022, σ.246).

Προτού προχωρήσει η ανάλυση παρακάτω κρίνεται απαραίτητη, μία σύντομη περιγραφή του θεωρητικού ρεύματος της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, ώστε να γίνει περισσότερο σαφής η σημασία του εν λόγω ρεύματος, ως συνδετικού κρίκου, ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Η Πολιτισμική Εγκληματολογία επομένως, έρχεται σε αντίθεση με θετικιστικές προσεγγίσεις, και τις ποσοτικές μεθόδους, θεωρώντας ότι δεν αποτυπώνουν στην ουσία του το έγκλημα (Βιδάλη, 2022, σ.246. Hayward & Young, 2004, σ.262,263), το οποίο όπως και ο έλεγχος του χαρακτηρίζονται από δυναμικότητα (Ferrell, 1999, σ.403, 407, 411), νοήματα, εμπειρίες, εικόνες, αναπαραστάσεις και έντονα συναισθήματα (Hayward, Young, 2004). Το ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας προτείνει εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης του εγκλήματος, καθώς ασχολείται με όλες αυτές τις διασυνδέσεις, τις αλληλεπιδράσεις, και αναπαραστάσεις τους, εντός των οποίων το έγκλημα και ο έλεγχος του κατασκευάζονται, συνδέοντας τα με τον τρόπο αυτόν τόσο

μεταξύ τους, όσο και με τα πολιτισμικά τους συμφραζόμενα και τις εμπειρίες όπως τις ζούνε οι ίδιοι οι άνθρωποι (Βιδάλη, 2022. Ferrell, 1999). Με τον τρόπο αυτόν λοιπόν εισαγόμαστε ουσιαστικά, στο σύνθετο «κύκλωμα της διαμεσολαβημένης αλληλεπίδρασης», όπου το έγκλημα και η παράβαση αποκτούν σημασία (Ferrell, 1999, σ. 398). Έτσι, για να γίνουν πιο κατανοητά τα όσα προαναφέρθηκαν, η Πολιτισμική Εγκληματολογία μελετάει το έγκλημα, τον έλεγχο του εγκλήματος, τα συναισθήματα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης¹⁶ και τις κατασκευές που σχετίζονται με αυτά, τους συμβολισμούς, το στιλ, τις αναπαραστάσεις του εγκλήματος και του ελέγχου του, καθώς και τις εικόνες που δημιουργούνται, όλα τα δίκτυα που αναπτύσσονται, δίνοντας έμφαση στην ερμηνεία, τις πολιτισμικές κατασκευές της παράβασης, του εγκλήματος, της παραβατικότητας, αλλά και του περιθωρίου, καθώς και σε όλες τις αφηγήσεις κατά του εγκλήματος, τις διαδικασίες όπου διάφορες μορφές τέχνης χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές, ακόμα και το λεξιλόγιο και τη γλώσσα που χρησιμοποιείται (Ferrell, 1999). Όσον αφορά την μελέτη και ουσιαστική κατανόηση των αλληλεπιδράσεων, χαρακτηριστικό είναι το πεδίο των έντονων συναισθημάτων που βιώνουν τα άτομα (Hayward & Young, 2004, σ.263-265). Έτσι ουσιαστικά η Πολιτισμική Εγκληματολογία ασχολείται με όλα αυτά τα έντονα συναισθήματα, που συνδέονται αυτή την φορά με την ίδια την εμπειρία της εγκληματικότητας, συναισθήματα αδρεναλίνης, αλλά και ενθουσιασμού, τρόμου, παράλληλα όμως και ευχαρίστησης, τα οποία χαρακτηρίζουν ουσιαστικά ένα ευρύ φάσμα εμπειριών και καταστάσεων, τον δράστη του εγκλήματος και το θύμα, καθώς και όλη την πορεία που θα ακολουθήσει ένα άτομο από την σύλληψη, μέχρι την φυλάκιση, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον δίνεται στο ζήτημα των ηθικών πανικών, και των συνδεδεμένων με αυτούς φόβων και ανησυχιών των ατόμων (Hayward & Young, 2004, σ.264). Το ενδιαφέρον όμως είναι ότι η Πολιτισμική Εγκληματολογία φωτίζει τις σημασίες, όλων αυτών που

¹⁶ Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να παραθέσουμε την ανθρωπολογική ανάλυση της Α. Κουκουτσάκη για την αναπαράσταση του ανθρωποκτόνου στον αθηναϊκό τύπο, όπου μεταξύ άλλων ασχολείται με το τρόπο με τον οποίο ο παραβάτης του ποινικού νόμου, μετατρέπεται σε εγκληματία και αλλάζει η ταυτότητα του, μέσα από τις αναπαράστασεις των μμε, που ερμηνεύουν την πραγματικότητα, αλλά και την ένταξη του μυνήματος που μεταδίδουν τα μμε σε ένα «σύστημα αξιών, πεποιθήσεων και αντιλήψεων» (Κουκουτσάκη, 2011, σ. 373). Ενδιαφέροντα σημεία στην ανάλυση αυτή είναι επίσης η θέση του S. Hall για την κατασκευή της είδησης ως μία διαδικασία «εγγραφής της σε έναν πολιτισμικό χάρτη» (Κουκουτσάκη, 2011, σ. 389) που εμπεριέχει κοινωνικά νοήματα, η αναπαραγωγή από τα μμε των κυρίαρχων απόψεων για τον εγκληματία στο θέμα της αναπαράστασης, η αναγωγή της εγκληματικής πράξης στο ατομικό επίπεδο και το ζήτημα της ποιοτικής διαφοράς ανάμεσα σε εγκληματία και σε αυτόν που δεν είναι, καθώς και το ζήτημα της συναίνεσης στην κοινωνία (Κουκουτσάκη, 2011, σ.388-391).

περιεγράφηκαν σε επίπεδο καθημερινότητας (Hayward & Young, 2004, σ.265, 270). Έτσι λοιπόν η Πολιτισμική Εγκληματολογία, ασχολείται μεταξύ άλλων εκτός από το έγκλημα και τον έλεγχο του εγκλήματος γενικά, και με ειδικότερα θέματα όπως οι νεανικές υποκουλτούρες και τα νοήματα που παράγουν, τα νοήματα που τους αποδίδονται από τους άλλους, αλλά και με τον ίδιο τον ερευνητή (Ferrell, 1999). Η Πολιτισμική Εγκληματολογία ασχολείται και με άλλα ζητήματα όπως η καθημερινότητα όπως την ζούνε τα ίδια τα άτομα, το νόημα, οι διεργασίες στο νοητικό επίπεδο, καθώς και άλλα ζητήματα που συνδέονται γενικά με την σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία και οικονομία (Βιδάλη, 2013, σ.242,243). Ένας άλλος χώρος ο οποίος αποτελεί σημαντικό τομέα έρευνας της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας εκτός από την προσέγγιση του εγκλήματος που μόλις περιγράφηκε είναι και ο χαρακτηρισμός ως εγκληματικών, διαφόρων πολιτισμικών προϊόντων της σύγχρονης εποχής, και διαφόρων μορφών τέχνης (Ferrell, 1999, σ.404-406. Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386).

Παρότι οι επιστημονικοί κλάδοι της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, αποτελούν δύο διακριτούς και αυτόνομους επιστημονικούς κλάδους που ο καθένας ασχολείται με το δικό του γνωστικό αντικείμενο (Αγγελίδου – Αστρινάκη, 2020, σ.29. Αλεξιάδης, 2011, σ.15. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.18, 30. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 48-50. Ζαραφωνίτου, 2011, σ.100 Σπινέλλη, 2014, σ.8. Τσουραμάνης, 2011, σ.147. Κούπερ, 1989, σ.34. Παγκάκης, 2001. Φαρσεδάκης, 2005, σ.76,77. Eriksen, 2007, σ.27. Ericson, 1996, σ. 17. Miller, 2009, σ.2. Wellford, 2009, σ.13, 14), οι κλάδοι αυτοί φαίνεται να συναντιούνται, στο επίπεδο μεθοδολογίας, στον χώρο της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας (Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386. Τσίγκανου, 2018, σ.780. Ferrell, 1999, σ.399. Hayward & Young, 2004, σ.268). Η μέθοδος αυτή λοιπόν δεν είναι άλλη από την μέθοδο της εθνογραφικής έρευνας (Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386), όπου στον χώρο της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, αποτελεί μία βαθιά έρευνα σε όλες εκείνες τις δυναμικές που υπάρχουν στο έγκλημα. (Ferrell, 1999). Οι Πολιτισμικοί Εγκληματολόγοι, χρησιμοποιώντας την εθνογραφική μέθοδο, «βυθίζονται» και αυτή με τη σειρά τους στο υπό μελέτη πολιτισμικό σύστημα, μελετώντας όχι μόνο εικόνες, αλλά και τις «εικόνες των εικόνων», σαν να βρίσκονται σε έναν διάδρομο που σε όλες τις πλευρές του έχει καθρέπτες (Hayward & Young, 2004, σ. 268. Sidoti, 2023. Τσίγκανου, 2018, σ.777). Πολύ σημαντικό είναι επίσης να σημειωθεί το γεγονός ότι η εθνογραφική έρευνα δεν χρησιμοποιείται από μόνη της, αλλά σε συνδυασμό με την «κειμενική» και «μιντιακή» ανάλυση, όπου ουσιαστικά και

οι ίδιοι οι ερευνητές είναι μέρος της ανάλυσης, καθώς κατασκευάζουν και αυτοί με τη σειρά τους νοήματα (Ferrell, 1999, σ.399-402).

2.4.β Η ένταξη της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία

Στο κεφάλαιο αυτό θα ακολουθήσει η παρουσίαση του ζητήματος της ποιοτικής έρευνας, όπου ουσιαστικά πραγματοποιείται η συνάντηση των δύο επιστημονικών κλάδων με τον πιο έκδηλο τρόπο (Τσίγκανου, 2018, σ.778). Η ποιοτική έρευνα λοιπόν συνδέεται με την επιστημολογική κατεύθυνση της «Ερμηνειοκρατίας», όπου η έμφαση δίνεται στην κατανόηση του κοινωνικού κόσμου, μέσα από την ερμηνεία του κόσμου αυτού από τα ίδια τα υποκείμενα (Bryman, 2017, σ. 53,55,61) και με την οντολογική θέση του «Κονστρουκτιβισμού», που υποστηρίζει ότι τα κοινωνικά φαινόμενα αποτελούν κοινωνικές κατασκευές και ότι η γνώση είναι «απροσδιόριστη» (Bryman, 2017, σ. 58). Στην Ανθρωπολογία λοιπόν, όπου η συμμετοχική παρατήρηση και η εθνογραφία, αποτελούν την «κατεξοχήν μέθοδο» του κλάδου (Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ. 18), αυτή η στροφή στον ποιοτικό χαρακτήρα, γίνεται ορατή στον «Μεταμοντερνισμό» και την Πολιτισμική Κριτική που συζητήσαμε προηγουμένως (Colleyn, 2005, σ.83-90. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37, 265-282. Loizos, 2016, σ.281,282,284,288. Marcus, 2016, σ.78-106). Πρόκειται λοιπόν για την περίοδο, στην οποία ο «Δομισμός» και ο «Μεταμοντερνισμός» αμφισβήτησαν τις θετικιστικές προσεγγίσεις, στρέφοντας, το ενδιαφέρον του κλάδου σε άλλα ζητήματα, σχετικά με την ερμηνεία, θέτοντας ερωτήματα και ζητήματα για την φύση αυτού που παρατηρείται, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνεται και συγκροτείται (Loizos, 2016, σ.281-283,). Οι εξελίξεις αυτές έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την συνομιλία των δύο κλάδων, λόγω κυρίως της κριτικής στάσης και της αμφισβήτησης στο ζήτημα της «ετερότητας», ιδιαίτερα μετά την «ανθρωπολογία οίκου» (Eriksen, 2007, σ.65-67. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.365-369. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ.19. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.34,35). Το βασικότερο λοιπόν ζήτημα ήταν όπως είδαμε αυτό της «διάκρισης του εαυτού από τον άλλο», το ζήτημα της ύπαρξης και των όρων της ύπαρξης της «ετερότητας» καθώς και το είδος και τα επίπεδα αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται ανάμεσα στον ερευνητή και τον ερευνώμενο, καθώς και της θέσης από την οποία γίνεται η παρατήρηση, αλλά και η αναπαράσταση της εθνογραφικής πραγματικότητας σε σύγκριση με την πραγματικότητα των ανθρώπων αυτών (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.48-54 Αθανασίου, 2020, σ.202-219. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 α, σ.368,365-369. Γκέφου-

Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.21-37. Μακρής, 2011, σ.119-123. Colleyn, 2005, σ.83-90. Eriksen, 2007, σ.65-67. Marcus, 2016, σ.78-106). Πολύ σημαντική ήταν επίσης και η «Ερμηνευτική Ανθρωπολογία» του Geertz, η οποία όπως είδαμε συνδέεται με την Πολιτισμική Εγκληματολογία, που ασχολείται με την μελέτη των εμπειριών των ατόμων όπως ακριβώς τις ζούνε, αναζητώντας το νόημα που τα ίδια τα άτομα αποδίδουν στις πράξεις τους (Βιδάλη, 2022, σ.245. Hayward & Young, 2004, σ. 260. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999).

Η Εγκληματολογία λοιπόν ως επιστημονικός κλάδος, όπως προαναφέρθηκε, έχει δανειστεί μεθόδους έρευνας από άλλες επιστήμες, που τις διαμόρφωσε ανάλογα με τις ανάγκες της σε δικές της εγκληματολογικές μεθόδους (Αλεξιάδης, 2011, σ.14), ενώ έχει επηρεαστεί μεθοδολογικά και από την επιστήμη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας (Τσίγκανου, 2018, σ.778). Από την άλλη μεριά η εθνογραφική μέθοδος της Ανθρωπολογίας υιοθετείται όλο και περισσότερο και από άλλες επιστήμες, αποκτώντας και αυτή με την σειρά της έναν διεπιστημονικό χαρακτήρα (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.19). Στο κεφάλαιο αυτό λοιπόν το ενδιαφέρον εστιάζεται στην συνομιλία των δύο κλάδων σε επίπεδο μεθόδου και συγκεκριμένα σε σχέση με την επιτόπια έρευνα, την συμμετοχική παρατήρηση και την εθνογραφία. Καθώς λοιπόν η ανάλυση της θέσης της συμμετοχικής παρατήρησης στην Ανθρωπολογία είναι δεδομένη και έχει αναλυθεί εκτενώς στα προηγούμενα κεφάλαια, η ενότητα αυτή θα εστιάζει στην ανάλυση της επιτόπιας έρευνας, της συμμετοχικής παρατήρησης και της εθνογραφίας, και τα διάφορα ζητήματα που προκύπτουν με την εισαγωγή αυτής της ανθρωπολογικής μεθόδου στην επιστήμη της Εγκληματολογίας (Γιαννακοπούλου, 2018. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Τσίγκανου, 2018. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Moore, 1993). Η ικανότητα των ποιοτικών μεθόδων, όπως η συμμετοχική παρατήρηση, καθώς και η υλοποίηση των στόχων της εις βάθος διερεύνησης και κατανόησης ενός φαινομένου, μέσα από την οπτική των ίδιων των κοινωνικών δρώντων υποκειμένων που μελετώνται είναι γνωστή (Βιδάλη, 2022. Γουσέτη, 2018. Τσίγκανου, 2018. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Επίσης γνωστή είναι και η υιοθέτηση τέτοιων μεθόδων από επιμέρους ρεύματα της Εγκληματολογίας, εν προκειμένω της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, όπου οι βασικές μέθοδοι που προτείνει το ρεύμα αυτό είναι η εθνογραφική μέθοδος, που βασίζεται σε «ανθρωπολογικές και πολιτισμικές παραδόσεις», καθώς και η κλασική επιτόπια έρευνα

πεδίου με την συμμετοχική παρατήρηση (Γιαννακοπούλου, 2018, σ. 386). Σε αυτό λοιπόν το σημείο προκύπτει το ερώτημα σχετικά το πως ακριβώς λειτουργεί στην πράξη η επιτόπια έρευνα με συμμετοχική παρατήρηση στην Εγκληματολογία, τι ακριβώς κάνει δηλαδή ένας Εγκληματολόγος που χρησιμοποιεί την εθνογραφική μέθοδο. Προτού όμως απαντηθεί το ερώτημα αυτό που είναι ίσως και το βασικότερο στην εργασία, καθώς η απάντηση σε αυτό το ερώτημα έχει μεγάλη σημασία για την ανάλυση πολλών ζητημάτων που αφορούν την επικοινωνία ανάμεσα στους δύο κλάδους σε πρακτικό επίπεδο, είναι σημαντικό να συζητηθούν μερικά ζητήματα που σχετίζονται με την εθνογραφία και την συμμετοχική παρατήρηση στην επιστήμη της Εγκληματολογίας.

Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο που αφορούσε το ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, έντονη ήταν η επίδραση του Geertz, του οποίου οι βασικότερες θέσεις έχουν αναπτυχθεί εκτενώς (Hayward & Young, 2004, σ.268). Από αυτές οι σημαντικότερες θέσεις που άσκησαν επίδραση στην Εγκληματολογία και συγκεκριμένα στην Πολιτισμική Εγκληματολογία, ήταν η έννοια του «πολιτισμού» του Weber, για την κατανόηση της κοινωνικής δράσης, Η ερμηνευτική προσέγγιση του Geertz, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την συνομιλία της Ανθρωπολογίας με την Εγκληματολογία καθώς εισάγει στην συζήτηση την προσέγγιση «Verstehen», σύμφωνα με την οποία το ενδιαφέρον εστιάζεται στα δρώντα υποκείμενα, όπου ο ανθρωπολόγος ερμηνεύει και προσπαθεί να καταλάβει την σκέψη των υποκειμένων αυτών (Hayward & Young, 2004, σ.268. Ferrell, 1997, σ.3. Ferrell, 1999, σ.400. Geertz, 2003, σ.26). Εκτός όμως από αυτές τις θέσεις, έχει μεγάλη σημασία η έννοια της «πυκνής περιγραφής» στο μεθοδολογικό επίπεδο, όπου τα δεδομένα προσλαμβάνονται ως δικές μας κατασκευές, οι οποίες έχουν βασιστεί πάνω σε κατασκευές άλλων (Geertz, 2003, σ.21). Η σημασία της «ημικής» προσέγγισης του «verstehen», είναι κατανοητή, όσον αφορά την επιστήμη της Ανθρωπολογίας (Geertz, 2003, σ.26), όμως ίσως να μην είναι τόσο κατανοητή όσον αφορά την επιστήμη της Εγκληματολογίας, γι' αυτό και κρίνεται απαραίτητο προτού απαντηθεί το ερώτημα πως γίνεται μία εθνογραφία στον κλάδο της Εγκληματολογίας, να δοθεί μια εικόνα σχετικά με την ημική προσέγγιση (Eriksen, 2007. Geertz, 2003) στην Εγκληματολογία, με άλλα λόγια αυτό που ονομάζει ο Ferrell «εγκληματολογικό verstehen» (Ferrell, 1997).

Η έννοια του “verstehen” λοιπόν, προέρχεται και αυτή με τη σειρά της από τον Weber (Ferrell, 1997. Tewksbury, 2009). Ως προσέγγιση λοιπόν, στην Εγκληματολογία μας

«βυθίζει» μέσα σε όλα τα νοήματα, τις σημασίες, τις εμπειρίες, ακόμα και τα συναισθήματα που συνδέονται με το έγκλημα, τους νόμους, την επιβολή των νόμων, τους δράστες που παραβιάζουν τους νόμους, τα θύματα, την κοινωνική αντίδραση και τον κοινωνικό έλεγχο, την πολιτική, τις διαδικασίες εγκληματοποίησης, όλα αυτά όμως με την ημική προσέγγιση που περιλαμβάνει την υποκειμενική κατανόηση από τον ερευνητή των νοημάτων, των εμπειριών και των συναισθημάτων των υποκειμένων που μόλις περιγράψαμε, όπου ο ερευνητής ουσιαστικά «βυθίζεται» μέσα σε αυτόν τον κόσμο, και προσπαθεί να τον ερμηνεύσει και να τον κατανοήσει σε επίπεδο καθημερινότητας, κάτι το οποίο μπορεί να το γίνει εφικτό μόνο με την συμμετοχική παρατήρηση στο πεδίο (Ferrel, 1997, σ.3-4,7-15,16-22. Tewksbury, 2009, σ.406-407,410-412. Τσίγκανου, 2018, σ.777). Στον χώρο της Εγκληματολογίας λοιπόν, ο εθνογράφος- Εγκληματολόγος θα πρέπει να φωτίσει αρχικά την αλληλεπίδραση και την σχέση ανάμεσα στις κατασκευές που έρχονται από πάνω και από κάτω και κυρίως αυτήν την «συνεχή παραγωγή νοήματος» μεταξύ όλων αυτών, βλέποντας ουσιαστικά την πολιτισμική διάσταση του εγκλήματος και του κοινωνικού ελέγχου του (Hayward & Young, 2004, σ.259. Βιδάλη, 2022, σ.245). Ο ερευνητής λοιπόν υιοθετώντας, στην προκειμένη περίπτωση στον κλάδο της Εγκληματολογίας την προσέγγιση «verstehen», αποκτά μία εκτίμηση της υποκειμενικής πραγματικότητας του φαινομένου του οποίου μελετά, όπου αλληλεπιδρά με τα υποκείμενα της έρευνας για να αποκτήσει αυτή την βαθιά κατανόηση που έχει την μορφή «ενσυναίσθησης» (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999, σ.399,400-402. Hayward & Young, 2004, σ.266-268. Palacios, 2009, σ.424,425. Tartaro, 2021, σ.339. Tewksbury, 2009, σ.406-407,410-412). Ακριβώς λοιπόν από την διαπίστωση αυτή, ότι ο ερευνητής αλληλεπιδρά, άρα έχει σχέση με τα υποκείμενα της έρευνας του και ότι η μέθοδος της εθνογραφίας και της συμμετοχικής παρατήρησης που είναι κατεξοχήν ανθρωπολογική, γίνεται εγκληματολογική, για να χρησιμοποιηθεί για την μελέτη μιας σειράς εγκληματολογικών ζητημάτων, εγείρονται πολλά ερωτήματα για την εθνογραφική προσέγγιση των ζητημάτων αυτών, όπως η θέση, αλλά και η σχέση του ατόμου που παρατηρεί σε σχέση με το άτομο που παρατηρείται, καθώς και ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα, αφού σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι τα κοινωνικά υποκείμενα που μελετώνται σχετίζονται με το έγκλημα και την παραβίαση των νόμων άρα και με διάφορες δραστηριότητες που εγκυμονούν πολλούς κινδύνους (Eriksen, 2007. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999, σ.413. Marcus, 2016. Palacios, 2009, σ.424,425. Tartaro, 2021, σ.346-349. Tewksbury, 2009, σ.407-409. Αγγελίδου &

Αστρινάκη, 2020. Αθανασίου, 2020. Γιαννακοπούλου, 2018. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Τσίγκανου, 2018).

Η συμμετοχική παρατήρηση λοιπόν στην Ανθρωπολογία, συνδέει ταυτόχρονα την «ενσυναίσθηση» μέσα από την συμμετοχή του ανθρωπολόγου, όσο και την «απόσταση» και «αντικειμενικότητα» μέσα από την παρατήρηση, γεγονός που από μόνο δημιουργεί πολλά ερωτήματα αναφορικά με την σχέση ανάμεσα στον «παρατηρητή» και τον «παρατηρούμενο» και κυρίως της «επίδρασης που μπορεί να έχει το υποκειμένο πάνω στο αντικείμενο της έρευνας» (Γκέφου – Μαδιανού, 2017, σ.246,248). Από αυτό λοιπόν γίνεται αντιληπτή η μεγάλη σημασία διαφόρων ζητημάτων σχετικά με την θέση του παρατηρητή, αλλά και την διάκριση του από τον παρατηρούμενο (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.51. Αθανασίου, 2020, σ.207. Γκέφου- Μαδιανού, 2011 α, σ.33. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.365-369,371-375. Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β, σ.13,19,27. Γκέφου- Μαδιανού, 2017, σ.32,34,246. Marcus, 2016, σ.81). Ξεκινώντας λοιπόν, σε μία προσπάθεια απάντησης των ερωτημάτων που τέθηκαν, θα παρουσιάσουμε αρχικά τις θέσεις που μπορεί να έχει ένας ερευνητής όταν κάνει έρευνα πεδίου και μετά θα προχωρήσουμε σε περισσότερο εγκληματολογικά ζητήματα. Οι τρεις λοιπόν βασικοί ρόλοι που μπορεί να έχει ένας ερευνητής στο πεδίο της έρευνας είναι θέση του «αποκλειστικού παρατηρητή», του «συμμετέχοντος παρατηρητή» και του «αποκλειστικού συμμετέχοντος» (Bernard, 2011, σ. 260). Ο «αποκλειστικός παρατηρητής» λοιπόν δεν έχει καμία αλληλεπίδραση με τα υποκείμενα της έρευνας και η παρουσία του δεν γίνεται αντιληπτή, ενώ στον αντίποδα ο αποκλειστικός συμμετέχων δεν αποκαλύπτει την ταυτότητα του στα υποκείμενα της έρευνας του και συμμετέχει πλήρως στην ζωή τους, δημιουργώντας βέβαια ειδικά για την επιστήμη της Εγκληματολογίας μια σειρά από ηθικά ζητήματα (Bernard, 2011. Tartaro, 2021, σ. 338- 339. Tewksbury, 2009. Palacios, 2009, σ.424,425). Στην παρατήρηση όμως που συνοδεύεται από την συμμετοχή υπάρχει μια λεπτή διάκριση ανάμεσα στον «παρατηρητή ως συμμετέχοντα» και στον «συμμετέχοντα ως παρατηρητή», όπου στην πρώτη περίπτωση ο ερευνητής επισκέπτεται την ομάδα που θέλει, η οποία γνωρίζει την παρουσία του, δεν έχει ιδιαίτερες σχέσεις όμως με τα υποκείμενα της έρευνας του, συλλέγει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά δεδομένα μέσω συνεντεύξεων, ενώ στην δεύτερη περίπτωση ο ερευνητής παρουσιάζεται και εξηγεί τους σκοπούς της έρευνας του στην ομάδα που θα

μελετήσει και συμμετέχει στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων που μελετά (Tartaro, 2021, σ.338,339. Palacios, 2009, σ.425). Από όλες αυτές τις θέσεις και τους ρόλους που μπορεί να έχει ένας ερευνητής όταν διεξάγει επιτόπια έρευνα πεδίου, αυτή με την οποία θα ασχοληθούμε και θα αναλύσουμε είναι του «συμμετέχοντος παρατηρητή», καθώς αυτή η θέση επιτρέπει στον ερευνητή να κάνει την έρευνα του με συμμετοχική παρατήρηση, όπως εννοείται από την επιστήμη της Ανθρωπολογίας (Hendry, 2011).

Έτσι λοιπόν, όπως στην επιστήμη της Ανθρωπολογίας, έτσι και στην Εγκληματολογία, η παραβατική συμπεριφορά, μελετάται στο φυσικό της χώρο, εκεί ακριβώς όπου συμβαίνει (Adler, 1998, σ.26. Hobbs, 2011, σ.204. Palacios, 2009, σ.424). Πρόκειται ουσιαστικά για μια παράδοση, η οποία έρχεται από την Σχολή του Σικάγου, καθώς είναι γνωστό ότι ο Park προέτρεπε τους φοιτητές του να βγουν έξω στον κόσμο και να «λερωθούν» κάνοντας πραγματική έρευνα μέσα εκεί ακριβώς που λάμβαναν χώρα οι εγκληματικές δραστηριότητες, παρατηρώντας και κάνοντας συνεντεύξεις με τα ίδια τα δρώντα υποκείμενα (Hobbs, 2011, σ.205). Ποιος είναι όμως ο χώρος στον οποίο θα πρέπει να πάνε οι ερευνητές για να δουν την εγκληματική συμπεριφορά όπως συμβαίνει στην πραγματικότητα και ο οποίος, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν είναι ο «φυσικός χώρος» στον οποίο εκδηλώνεται ; (Adler, 1998, σ.26. Hobbs, 2011, σ.204. Palacios, 2009, σ.424). Οι χώροι αυτοί μπορεί να είναι ο δρόμος και ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη την διάκριση της πόλης από τον de Certeau, το δεύτερο επίπεδο που είναι αυτό της εμπειρίας και το οποίο περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση σε επίπεδο δρόμου και αυτήν μεταξύ των ατόμων, το οποίο βρίσκεται κάτω από τα «διάκενα των επίσημων σχεδίων και χαρτογραφήσεων», όλα αυτά τα μέρη στα οποία λαμβάνει χώρα η συμπεριφορά των υποκουλτούρων, αλλά και οι αναπαραστάσεις τους, καθώς και η ερμηνεία πάνω σε αυτές τις αναπαραστάσεις από τα ίδια τα υποκείμενα που ανήκουν στις υποκουλτούρες (Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004, σ.265. Βιδάλη, 2022, σ. 244, 245,247-248), δηλαδή οι «εικόνες και οι εικόνες των εικόνων» (Hayward & Young, 2004, σ. 268), αλλά και σε άλλους χώρους όπως σε αυτούς όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις, άλλα και χώροι όπως τα μμε, το διαδίκτυο, η μουσική, τα περιοδικά, εκεί που επιβάλλεται ο νόμος, η σύλληψη των δραστών, το ευρύτερο πολιτικό σύστημα, οι εμπειρίες της σύλληψης τόσο για τους δράστες όσο και για την αστυνομία που τους συλλαμβάνει, καθώς εκεί υπάρχουν έντονες συναισθηματικές καταστάσεις και νοήματα (Hayward & Young, 2004. Ferrell 1997. Ferrell, 1999. Βιδάλη, 2022).

Το ερώτημα όμως σχετικά με το τι κάνει ένας Εγκληματολόγος που χρησιμοποιεί τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης παραμένει. Ο Εγκληματολόγος λοιπόν θα είναι σε θέση να κατανοήσει όλα εκείνα τα συλλογικά συναισθήματα που διαμορφώνουν την σημασία του εγκλήματος, τόσο στο ατομικό με την μελέτη περιπτώσεων (case studies), όσο και στο ευρύτερο επίπεδο που μπορεί να αφορά τις υποκουλτούρες, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος, όπου ακριβώς αυτή η εθνογραφική μέθοδος θα παρέχει στον ερευνητή την απαιτούμενη ευαισθησία για να κατανοήσει τα νοήματα, τις σημασίες, τις αξίες, τα σύμβολα ακόμα και τα συναισθήματα των κοινωνικών υποκειμένων που μελετά σε μεγάλο βάθος (Ferrell, 1999). Για να το πετύχει όμως αυτό ο Εγκληματολόγος θα πρέπει να θέσει τον εαυτό του σε μία κατάσταση αλληλεπίδρασης μέσα στην αλληλεπίδραση των κοινωνικών υποκειμένων που μελετά, κάτι που επιτυγχάνεται με τον συνδυασμό συμμετοχής και παρατήρησης (Ferrell, 1997. Palacios, 2009, σ.425. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009, σ.410-411). Τα ερωτήματα είναι πολλά σχετικά με το πως μπορεί ένας Εγκληματολόγος να συνδυάζει την παρατήρηση με την συμμετοχή, ειδικά όταν μελετάει πληθυσμούς που σχετίζονται με την παραβίαση των νόμων (Ferrell, 1997. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Πρόκειται ουσιαστικά για αυτό το είδος εθνογραφίας που έχει ονομαστεί «εθνογραφία των άκρων» (edge ethnography) (Tewksbury, 2009). Η εθνογραφία των άκρων είναι η συμμετοχική παρατήρηση σε πληθυσμούς, οι οποίοι παρουσιάζουν μια επικινδυνότητα, καθώς οι πληθυσμοί αυτοί που τίθενται υπό έρευνα βρίσκονται σε περιβάλλοντα που είναι επικίνδυνα, και όπως είναι λογικό και οι πράξεις και αλληλεπιδράσεις τους είναι το ίδιο επικίνδυνες (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999, σ.404. Hayward & Young, 2004, σ.267. Palacios, 2009, σ.426. Tartaro, 2021, σ.338-353. Tewksbury, 2009, σ.407-409). Έτσι λοιπόν, όπως γίνεται κατανοητό ο ερευνητής χρειάζεται να κάνει μεγάλη προσπάθεια προκειμένου να επιτύχει την απαιτούμενη ισορροπία αναφορικά με την θέση του στην έρευνα, καθώς και στην οπτική των υποκειμένων της έρευνας και σε αυτήν που προέρχεται από όσους βρίσκονται εκτός του κόσμου των υποκειμένων της έρευνας (Palacios, 2009, σ.423). Η «εθνογραφία των άκρων», η οποία συνδέεται στενά με την προσέγγιση του «verstehen» που συζητήσαμε προηγουμένως είναι η είσοδος, το βύθισμα (immersion) μέσα στην εμπειρία των επικίνδυνων, των παράνομων και των περιθωριακών κόσμων και συνδέεται με το ρεύμα της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας που αναλύσαμε προηγουμένως (Ferrell, 1997, σ.16. Ferrell, 1999, σ.399-402. Tartaro, 2021, σ.339. Tewksbury, 2009, σ.406,412). Ο ερευνητής στην προκειμένη περίπτωση θα πρέπει να

αποκτήσει πρόσβαση σε αυτούς τους κόσμους, να φαίνεται ότι είναι και αυτός ένα μέρος του συστήματος που μελετά, εξηγώντας με τον τρόπο αυτό, τον τρόπο που νοηματοδοτούν αυτοί οι πληθυσμοί τις πράξεις τους, σε μεγάλο βάθος και λεπτομέρεια (Ferrell, 1997. Tartaro, 2021, σ.340-341,342-343. Tewksbury, 2009, σ.410-411). Ο ερευνητής στην προκειμένη περίπτωση, μέσω της έρευνας του είναι σε θέση να κατανοήσει την οπτική των υποκειμένων της έρευνας του, γι' αυτό και η εθνογραφία των άκρων, αποτελεί, την πιο ακραία ποιοτική μέθοδο στην Εγκληματολογία και στην εθνογραφία (Tewksbury, 2009, σ.406,412). Η συμμετοχική παρατήρηση είναι αυτή λοιπόν που εξασφαλίζει την δυνατότητα να αντιληφθεί και να εκτιμήσει τους ρόλους και τις εμπειρίες των εγκληματιών, των θυμάτων, και των φορέων του κοινωνικού ελέγχου στην καθημερινή πραγματικότητα του εγκλήματος, καταλαβαίνοντας σε μεγάλο βάθος την πραγματικότητα αυτή (Ferrell, 1997) . Μέσα στο πεδίο της έρευνας, μοιράζεται μαζί με τα υποκείμενα της έρευνας του συναισθήματα, εμπειρίες και νοήματα (Ferrell, 1997).

Ο εθνογράφος λοιπόν στην προκειμένη περίπτωση, διαφέρει από τον παραδοσιακό εθνογράφο που πήγαινε σε έναν ξένο και μακρινό κόσμο, καθώς στην εθνογραφία των άκρων ο κόσμος έχει μία τοπική διάσταση, εμφανίζεται πιο τετριμμένος και οικείος (Tewksbury, 2009, σ.410). Η διαπίστωση αυτή στον χώρο της Εγκληματολογίας, φέρνει στο φως όλα εκείνα τα ζητήματα που απασχόλησαν τον κλάδο της Ανθρωπολογίας μετά το 1960, όπως της «ανθρωπολογίας οίκου» που ο ερευνητής μελετά φαινόμενα της δικής του κοινωνίας και αναζητά εκεί την ετερότητα (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.18,32. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.368. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.27. Γκέφου – Μαδιανού, 2017, σ.34. Eriksen, 2007, σ.65), με αποτέλεσμα τα όρια ανάμεσα στον εαυτό και τον άλλο να μην είναι τόσο σαφή και διακριτά και να τίθενται διάφορα ζητήματα, για την σχέση ανάμεσα στον παρατηρητή και τον παρατηρούμενο (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.51. Αθανασίου, 2020, σ.207. Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.33. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.365-369,371-375. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.13,19,27. Γκέφου-Μαδιανού, 2017, σ.32,34 ; Eriksen, 2007, σ.47,65. Marcus, 2016, σ.81). Στην περίπτωση αυτή λοιπόν ο «εαυτός» είναι μέρος του «άλλου» και ο «άλλος» αποτελεί μέρος του «εαυτού» και η εκπροσώπηση του «άλλου» είναι ως ένα βαθμό και εκπροσώπηση του ίδιου του «εαυτού», ενώ ο ερευνητής βρίσκεται σε μία εγγύτητα με τους πληροφορητές (Γκέφου-Μαδιανού, 2016 α, σ.368). Ένα άλλο ζήτημα το οποίο συνδέεται με την Ανθρωπολογία, είναι ότι ένας

ανθρωπολόγος μπορεί να πρέπει να έρθει σε επαφή και να μελετήσει ομάδες πληθυσμών με τις οποίες να διαφέρει σε επίπεδο απόψεων, ιδεολογίας, κοινωνικής θέσης, ακόμα και να διαφωνεί ηθικά και πολιτικά μαζί τους (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020, σ.49) . Θα πρέπει λοιπόν ένας ανθρωπολόγος να είναι σε θέση να συγκρίνει και κυρίως να κατανοήσει όλους αυτούς τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης και δράσης (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020). Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία αναφορικά με το είδος της εθνογραφίας και της έρευνας πεδίου που γίνεται για πληθυσμούς που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο σχετίζονται με το έγκλημα (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Hobbs, 2011. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Moore, 1993).

Η «εθνογραφία των άκρων» που είναι από τις πιο τολμηρές ακραίες μορφές ποιοτικής έρευνας και εθνογραφίας (Tewksbury, 2009, σ.412) ,περιλαμβάνει όπως είπαμε μια σειρά από ζητήματα και προκλήσεις για τον ερευνητή (Ferrell, 1997. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Πρώτη πρόκληση για τον ερευνητή αποτελεί η γνωστή ερώτηση του Becker “ Whose side are we on ?”, δηλαδή με «ποιανού το μέρος είμαστε», δεδομένου ότι μια ουδέτερη στάση, δεν είναι εύκολο να υπάρξει, ειδικά όταν πρόκειται για τέτοιες συγκρουσιακές καταστάσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στα υποκείμενα της έρευνας που πολλές φορές διαπράττουν εγκλήματα και στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (Ferrell, 1997, σ.17). Αυτό όπως γίνεται αντιληπτό έχει πολλές επιπτώσεις αρχικά για τον ίδιο τον ερευνητή-παρατηρητή-συμμετέχοντα πρώτα από όλα σε προσωπικό επίπεδο, λόγω της διττής ταυτότητας που δημιουργεί, από την μία ως ένα μέλος του συστήματος που μελετά και από την άλλη ως ερευνητής που μελετάει ένα φαινόμενο, διατρέχοντας τον κίνδυνο να ταυτιστεί με τα υποκείμενα της έρευνας του και να αφομοιώσει τις συνήθειες τους, προσπαθώντας να εξισορροπήσει την οικειότητα με την απόσταση (Moore, 1993. Tartaro, 2021, σ.344, 345-349). Όπως είναι φυσικό λοιπόν, πολλές φορές μπορεί να βρεθεί στη θέση να λάβει αποφάσεις εκείνη την στιγμή σχετικά με το τι θα ακούσει ή τι πρέπει να κάνει ακόμα και με το τι θα πρέπει να δει και να έχει μαρτυρία (Ferrell, 1997. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Εκτός όμως από αυτό θα πρέπει ο ερευνητής να έχει λάβει σοβαρά υπόψη του διάφορα άλλα ζητήματα τόσο σχετικά με την ίδια την ασφάλεια του, όσο και με την εμπλοκή του στη παραβίαση του νόμου, διατρέχοντας τον κίνδυνο να στιγματιστεί τόσο ο ίδιος, όσο και η έρευνα του, καθώς η απόλυτη υπακοή στον νόμο ίσως να στερήσει κάποιες πλευρές κατανόησης, αφού τα άτομα δεν

θα τον εμπιστεύονται και ενδεχομένως θα κρύβουν κάποιες πτυχές της ζωής τους (Ferrell, 1997. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Αυτό έχει ιδιαίτερη λοιπόν σημασία για την περίπτωση της «εθνογραφίας των άκρων», όπου ο ερευνητής πέρα από τους κινδύνους και τον ενδεχόμενο στιγματισμό, έχει να αντιμετωπίσει και άλλα ζητήματα, όπως να εντοπίσει αυτό που είναι σημαντικό για την έρευνα του, να αποκτήσει την εμπιστοσύνη των υποκειμένων, και να εξισορροπήσει την διττή ταυτότητα του ως συμμετέχων και παρατηρητής, προσπαθώντας παράλληλα να μη χάσει τις σημαντικά νοήματα που θέλει να αποκτήσει με την αποστασιοποίηση και παράλληλα να αποφύγει να ταυτιστεί πλήρως με αυτούς και να απομακρυνθεί από τον σκοπό της έρευνας του (Ferrell, 1997. Moore, 1993. Palacios, 2009, σ.423-425,426. Tartaro, 2021, σ.338-353. Tewksbury, 2009). Πρόκειται δηλαδή για μία πολύ λεπτή ισορροπία που πρέπει να επιτευχθεί σε επικίνδυνα περιβάλλοντα με πολλή ένταση, που χρειάζονται άμεσες αποφάσεις (Ferrell, 1997. Palacios, 2009, σ.423. Tartaro, 2021, σ.344-349. Tewksbury, 2009).

2.4.γ Παραδείγματα εφαρμογής της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία

Για να γίνουν περισσότερο κατανοητά τα όσα προαναφέρθηκαν σχετικά με την χρήση της εθνογραφικής έρευνας και της συμμετοχικής παρατήρησης, θα αναφερθούν μερικά παραδείγματα από τον χώρο της Εγκληματολογίας που χρησιμοποιήθηκαν αυτές οι μέθοδοι. Ένα από τα πλέον αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα , που θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο συνάντησης των δύο επιστημονικών κλάδων που εξετάζονται είναι η εθνογραφική έρευνα του οργανωμένου εγκλήματος του W.F. Whyte στο έργο του «Street Corner Society» στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ο οποίος μέσα από συμμετοχική παρατήρηση μελέτησε την ζωή Ιταλών μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς , καθώς και την δημιουργία και οργάνωση των τοπικών συμμοριών (Βιδάλη, 2022, σ.244, 245. Hobbs, 2011, σ.205). Ο Whyte λοιπόν έμεινε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα σε μία γειτονιά της Αμερικής όπου ζούσαν μεταναστευτικοί πληθυσμοί με χαμηλά εισοδήματα Ιταλικής προέλευσης και η συνεχής παρουσία του στην γειτονιά έκανε τους κατοίκους της να αισθανθούν άνετα , δίνοντας του την ευκαιρία, έχοντας βέβαια συμμετάσχει και ο ίδιος σε δραστηριότητες οι οποίες ήταν παράνομες, να κατανοήσει όλη την νοοτροπία τους και την κουλτούρα τους σχετικά με το έγκλημα σε μεγάλο βάθος (Tartaro, 2021, σ.342-343). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν εδώ οι μελέτες πολλών εθνογράφων για τη δράση ομάδων ληστείας, αποτυπώνοντας τις δράσεις

καθώς και τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις που είχαν με τις κοινότητες τους, και την τοπική εξουσία, καθώς και άλλες ομάδες που δραστηριοποιούνται στην πόλη όπως οι συμμορίες στον δρόμο, και άλλες περισσότερο οργανωμένες ομάδες όπως η μαφία και οι διακινητές ναρκωτικών (Schneider & Schneider, 2008).

Το θέμα των ναρκωτικών, είναι επίσης ένα ζήτημα με το οποίο ασχολήθηκε εθνογραφικά ο D.Moore (1993). Ο εθνογράφος λοιπόν, προσέγγισε χρησιμοποιώντας την μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης σε συνδυασμό με συνεντεύξεις, νεαρά άτομα που ζούσαν σε πόλη της Αυστραλίας και έκαναν χρήση διαφόρων ειδών ναρκωτικών ουσιών με σκοπό την διασκέδαση (Moore, 1993). Ο Ανθρωπολόγος λοιπόν, μένοντας για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα κοντά στα υποκείμενα της έρευνας του, ζούσε σύμφωνα με τον τρόπο ζωής των νεαρών αυτών ατόμων, αλληλεπιδρώντας και αποκτώντας σχέσεις με τα άτομα αυτά (Moore, 1993). Στην εθνογραφία αυτή όμως, δεν λείπουν οι αναφορές σχετικά με διάφορα ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα, καθώς και άλλα ζητήματα σχετικά με τον καλύτερο τρόπο κατανόησης του νοήματος που δίνουν τα άτομα αυτά στις δραστηριότητες τους, όπως η διατήρηση της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών που αποκτά ο ερευνητής στο πεδίο της έρευνας, η προσπάθεια εξάλειψης των προκαταλήψεων των ατόμων και του ίδιου του ερευνητή, καθώς και η αποδοχή της παρουσίας του ερευνητή, η αποτύπωση της εμπειρίας των ατόμων όπως την ζούνε αυτά και η προσπάθεια εξισορρόπησης της ταυτότητας του ερευνητή, με την συμμετοχή στις δραστηριότητες των ατόμων αυτών, οι οποίες είναι παράνομες και επικίνδυνες (Moore, 1993). Ένα σημείο το οποίο συνδέεται έντονα με την Κοινωνική Ανθρωπολογία είναι η διαδικασία της «μετάφρασης», η οποία σχετιζόταν με την προσπάθεια του ανθρωπολόγου να «κατανοήσει πέρα από το νόημα των λέξεων και των φράσεων» και να μπορεί να μεταφέρει στην γλώσσα του και στους συμπατριώτες του αυτά που ανακάλυψε στο πεδίο της έρευνας (Hendry, 2011, σ.39). Στην προκειμένη περίπτωση, το ζήτημα αυτό σχετίζεται με την προσπάθεια του ερευνητή που εργάζεται σε ένα κέντρο το οποίο ασχολείται με την προσπάθεια μείωσης της χρήσης και της βλάβης που προκαλείται από τα ναρκωτικά και από την άλλη με το νόημα που δίνουν τα υποκείμενα της έρευνας στα ναρκωτικά ως μία διαδικασία ευχάριστη, που κυριαρχεί στον κόσμο που «βυθίζεται» και συμμετέχει πολλές φορές ολοκληρωτικά ο εθνογράφος (Ferrell, 1997. Moore, 1993, σ.17). Τα παραπάνω αποτελούν μερικά ενδεικτικά παραδείγματα από τα πολλά που υπάρχουν σχετικά με την χρήση της ανθρωπολογικής μεθόδου της

συμμετοχικής παρατήρησης σε πληθυσμούς με επικίνδυνες και παράνομες δραστηριότητες, καθώς και των ηθικών και δεοντολογικών ζητημάτων με τα οποία έρχονται αναπόφευκτα αντιμέτωποι οι ερευνητές στο πεδίο έρευνας (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Έχοντας λοιπόν αναλύσει μερικά ενδεικτικά παραδείγματα χρήσης της επιτόπιας έρευνας στην Εγκληματολογία, στις επόμενες παραγράφους θεωρήθηκε απαραίτητο να παρουσιαστεί η ένταξη της ανθρωπολογικής μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης στην Εγκληματολογία, αυτήν την φορά στον ψηφιακό κόσμο και το διαδίκτυο.

Το παράδειγμα, το οποίο θα μας απασχολήσει εδώ σχετίζεται, όπως προαναφέρθηκε με τον ψηφιακό κόσμο και το διαδίκτυο. Μία πρώτη σκέψη αναφορικά με τον χώρο της Εγκληματολογίας και της σχέσης της με τον ψηφιακό κόσμο θα ήταν το ηλεκτρονικό έγκλημα, εκείνο δηλαδή το έγκλημα που διαπράττεται μέσα από την χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, του διαδικτύου και γενικά των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το οποίο στρέφεται κατά των «περιουσιακών και άλλων δικαιωμάτων των θυμάτων» και συνδέεται με πολλούς κινδύνους (Ζημιανίτης, 2018, σ.285). Παρόλα αυτά όμως το ζήτημα του ηλεκτρονικού εγκλήματος, δεν θα μας απασχολήσει στην εργασία αυτή. Καθώς λοιπόν η προσπάθεια της εργασίας έγκειται στη διεπιστημονικότητα και συγκεκριμένα στην συνομιλία της Εγκληματολογίας με την Ανθρωπολογία, το παράδειγμα που θα παρουσιαστεί, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό σημείο συνάντησης των επιστημονικών κλάδων που εξετάζουμε. Πρόκειται για την έρευνα του Sidoti (2023), η οποία αποτελεί μία προσπάθεια εφαρμογής της εθνογραφικής μεθόδου στον ψηφιακό κόσμο. Έτσι λοιπόν ο Sidoti (2023), εστιάζοντας το ερευνητικό του ενδιαφέρον στην νεανική υποκουλτούρα της λεγόμενης “trap” μουσικής στην Ιταλία, μέσα σε γνωστή πλατφόρμα μέσω κοινωνικής δικτύωσης, αφού άνοιξε αρχικά έναν λογαριασμό στη συγκεκριμένη πλατφόρμα, μπόρεσε μέσω της λειτουργίας του αλγόριθμου, να βρει το δείγμα για την έρευνα του, να έρθει σε επικοινωνία με αυτό, και με την χρήση εθνογραφικών μεθόδων, προσπάθησε να «βυθιστεί» μέσα στις σημασίες που αποδίδουν τα ίδια τα υποκείμενα της έρευνας σε μία νεανική υποκουλτούρα που καλεί τους νέους να ζήσουν μία έντονη ζωή με παραβατικότητα και επιδεικτικό καταναλωτισμό (Sidoti, 2023, σ.53-66) . Η πλατφόρμα αυτή γίνεται ακριβώς ο χώρος, στον οποίο, όσοι ακολουθήσουν επαγγελματικά την συγκεκριμένη μουσική , θα αποκτήσουν ορατότητα, αναγνώριση και πλούτο (Sidoti, 2023, σ. 59-63). Το κάλεσμα αυτό που απευθύνεται στους νέους,

εν προκειμένω της ιταλικής κοινωνίας, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αν ληφθούν υπόψη οι διάφοροι αποκλεισμοί, η ανεργία, καθώς και οι ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που χαρακτηρίζουν την Ιταλική κοινωνία (Sidoti, 2023, σ. 62). Στο σημείο αυτό λοιπόν, με αφορμή την έρευνα αυτή, γίνεται κατανοητή η συμβολή της εθνογραφικής μεθόδου στην Εγκληματολογία, σχετικά με την ένταξη του υπό μελέτη φαινομένου στο ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται (Sausdal & Vigh, 2019. Βιδάλη, 2013). Οι νέοι όπως φαίνεται λοιπόν, απαντούν στις πιέσεις αυτές με την ένταξη τους στην εν λόγω υποκοουλτούρα, ώστε να επιδιώξουν τον στόχο του πλουτισμού, του καταναλωτισμού και της αναγνώρισης (Sidoti, 2023, σ.62).

Αντί επιλόγου. Συμπεράσματα

Στις σελίδες αυτής της εργασίας, παρουσιάστηκε η έννοια της διεπιστημονικότητας, αναφορικά με τον τρόπο που εμφανίζεται στην επιστήμη της Εγκληματολογίας. Η διεπιστημονικότητα επομένως, αποτελεί όπως είδαμε βασικό χαρακτηριστικό της (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984. Ζαραφονίτου, 2011. Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014. Τσουραμάνης, 2011. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Barak, 2013. Ericson, 1996. Lindgren, 2005. Miller, 2009. Wellford, 2009), και η σημασία της είναι πολύ μεγάλη, καθώς τα εγκληματολογικά θέματα πρέπει να προσεγγίζονται διεπιστημονικά (Πανούσης, 1988, σ.20). Έτσι λοιπόν, μέσα από μία διεπιστημονική προσέγγιση μπορεί να προσεγγιστεί καλύτερα το έγκλημα και η παραβατικότητα (Ericson, 1996). Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Εγκληματολογίας λοιπόν ουδέποτε αμφισβητήθηκε, ούτε απειλήθηκε ποτέ η αυτονομία της επιστήμης από αυτόν (Κρανιδιώτη, 2007, σ.3). Η διεπιστημονικότητα, μέσα από την αφομοίωση των πορισμάτων από άλλους επιστημονικούς κλάδους, παρά το γεγονός ότι υπάρχει το πρόβλημα της εξάρτησης του αντικειμένου της Εγκληματολογίας, από άλλα αντικείμενα (Κρανιδιώτη, 2007, σ.55), είναι πολύ σημαντική γιατί εμπλουτίζει τον αυτόνομο χαρακτήρα της επιστήμης (Σπινέλλη, 2014, σ. 29). Η αυτοτέλεια λοιπόν της επιστήμης της Εγκληματολογίας δεν αναιρείται, αλλά συμπληρώνεται, προσεγγίζοντας το έγκλημα και όσους εμπλέκονται με αυτό, μέσα από ένα «πολυεπίπεδο πρίσμα» και από κάθε άποψη, το οποίο είναι αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας της με τους άλλους επιστημονικούς κλάδους (Τσουραμάνης, 2011, σ. 147). Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη ότι η Εγκληματολογία συνομιλεί και με άλλους επιστημονικούς κλάδους (Barak, 2010. Barak, 2013. Miller, 2009. Wellford, 2009. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984.

Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005), καθώς και την ανάγκη να υπάρχει γνώση των εννοιών των επιμέρους επιστημονικών κλάδων (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16. Παπαδημητρίου, 1988, σ.257), όπως και του σημαντικού ρόλου του γνωστικού υπόβαθρου του εγκληματολόγου (Δημόπουλος, 2008. Σπινέλλη, 2014), από τις πολλές επιστήμες με τις οποίες θα μπορούσε να συνομιλήσει η Εγκληματολογία, επιλέχθηκε ο κλάδος της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, που είναι το γνωστικό υπόβαθρο του γράφοντος.

Καθώς λοιπόν παρουσιάστηκε η έννοια της διεπιστημονικότητας, και διακρίθηκε από άλλες έννοιες, όπως η «δια-επιστημονικότητα», η «διαθεματικότητα», η «διεταρξικότητα» και η «πολυεπιστημονικότητα», αναδείχθηκε η μεγάλη σημασία της διεπιστημονικότητας, η οποία έχει έναν περισσότερο σφαιρικό χαρακτήρα καθώς εμβαθύνει περισσότερο (Ζαραφωνίτου, 2023, σ.7. Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016. Κουράκης, 2011). Η διεπιστημονικότητα λοιπόν, δεν αποτελεί μία απλή «συγκέντρωση» και «παράθεση» των επιμέρους επιστημών ή «διαχωρισμό» του αντικειμένου και την προσέγγιση του από την κάθε επιστήμη ξεχωριστά, αλλά ούτε και μία εννοιολογική «ενοποίηση» και «κατάργηση» των επιμέρους επιστημονικών κλάδων, όπως γίνεται με την «πολυεπιστημονικότητα» και την «διαεπιστημονικότητα» αντίστοιχα (Ζαραφωνίτου, 2023, σ.7. Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16. Μανωλεδάκης, 1980, σ.71,72. Παπαδημητρίου, 1988, σ.260,261. Φαρσεδάκης, 1990, σ.385-389. Φαρσεδάκης, 2005, σ.77,78. Miller, 2009, σ.2,3. Moore, 1993, σ.18. Wellford, 2009, σ.14). Η «διεπιστημονικότητα», όπως γίνεται κατανοητό πραγματοποιεί την «σύνθεση» αυτή, αναγνωρίζοντας τους επιμέρους κλάδους, τους οποίους ενσωματώνει χωρίς να τους καταργεί (Ζήκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.16. Μανωλεδάκης, 1980, σ.71,72. Παπαδημητρίου, 1988, σ.260,261). Οι διαπιστώσεις αυτές αφορούν όπως γίνεται κατανοητό και την επιστήμη της Εγκληματολογίας, η οποία με την σειρά της, προσπαθώντας να ξεπεράσει τα εμπόδια της «πολυεπιστημονικότητας», βρίσκεται σε μια «πορεία προς τη διεπιστημονικότητα», στην οποία προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα που θέτει πραγματοποιώντας μία «σύνθεση», υπερβαίνοντας το συγκεκριμένο, και διατηρώντας παράλληλα την «αυτονομία» της ως επιστήμη (Φαρσεδάκης, 2005, σ.76-78). Σε αυτήν την λογική λοιπόν, υπάγεται και η συνομιλία της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας που παρουσιάστηκε σε αυτήν την εργασία. Αφού λοιπόν παρουσιάστηκαν οι δύο επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής

Ανθρωπολογίας και δόθηκε με τον τρόπο αυτόν μία εικόνα των δύο επιστημών που εξετάζονται, επιλέχθηκαν δύο επίπεδα τα οποία έχουν μεγάλη σημασία μέσα σε μία επιστήμη και ιδιαίτερα η σχέση αυτών των δύο, το επίπεδο της «θεωρίας» και της «μεθόδου» (Γκέφου- Μαδιανού, 2017. Ζαραφονίτου, 2004. Μανωλεδάκης, 1980. Λάζος, 1998. Λαμπίρη-Δημάκη, 1995. Bryman, 2017. Eriksen, 2007. Miller, 2009. Nachmias, 1987. Turner, 1978). Έτσι λοιπόν, σε κάθε ένα από τα δύο αυτά επίπεδα παρουσιάστηκε η συνομιλία της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, με σκοπό την ανάδειξη αυτής της σύνθεσης (Barak, 2013. Φαρσεδάκης, 2005) και των συνεισφορών που μπορεί να έχει η Κοινωνική Ανθρωπολογία στην Εγκληματολογία.

Ξεκινώντας λοιπόν από το επίπεδο της θεωρίας, αρχικά παρουσιάστηκε ο ρόλος της σε έναν επιστημονικό κλάδο γενικά, και στην συνέχεια σε κάθε μία από τις δύο επιστήμες, όπου ακολούθησαν μερικές διαπιστώσεις για τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στην θεωρία και την εμπειρική πραγματικότητα γενικά και στις δύο επιστήμες ειδικότερα, καθώς και μερικά κοινά σημεία που εντοπίστηκαν στις δύο επιστήμες για την σχέση θεωρίας και εμπειρικής πραγματικότητας (Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Ζαραφονίτου, 2004. Λάζος, 1998. Κονιδάρη, 2018. Λαμπίρη-Δημάκη, 1995. Bryman, 2017. Eriksen, 2007. Miller, 2009. Nachmias, 1978. Turner, 1978). Προκειμένου όμως να αναδειχθεί αυτή η συνομιλία στο θεωρητικό επίπεδο και η οποιαδήποτε συνεισφορά της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στην Εγκληματολογία, αναλύθηκε το «εγκληματικό φαινόμενο» στα τρία βασικά του στοιχεία, τον «κανόνα», την «παράβαση» και την «κύρωση» (Φαρσεδάκης, 2005, σ.14) και παρουσιάστηκε η συνομιλία σε κάθε στοιχείο ξεχωριστά μέσα από διάφορα παραδείγματα. Στο δεύτερο τμήμα του κεφαλαίου παρουσιάστηκαν μερικά ενδεικτικά θεωρητικά παραδείγματα διεπιστημονικής συνομιλίας των δύο επιστημών. Έτσι επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν η «Αποκαταστατική Δικαιοσύνη», που αποσκοπεί ουσιαστικά στην επίτευξη της «κοινωνικής ειρήνης» μέσα από διάφορους τρόπους, όπως η «ποινική διαμεσολάβηση» (Ζαραφονίτου, 2008, σ. 75), καθώς και όλοι εκείνοι οι τρόποι με τους οποίους το θύμα μπορεί θεσμικά να εκφράσει τα συναισθήματά του (Englebrecht, 2014), στοιχεία που συνδέονται με παρόμοιες πρακτικές που έχουν μελετήσει οι Ανθρωπολόγοι σε μη δυτικές κοινωνίες (Hendry, 2011, σ.291-304. Rossner, 2017. Johnstone, 2011. Αρτινοπούλου, 2010, σ.13,14. Γαβριήλ, 2023), η Εγκληματολογία του Νότου, που σχετίζεται ουσιαστικά με το ζήτημα της Αποικιοκρατίας, ιδιαίτερα με την κατάσταση

που διαμορφώθηκε μετά από αυτήν, ένα ζήτημα που αφορά την Ανθρωπολογία (Γκέφου- Μαδιανού, 2016 β. Κούπερ, 1989. Μακρής, 2011. Eriksen, 2007), αλλά και με την Εγκληματολογία (Agozino, 2004. Carrington, 2016. Travers, 2017. Βιδάλη, 2022. Σπινέλλη, 2014), και τέλος με την Φεμινιστική Εγκληματολογία, που αποτελεί ένα κριτικό και αναστοχαστικό εγκληματολογικό ρεύμα (Βιδάλη, 2022. Burman & Gelsthorpe, 2017. Sharp, 2009), στο οποίο θα μπορούσε να αναπτυχθεί μία συνομιλία ανάμεσα στις δύο επιστήμες, καθώς και η Κοινωνική Ανθρωπολογία, υπό την επιρροή του ρεύματος της Πολιτισμικής Κριτικής μεταξύ των πολλών ρευμάτων που ήρθε σε επαφή, συνομίλησε και με τον Φεμινισμό (Αθανασίου, 2006. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β, σ.13,24. Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Μακρής, 2011, σ.107).

Το δεύτερο επίπεδο στο οποίο παρουσιάστηκε η συνομιλία Εγκληματολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ήταν αυτό της μεθόδου, όπου και εδώ αντίστοιχα με την δομή του κεφαλαίου της θεωρίας, παρουσιάστηκε ο ρόλος της μεθόδου σε μία επιστήμη γενικά και στην συνέχεια σε κάθε μία από τις δύο επιστήμες της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Καθώς όλοι οι επιστημονικοί κλάδοι δανείζονται μεθόδους ο ένας από το άλλο, για να ανανεώσουν την ερευνητική τους ικανότητα (Μανωλεδάκης, 1980, σ.70), έτσι και η Εγκληματολογία δανείζεται μεθόδους από άλλες επιστήμες, τις οποίες όμως διαμορφώνει ανάλογα με τις ανάγκες της σε εγκληματολογικές μεθόδους (Αλεξιάδης, 2011, σ.14). Από την άλλη όμως στον χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας η κατεξοχήν ανθρωπολογική μέθοδος της εθνογραφίας και της συμμετοχικής παρατήρησης χρησιμοποιείται πλέον και από άλλες επιστήμες (Γκέφου-Μαδιανού, 2011, σ.18,19). Λαμβάνοντας λοιπόν τα παραπάνω υπόψη, προκύπτει η παρουσίαση της εισαγωγής της ανθρωπολογικής μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης στην Εγκληματολογία για την μελέτη εγκληματολογικών ζητημάτων (Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Τσίγκανου, 2018). Σε αυτήν την λογική υπάγεται επίσης και η παρουσίαση του εγκληματολογικού ρεύματος της Πολιτισμικής Εγκληματολογίας, που πραγματεύεται ζητήματα σχετικά με την «ημική προσέγγιση» του ερευνητή (Eriksen, 2007, σ.74-76. Geertz, 2003, σ.26), την ερμηνεία και την κατανόηση από «μέσα» όπως ακριβώς κατανοούν και νοηματοδοτούν τα υποκείμενα της έρευνας (Βιδάλη, 2022, σ.245. Γουσέτη, 2018. Τσίγκανου, 2018. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009), έχοντας ως βασικό κοινό χαρακτηριστικό με την Ανθρωπολογία την εθνογραφική έρευνα με συμμετοχική

παρατήρηση (Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386). Με βάση αυτά λοιπόν, ακολούθησε μία ανάλυση αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η εθνογραφική έρευνα, καθώς και οι θέσεις που μπορεί να έχει ο ερευνητής εγκληματολόγος στο πεδίο της έρευνας, το οποίο σχετίζεται με πληθυσμούς που παραβαίνουν τον νόμο και εμπλέκονται πολλές φορές σε εγκληματικές δραστηριότητες (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Hobbs, 2011. Bernard, 2011. Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009). Η σημασία της εισαγωγής και εφαρμογής της μεθόδου αυτής στην Εγκληματολογία έγκειται στην προσέγγιση «verstehen» (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009), που έχει χρησιμοποιήσει και ο Geertz, η οποία ουσιαστικά εστιάζει στην οπτική των κοινωνικών υποκειμένων της έρευνας (Geertz, 2003, σ.26), ιδιαίτερα όταν ο παρατηρητής συμμετέχει στην ζωή των παρατηρούμενων υποκειμένων, καθώς δημιουργούνται όπως γίνεται κατανοητό, μια σειρά από ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα, καθώς και άλλα θέματα που σχετίζονται με την επικινδυνότητα ενός τέτοιου εγχειρήματος, όπου οι υπό έρευνα πληθυσμοί συνδέονται στενά με το έγκλημα και την παραβατικότητα (Ferrell, 1997. Ferrell, 1999, σ.404. Hayward & Young, 2004, σ.267. Moore, 1993, σ.18-21. Palacios, 2009, σ.424. Tartaro, 2021, σ.338-353. Tewksbury, 2009, σ.407-409). Μετά την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζεται η εθνογραφική μέθοδος και η συμμετοχική παρατήρηση στην Εγκληματολογία και των ηθικών και δεοντολογικών ζητημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή αυτή, στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν μερικά ενδεικτικά παραδείγματα χρήσης της ανθρωπολογικής μεθόδου της συμμετοχικής παρατήρησης στην Εγκληματολογία. Έτσι λοιπόν τα πρώτα παραδείγματα, όπως του W.F.Whyte και του D. Moore εντάσσονται στην κατηγορία εκείνη, όπου πραγματοποιείται επιτόπια έρευνα με φυσική αλληλεπίδραση και διαπροσωπική επαφή ανάμεσα στον ερευνητή και στα υποκείμενα της έρευνας του, ενώ το τελευταίο παράδειγμα της εθνογραφικής έρευνας του Sidoti, παρουσιάζει την διαδικτυακή αλληλεπίδραση του ερευνητή με τα υποκείμενα της έρευνας (Βιδάλη, 2022. Moore, 1993. Palacios, 2009. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009. Sidoti, 2023).

Έτσι λοιπόν η εργασία αυτή μέσα από τις ενότητες της, αναγνωρίζοντας την μεγάλη σημασία της διεπιστημονικότητας στις ανάγκες τα προβλήματα της σύγχρονης εποχής, όπου υπάρχει μεγάλη συνθετότητα, αλληλεξάρτηση των στοιχείων της και περιπλοκότητα, καθώς και την εξέλιξη της επιστήμης και της ανθρώπινης γνώσης προς

την διεπιστημονικότητα και την αναγνώριση της αναγκαιότητας της τελευταίας για την επίλυση πολλών προβλημάτων της κοινωνίας (Ζίκος & Μιχαηλίδης, 2016, σ.14. Μανωλεδάκης, 1980, σ.71,72. Παπαδημητρίου, 1988, σ.260), ασχολείται με τον διεπιστημονικό χαρακτήρα της Εγκληματολογίας, τον οποίο τεκμηριώνει επαρκώς. Η ανάδειξη του συνθετικού χαρακτήρα της Εγκληματολογίας (Φαρσεδάκης, 1990, σ.385. Φαρσεδάκης, 2005, σ.77,78. Barak, 2013), αναδεικνύεται μέσα από την παρουσίαση της συνομιλίας της με την Κοινωνική Ανθρωπολογία, και της συνεισφοράς που μπορεί να έχει η τελευταία στην πρώτη. Όπως είδαμε λοιπόν, η Κοινωνική Ανθρωπολογία έχει πολλά να προσφέρει και στα δύο επίπεδα της θεωρίας και της μεθόδου που είναι πολύ βασικά σε κάθε επιστήμη (Γκέφου-Μαδιανού, 2017. Γουσέτη, 2018. Ζαραφωνίτου, 2004. Κονιδάρη, 1998. Λάζος, 1998. Τσίγκανου, 2018. Bryman, 2017. Miller, 2009. Nachmias, 1987. Tartaro, 2021. Turner, 1978). Με βάση αυτά λοιπόν, γίνεται αντιληπτή η σημασία του συνδυασμού της εγκληματολογικής με την ανθρωπολογική γνώση, καθώς οι μελέτες των ανθρωπολόγων τοποθέτησαν αυτά που μελετούσαν μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της εξουσίας, της ισχύος και των ευρύτερων πολιτικών και οικονομικών διαδικασιών που ανήκαν (Sausdal & Vigh, 2019. Schneider & Schneider, 2008), έφεραν στο φως την προσέγγιση “verstehen” και την κατανόηση του νοήματος που αποδίδουν τα ίδια τα υποκείμενα της έρευνας (Βιδάλη, 2022, σ.244. Γιαννακοπούλου, 2018, σ.386. Γουσέτη, 2018. Τσίγκανου, 2018. Ferrell, 1997. Ferrell, 1999. Hayward & Young, 2004, σ.266-268. Geertz, 2003. Tartaro, 2021. Tewksbury, 2009), ανέδειξαν την σχετικότητα πολλών εννοιών, φέρνοντας στο φως τις σημασίες που απέδιδαν οι άνθρωποι στις έννοιες αυτές στις κοινωνίες που μελετούσαν οι ανθρωπολόγοι μέσα από την «διαπολιτισμική σύγκριση» (Brisman, 2011, σ.62. Sausdal & Vigh, 2019, σ.7. Schneider & Schneider, 2008, σ.366). Η σημασία όμως της συνομιλίας ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την Κοινωνική Ανθρωπολογία, αποκτά επίσης έναν επίκαιρο χαρακτήρα, καθώς με τις νέες μορφές εθνογραφίας που προέκυψαν μετά την Πολιτισμική Κριτική, όπως η «κινητή ή πολυτοπική εθνογραφία», είναι εύκολο να ακολουθήσει κανείς τις διαδρομές των υποκειμένων που μετακινούνται (Γκέφου-Μαδιανού, 2011 α, σ.22. Γκέφου-Μαδιανού, 2016 β. Marcus, 2016. Sausdal & Vigh, 2019, σ.6,7, 12). Με βάση αυτά λοιπόν, στην σημερινή εποχή η οποία χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση και την αλληλεπίδραση του τοπικού με το διεθνικό και το παγκόσμιο, η Ανθρωπολογία αναδεικνύεται χρήσιμη όχι μόνο για την «εθνογραφική αποτύπωση όλων αυτών των φαινομένων», αλλά και για την εγκληματικότητα που ξεπερνά τα εθνικά σύνορα, δίνοντας με τον τρόπο αυτό στην

Εγκληματολογία έναν παγκόσμιο και διεθνικό χαρακτήρα, κατανοώντας όλες τις αποχρώσεις και τις εθνογραφικές απεικονίσεις της καθημερινής διάστασης του εγκλήματος στην αλληλεπίδραση του παγκόσμιου με το τοπικό, μία διάσταση η οποία θα συμπληρώσει την ποσοτική απεικόνιση του φαινομένου (Αγγελίδου & Αστρινάκη, 2020. Eriksen, 2007. Sausdal & Vigh, 2019.). Ο συνδυασμός εξάλλου της ποσοτικής και ποιοτικής μεθοδολογίας είναι απαραίτητος και αποτελεί σήμερα έναν στόχο προς επίτευξη (Γουσέτη, 2018. Τσίγκανου, 2018. Wilkes, 2021), καθώς στην ποιοτική έρευνα η ποσοτική διάσταση είναι απαραίτητη και κάνει περισσότερο συγκεκριμένη την ποιοτική και από την άλλη είναι απαραίτητη και η ποιοτική διάσταση του φαινομένου πάνω στο οποίο γίνεται η μελέτη (Λάζος, 1998, σ.30). Με βάση αυτά λοιπόν αναδεικνύεται η σημασία της διεπιστημονικότητας στην εξέλιξη της ανθρώπινης γνώσης (Ζίκος & Μιχαηλίδης, 2016. Μανωλεδάκης, 1980. Παπαδημητρίου, 1988) και ειδικότερα στην Εγκληματολογία, όπου αποτελεί ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984. Ζαραφονίτου, 2011. Κρανιδιώτη, 2007. Σπινέλλη, 2014. Τσουραμάνης, 2011. Φαρσεδάκης, 1990. Φαρσεδάκης, 2005. Barak, 2010. Barak, 2013. Ericson, 1996. Lindgren, 2005. Miller, 2009. Wellford, 2009) και από την άλλη αναγνωρίζεται η μεγάλη σημασία της συνομιλίας της Εγκληματολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, καθώς και της συνεισφοράς της, επιβεβαιώνοντας έτσι τον διεπιστημονικό χαρακτήρα της Εγκληματολογίας.

Βιβλιογραφία

- Adler F., G. (1998). *Criminology: the shorter version*. Boston Mass.: Mc Graw-Hill.
- Agozino, B. (2004). Imperialism, crime and criminology: Towards the decolonisation of Criminology. *Crime, Law and Social change* 41, σσ. 343-358.
- Barak, G. (2010). Integrative Criminology. Στο T. N. Eugene McLaughlin, *The Sage Handbook of Criminological Theory* (σσ. 175-192). Los Angeles: Sage.
- Barak, G. (2013). Integrative Criminology. Στο J. M. Eugene Mc Laughlin, *The Sage Dictionary of Criminology 3rd Edition* (σσ. 236-238). Sage.
- Bernard, H. R. (2011). *Research methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Lanham: AltaMira Press.
- Binder, A. (1987). Criminology: Discipline or Interdiscipline. σσ. 41-67.
- Bourdieu, P. (2005). *Για την επιστήμη και τις κοινωνικές χρήσεις της*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Brisman, A. (2011). Advancing Critical Criminology through Anthropology. *Western Criminology Review* 12(2), σσ. 55-77.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Burman M., L. G. (2017). Feminist Criminology: inequalities, powerlessness, and justice. Στο S. M. Alison Liebling, *The Oxford Handbook of Criminology* (σσ. 213-238). New York: Oxford University Press.
- Campell, J. (1974). *Honour, Family and Patronage*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Carrington K., R. H. (2016, January). Southern Criminology. *The British Journal of Criminology* vol 56 no 1, σσ. 1-20.
- Colley, J. (2005). *Στοιχεία Κοινωνικής και Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Delmas-Marty, M. (1991). *Πρότυπα & Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Englebrecht C.M, J. (2014). Whose statement is it? An examination of Victim Impact Statements delivered in Court. *Victims & Offenders an International Journal of Evidence-based Research, Policy, and Practice*, σσ. 386-412.

- Ericson, R. V. (1996). Making Criminology. *Current Issues in criminal justice*, σσ. 14-25.
- Eriksen, T. H. (2007). *Μικροί Τόποι, μεγάλα ζητήματα, μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Evans-Prichard, E. (1935, October). Witchcraft. *Africa: Journal of the International African Institute*, σσ. 417-422.
- Evans-Prichard, E. (1998). *Κοινωνική Ανθρωπολογία*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Ferrell, J. (1997). Criminological Verstehen: Inside the immediacy of crime. *Justice Quarterly (Routledge: Taylor & Francis group)*, σσ. 3-23.
- Ferrell, J. (1999). Cultural Criminology. *Annual Review of Sociology vol.25*, σσ. 395-418.
- Foucault, M. (2011). *Επιτήρηση και Τιμωρία, η γέννηση της Φυλακής*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Garland, D. (1985, April). The Criminal and his science. *The British Journal of Criminology Vol.25, No2*, σσ. 109-137.
- Garland, D. (1992). Criminological knowledge and its relation to power. *The British Journal of Criminology (Oxford University Press)*, vol.32, no 4, σσ. 403-422.
- Geertz, C. (2003). *Η ερμηνεία των πολιτισμών*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Hayward K.J, J. Y. (2004). Cultural Criminology: some notes of the script. *Theoretical Criminology. Sage Publications*, σσ. 259-273.
- Hendry, J. (2011). *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Hobbs, D. (2011). Ethnography and the study of deviance. Στο A. C. Paul Atkinson, *Handbook of Ethnography* (σσ. 204-219). London: Sage.
- Johnstone, G. (2011). *Restorative Justice ideas, values, debates second edition*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Leach, E. (1957). The epistemological background to Malinowski's Empiricism. Στο R. Firth, *Man and Culture: an evaluation of the work of Bronislaw Malinowski* (σσ. 119-137). London: Routledge & Kegan Paul.
- Lindgren, S.-A. (2005). Social Constructionism and Criminology: Traditions, Problems and Possibilities. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention (Routledge: Taylor and Francis group)*, σσ. 4-22.

- Loizos, P. (2016). Ο θάνατος του θετικισμού είναι υπερβολή. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Ανθρωπολογική θεωρία και εθνογραφία* (σσ. 273-295). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Marcus, G. (2016). Τα μετά την Κριτική της εθνογραφίας. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Ανθρωπολογική θεωρία και εθνογραφία σύγχρονες τάσεις* (σσ. 67-108). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Miller, J. M. (2009). Criminology as Social Science: Paradigmatic Resiliency and Shift in the 21st Century. Στο J. M. Miller, *21st Century Criminology: a Reference Handbook* (σσ. 2-9). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Moore, D. (1993). Ethnography and illicit drug use: Dispatches from an Anthropologist in the "field". *Addiction Research Vol.1*, σσ. 11-25.
- Nachmias D., C. N. (1987). *Research Methods in the Social Sciences*. New York: St. Martin's Press.
- Palacios, W. (2009). Fieldwork: Observations and Interviews. Στο J. Miller, *21st Century Criminology: a reference handbook volume 1* (σσ. 422-427). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Petrus, T. (2008). Satanism-Related and Witvhcraft-Related Crimes: Possible Interdisciplinary links between Anthropology and Criminology in the study of "Ritualistic Crimes". *Acta Criminologica 21 (2) 2008 (African Journal of Criminology and Victimology)*, σσ. 139-149.
- Rossner, M. (2017). Restorative Justice in the Twenty-First Century: Making Emotions Mainstream sixth edition. Στο S. M. Alison Liebling, *The Oxford* (σσ. 967-989). Oxford: Oxford Univeristy Press.
- Sausdal D., H. V. (2019). Anthropological Criminology 2.0: Ethnographies of global crime and criminalization. *Focaal: Journal of Global and Historical Anthropology 85. Stichting Focaal and Berghahn Books*, σσ. 1-14.
- Sharp, S. F. (2009). Feminist Criminology. Στο J. M. Miller, *21st Criminology a Reference Handbook volume 1* (σσ. 245-252). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Sidoti, C. (2023). Smart Researching in Criminology: Virtual Ethnography at the Edge. Στο M. D. Rita Faria, *Qualitative Research in Criminology, cutting edge methods* (σσ. 53-66). Springer.
- Schneider J., P. S. (2008). The Anthropology of Crime and Criminalization. *Annual Review of Anthropology*, σσ. 351-373.
- Spencer, J. (2011). Ethnography after Postmodernism. Στο A. C. Paul. Atkinson, *Handbook of Ethnography* (σσ. 443-452). London: Sage.

- Tambiah, S. J. (2014). *Μαγεία, Επιστήμη, Θρησκεία και το φάσμα της Ορθολογικότητας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ηριδανός.
- Tartaro, C. (2021). *Research methods for criminal justice and criminology: a text and a reader*. New York: Routledge.
- Tewksbury, R. (2009). Edge Ethnography. Στο J. M. Miller, *21st Century Criminology: a reference handbook volume 1* (σσ. 406-412). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Travers, M. (2019). The idea of a Southern Criminology. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice (Routledge: Taylor & Francis group)*, σσ. 1-12.
- Turner, J. H. (1978). *The Structure of Sociological Theory*. Homewood, Illinois, Georgetown, Ontario: The Dorsey Press.
- Wellford, C. F. (2009). History and Evolution of Criminology. Στο J. M. Miller, *21st Century Criminology a Reference Handbook Volume 1* (σσ. 10-17). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Wilkes N, V. (2021). Mixed Method Research in Criminology and Criminal Justice: a Systematic Review. *American journal of Criminal Justice* (2022), σσ. 526-546.
- Αγγελίδου Α., Ρ. Α. (2020). Εισαγωγή. Στο Ρ. Α. Αλίκη Αγγελίδου, *Ανθρωπολογικές Αναζητήσεις στην Ελλάδα του 21ου αιώνα* (σσ. 29-74). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Αθανασίου, Α. (2006). *Φεμινιστική Θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: νήσος.
- Αθανασίου, Α. (2020). Κρίση, Κριτική και Τοποθετημένη γνώση της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας: Αναπροσανατολίζοντας τις Πολιτισμικές Γεωγραφίες. Στο Ρ. Α. Αλίκη Αγγελίδου, *Ανθρωπολογικές αναζητήσεις στην Ελλάδα του 21ου αιώνα: τόμος προς τιμήν της Δήμητρας Γκέφρου-Μαδιανού* (σσ. 202-219). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Αλεξιάδης, Σ. (1996). Η συνδιαλλαγή θύματος και δράστη. Στο Α. Μ. Βάσω Αρτινοπούλου, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης* (σσ. 195-204). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Αλεξιάδης, Σ. (2011). *Εγκληματολογία*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Αρτινοπούλου, Β. (2000). *Αιμομιξία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Επανορθωτική Δικαιοσύνη: η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Βιδάλη, Σ. (2018). Εγκληματολογία Κριτική. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 380-383). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Βιδάλη, Σ. (2022). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία 2η έκδοση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βλάχου, Β. (2011). Εγκληματολόγος και θύμα: μια αέναη σχέση αλληλεπίδρασης στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Στο Χ. Ζαραφονίτου, *Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές* (σσ. 239-245). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γαβριήλ, Δ. (2023). Διαμεσολάβηση και επανορθωτική δικαιοσύνη. Στο Α. Μπώλος, *Διαμεσολάβηση Θεωρία και Πράξη* (σσ. 501-514). Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.
- Γιαννακοπούλου, Π. (2018). Εγκληματολογία Πολιτισμική. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 386-387). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α.. (1984). *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (2011) α. Εισαγωγή: Η ανθρωπολογική έρευνα μετά την Πολιτισμική Κριτική. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας πολιτισμός, ιστορία, αναπαραστάσεις* (σσ. 15-57). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (2011) β. Η Ανθρωπολογία στη σκιά του ελληνικού πολιτισμού: η ανάπτυξη μιας επιστήμης στον ακαδημαϊκό χώρο. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Όψεις Ανθρωπολογικής Έρευνας. Πολιτισμός, ιστορία, αναπαραστάσεις* (σσ. 61-105). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (2016) α. Αναστοχασμός, Ετερότητα και Ανθρωπολογία Οίκοι: Διλήμματα και Αντιπαραθέσεις. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Ανθρωπολογική Θεωρία και Εθνογραφία, σύγχρονες τάσεις* (σσ. 365-435). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (2016) β. Εισαγωγή: Από την Ολιστική προσέγγιση στις μερικές αλήθειες. Στο Δ. Γ. Μαδιανού, *Ανθρωπολογική Θεωρία & Εθνογραφία σύγχρονες τάσεις* (σσ. 11-66). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (2017). *Πολιτισμός και εθνογραφία από τον εθνογραφικό ρεαλισμό στην πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Γουσέτη Ι., Κ. Κ. (2011). Ο εγκληματολόγος και ως επαγγελματίας: Αποτελέσματα πιλοτικής έρευνας. Στο Χ. Ζαραφονίτου, *Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές* (σσ. 27-46). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γουσέτη, Ι. (2018). Μέθοδος. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 780-782). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

- Δημόπουλος, Χ. (2008). *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας: ιστορική προσέγγιση, σύγχρονη θεωρία, κατευθύνσεις-εφαρμογές, παγκοσμιοποίηση και έγκλημα*, επιμέλεια Νάντια Λαγού. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2003). *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2008). *Τιμωρητικότητα, σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2011). Μεταπτυχιακές Σπουδές Εγκληματολογίας και η συμβολή τους στην επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων: Η περίπτωση του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Στο Χ. Ζαραφωνίτου, *Το επάγγελμα του Εγκληματολόγου σήμερα: Περιεχόμενο, Προκλήσεις και Προοπτικές* (σσ. 100-113). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2014). Περί Όρων και Ορολογίας στην Εγκληματολογία. *Όροι και Ορολογία στην Εγκληματολογία 1-2/2014 (Έτος 4ο)*, σ. 117.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2022) α. Ο ρόλος της γαλλόφωνης εγκληματολογικής έρευνας στην μελέτη της αστεακής εγκληματικότητας. *Η γαλλοφωνία στην Ελλάδα: παρελθόν, παρόν και μέλλον, Πάντειο Πανεπιστήμιο 2014. ΠΟΛΑΡ 2022*, σσ. 1-7.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2022, Ιούνιος 6) β. Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία, θέματα ποινικής δικαιοσύνης, ημερίδα προς τιμήν του ομότιμου καθηγητή Α. Καπαρδή, Πανεπιστήμιο Κύπρου-Λευκωσία, τμήμα Νομικής. . Λευκωσία, Κύπρος.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2023). *Εμπειρική Εγκληματολογία 3η έκδοση αναθεωρημένη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζήκος Ν., Τ. Μ. (2016, Νοέμβριος). Η διεπιστημονικότητα ως επιστημολογικό ζήτημα: ένα διαρκές διακύβευμα στην έρευνα και στη σύγχρονη εκπαίδευση. *Χημικά Χρονικά*, σσ. 14-18.
- Ζημιανίτης, Δ. (2018). Εγκλήματα ηλεκτρονικά/ διαδικτυακά. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 285-289). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κατσιγάρκη, Ε. (2011). Δυνατότητες και προοπτικές αξιοποίησης του εγκληματολόγου στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στο Χ. Ζαραφωνίτου, *Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές* (σσ. 182-188). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κονιδάρη, Α. (2018). Θεωρία/ες (Εγκληματολογίας γενικά). Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 579-581). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κοτσαλής, Λ. (2021). *Ποινικός Κώδικας ενημέρωση μέχρι τους Ν 4855/2021 και Ν 4871/2021 18η έκδοση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Κουκουτσάκη, Α. (2011). Εγκληματολογική θεώρηση και μμε. Η αναπαράσταση του ανθρωποκτόνου στον Αθηναϊκό τύπο. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας πολιτισμός, ιστορία, αναπαραστάσεις* (σσ. 367-393). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Κούπερ, Α. (1989). *Ανθρωπολογία και Ανθρωπολόγοι*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Κουράκης, Ν. (2011). Προλεγόμενα. Στο Π. Ζαγούρα, *Διεπιστημονικότητα, διεταιρικότητα και κοινωνική επανένταξη του νεαρού παραβάτη* (σσ. 13-15). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Κουράκης, Ν. Ε. (2018) α. Εγκληματολογία Συνθετική. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 394-396). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κουράκης, Ν. Ε. (2018) β. Ποινολογία/ Ποινική Καταστολή. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 913-914). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κρανιδιώτη, Μ. Π. (2007). *Η Ολοκλήρωση Μέθοδος Ανάπτυξης Θεωρίας στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Λάζος, Γ. (1998). *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λάζος, Γ. (2007). *Κριτική Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Λαμπίρη-Δημάκη Ι., Θ. Π. (1995). *Κοινωνικές έρευνες με στατιστικές μεθόδους*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Λαμπροπούλου, Έ. (1994). *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μακρής, Γ. (2011). Ανθρωπολογία, Αποικιοκρατία και Μετα-αποικιακός λόγος. Στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, *Όψεις Ανθρωπολογικής έρευνας πολιτισμός, ιστορία, αναπαραστάσεις* (σσ. 107-145). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μανωλεδάκης, Ι. Ε. (1980). *Εισαγωγή στην Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Παγκάκης, Γ. Α. (2001). *Κοινωνική Ανθρωπολογία*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Πανούσης, Γ. (1988). *Φυσιογνωμική: μία σύγχρονη εγκληματολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Πανούσης, Γ. (2011). Εγκληματολόγος: ένας αφηγητής χωρίς ακροατήριο;. Στο Χ. Ζαραφονίτου, *Το επάγγελμα του Εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές* (σσ. 87-97). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παπαδημητρίου, Ε. Γ. (1988). *Θεωρία της Επιστήμης και Ιστορία της Φιλοσοφίας: για μια φιλοσοφικά και κοινωνικά θεμελιωμένη επιστημολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σάλμον, Μ. (2007). Εισαγωγή. Στο J. E. Merrilee H. Salmon, *Εισαγωγή στην Φιλοσοφία της Επιστήμης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Σπινέλλη, Κ. Δ. (2014). *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλιότερες κατευθύνσεις*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Τουνταςάκη, Ε. (2011). *Ανθρωπολογικές θεωρήσεις της συγγένειας κατά τον 20ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Τουνταςάκη Ε., Ν. Μ. (2020). Ξένες Αρχαιολογικές Σχολές στην Ελλάδα: διασταυρούμενες "αρχαιολογίες" και αποικιοκρατικοί λόγοι. Στο Ρ. Α. Αλίκη Αγγελίδου, *Ανθρωπολογικές Αναζητήσεις στην Ελλάδα του 21ου αιώνα: τόμος προς τιμήν της Δήμητρας Γκέφου-Μαδιανού* (σσ. 164-182). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Τσίγκανου, Ι. (2018). Μεθοδολογικός Δυισμός. Στο Ν. Ε. Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, *Λεξικό Εγκληματολογίας* (σσ. 775-780). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Τσουραμάνης, Χ. (2011). Ο Εγκληματολόγος ως πραγματογνώμων στην ποινική δίκη. Στο Χ.Μ.Ζαραφονίτου, *Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές* (σσ. 147-150). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης, Ι. Ι. (1990). *Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας Τεύχος Α΄*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης, Ι. Ι. (2005). *Στοιχεία Εγκληματολογίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χάιδου, Α. (2018). *Ποινολογία- Σωφρονιστική*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χάιδου, Α. (2020). *Θετικιστική Εγκληματολογία: αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.